UCHWAŁA NR XXXII/304/2017
RADY MIEJSKIEJ W CHOROSZCZY

z dnia 13 grudnia 2017 r.

w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Choroszcz na lata 2017-2023

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1875) uchwala się, co następuje:

§ 1. Rada Miejska przyjmuje "Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Choroszcz na lata 2017 - 2023", będący załącznikiem do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Choroszczy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Choroszczy

mgr Beata Marlena Jeżerys

Załącznik Nr 1 do uchwały Nr XXXII/304/2017
Rady Miejskiej w Choroszczy
z dnia 13 grudnia 2017 r.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Choroszcz na lata 2017 - 2023

Projekt

Choroszcz 2017

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna
MINISTERSTWO ROZWOJU
Podlaskie
Unia Europejska Fundusz Spójności

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Choroszcz na lata 2017 - 2023

Choroszcz 2017

Spis treści

1. Wstęp ... 5
2. Metodyka prac nad dokumentem ... 6
2.1. Założenia wstępne i definicje ... 6
2.2. Źródła danych i metody analizy ... 9
2.3. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji ... 14
3. Diagnoza sytuacji i analiza potencjałów ... 15
3.1. Położenie i system osadniczy gminy Choroszcz ... 15
3.2. Środowisko przyrodnicze ... 16
3.3. Sfera społeczna ... 19
4.4 Sytuacja gospodarcza ... 29
4.5. Turystyka ... 36
4.6 Sfera infrastruktury technicznej ... 39
Sieć gazownicza ... 43
4. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych ... 44
4.1. Zjawiska społeczne ... 44
4.1.1. Bezrobocie ... 44
4.1.2. Ubóstwo ... 45
4.1.3. Alkoholizm i narkomania ... 48
4.1.4. Pomoc społeczna ... 49
4.1.5. Przestępczość ... 50
4.1.6. Udział w życiu społecznym i kulturalnym ... 53
4.1.7. Kapitał społeczny i niski poziom edukacji ... 55
4.1.8. Zjawiska społeczne ogółem ... 58
4.2. Zjawiska gospodarcze ... 60
4.3. Czynniki środowiskowe ... 63
4.4. Czynniki przestrzenno-funkcjonalne ... 67
4.5. Czynniki techniczne ... 70
5. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych i rewitalizacji oraz zasięgi przestrzenne ... 73
6. Wizja obszaru ... 78
7. Cele rewitalizacji, kierunki działań i przedsięwzięcia rewitalizacyjne ... 79

7.1. Cele i kierunki działań ... 79
7.2. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne i logika rewitalizacji, efekty synergiczne ... 79
7.3. Uzasadnienie realizacji projektów poza obszarami rewitalizacji ... 89
7.4. Synchronizacja efektów oddziaływania projektów rewitalizacyjnych na sytuacje kryzysowe .. 90
8. Indykatywne ramy finansowe ... 92
9. Mechanizmy zapewnienia komplementarności ... 95
9.1. Komplementarność przestrzenna ... 95
9.2. Komplementarność problemowa ... 95
9.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna ... 95
9.4. Komplementarność międzyokresowa ... 96
9.5. Komplementarność źródeł finansowania ... 97
9.6. Kompleksowość programu rewitalizacji ... 98
9.7. Koncentracja działań rewitalizacyjnych ... 98
10. Mechanizmy włączenia interesariuszy ... 99
11. System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji ... 102
12. System monitoringu i oceny skuteczności działań ... 104
12.1. Monitoring ... 104
12.2. System wprowadzania modyfikacji ... 105
12.3. Ewaluacja ... 105
13. Zgodność z dokumentami strategicznymi ... 110
14. Załącznik – mapy ... 116

1. Wstęp

Niniejszy dokument powstał jako wynik projektu pn. „Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Choroszcz na lata 2017 – 2023" dofinansowanego z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020, w wyniku dotacji uzyskanej przez Gminę Choroszcz w ramach konkursu ogłoszonego przez Zarząd Województwa Podlaskiego i Ministra Rozwoju na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie Województwa Podlaskiego.

Program został opracowany w oparciu o art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446), w związku z tym do Programu, jego zawartości, procedury opracowania nie stosuje się co do zasady zapisów Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015.

W związku z tym Program opracowano zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministra Rozwoju z 2016 roku (zwane dalej jako Wytyczne Ministra Rozwoju) oraz w szczególności zgodnie z Regulaminem konkursu i Załącznikiem 1 do Regulaminu konkursu zawierającym cechy i elementy programów rewitalizacji.

2. Metodyka prac nad dokumentem

2.1. Założenia wstępne i definicje

Lokalny Program Rewitalizacji stanowi ważny dokument strategiczny do zarządzania rozwojem gminy w zakresie wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez powiązane ze sobą działania społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne. Program pozwala na prowadzenie wieloletniego procesu rewitalizacji w sposób skoordynowany, zintegrowany, zgodny z potrzebami i oczekiwaniami interesariuszy.

Na potrzeby tworzenia niniejszego dokumentu przyjęto następującą definicję **programu rewitalizacji**: jest to inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Na potrzeby tworzenia niniejszego dokumentu przyjęto definicję rewitalizacji wg Ustawy o rewitalizacji: **rewitalizacja** stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Zgodnie z Wytycznymi Ministra Rozwoju **stan kryzysowy** to stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

a. gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),

b. środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),

c. przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),

d. technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Obszar zdegradowany to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy.

Obszar rewitalizacji to obszar obejmujący część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji wyznaczono tak, że nie jest większy niż 20% powierzchni gminy oraz nie jest zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji został podzielony na dwa podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – treść zawierająca opisową charakterystykę gminy, analizę szczegółowych danych dotyczących sytuacji społecznej oraz w zależności od uwarunkowań lokalnych sytuacji gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej w podziale na jednostki analityczne, wyróżnienie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wraz z przedstawieniem zastosowanej metody ich wyznaczenia.

Do prowadzenia rewitalizacji zgodnie z wymaganiami Wytycznych Ministra Rozwoju wymagane są:

a. uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy,

b. pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji wskazanego w programie rewitalizacji oraz analizie dotykających go problemów; diagnoza obejmuje kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno–funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe,

c. ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych,

d. właściwy dobór narzędzi oraz interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru,

e. zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej,

f. koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji,

g. realizacja zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów (w szczególności lokalnych społeczności, przedsiębiorców, a także innych interesariuszy procesu rewitalizacji i ekspertów) w procesy programowania i realizacji działań rewitalizacyjnych

oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Wszystkie powyższe elementy uwzględniono przy opracowywaniu niniejszego dokumentu.

Program rewitalizacji opracowano uwzględniając co najmniej elementy wymagane jako minimalny zakres:

a) opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy,

b) diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych,

c) zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji,

d) wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji),

e) cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk,

f) listę planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami zawierającymi, w odniesieniu do każdego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, co najmniej: nazwę i wskazanie podmiotów go realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu), szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji,

g) charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań, mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową,

h) mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji,

i) indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa w lit. f oraz g, z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE),

j) mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji,

k) system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji,

l) system monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

2.2. Źródła danych i metody analizy

W celu wyznaczenia obszarów zdegradowanych na terenie gminy Choroszcz, zaangażowani zostali mieszkańcy gminy (w tym przedsiębiorcy), organizacje pozarządowe, sołtysi, radni, jednostki organizacyjne gminy, w szczególności Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (MGOPS).

Na potrzeby wyznaczenia obszarów zdegradowanych, badania i analizy przeprowadzono z podziałem na poszczególne jednostki delimitacyjne. Jako podstawową jednostkę delimitacyjną przyjęto sołectwo, przy czym ze względu na niewielkie zaludnienie pewnych sołectw i zbliżone problemy, dokonano w kilku przypadkach agregacji mniejszych jednostek z większymi:

- Złotoria, Złotoria Kolonia, Złotoria Podlesie, jako obszar delimitacyjny Złotoria,
- Kolonia Rogowo i Rogowo jako obszar delimitacyjny Rogowo,
- Rogówek i Majątek Rogowo jako obszar delimitacyjny Rogówek,
- Kolonia Porosły i Porosły jako obszar delimitacyjny Porosły,

W ten sposób uzyskano 27 obszarów delimitacyjnych:

Mapa gminy z jednostkami delimitacyjnymi

Źródło: opracowanie własne

Jednostki delimitacyjne

Lp.	Jednostka	Liczba mieszkańców [Mk]	Powierzchnia [ha]
1	Babino	91	430
2	Barszczewo	490	565
3	Czaplino	155	635
4	Dzikie	278	430
5	Gajowniki	144	306
6	Izbiszcze	299	1100
7	Jeroniki	100	100
8	Klepacze	1749	830
9	Krupniki	680	180
10	Konowały	149	355
11	Kościuki	110	720
12	Kruszewo	192	1650
13	Łyski	410	290
14	Mińce	123	350
15	Ogrodniki	96	196
16	Oliszki	268	270
17	Pańki	335	845
18	Porosły	916	410
19	Rogówek	154	800
20	Rogowo	277	810
21	Ruszczany	161	507
22	Sienkiewicze	178	220
23	Śliwno	155	180
24	Zaczerlany	150	420
25	Złotoria	887	880
26	Żółtki	441	507
27	Choroszcz	5603	1679
	SUMA	**14275**	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Choroszczy

Informacje dotyczące poszczególnych jednostek gromadzone były z następujących źródeł:

- w formie ankiet (przeprowadzono badania na grupie mieszkańców gminy, w tym liderów społecznych: radnych, sołtysów, wg jednostek delimitacyjnych z uwzględnieniem każdej z jednostek delimitacyjnych), badania przeprowadzono w dwóch etapach: pierwsze badania w roku 2016 na potrzeby sporządzenia wstępnej diagnozy delimitacyjnej, drugie badanie w okresie czerwiec-lipiec 2017 roku w okresie sporządzania programu rewitalizacji; wyniki badań zagregowano,
- dane o liczbie osób i liczbie rodzin korzystających z pomocy Gminno-Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Choroszczy, z różnych tytułów uzyskania świadczeń,

- Krajowego Rejestru Sądowego,
- Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej,
- wyników wyborów w zakresie frekwencji wyborczej z Państwowej Komisji Wyborczej,
- danych z Urzędu Miejskiego w Choroszczy,
- dostępnych publicznie baz danych: GUS BDL, baza azbestowa, inne,
- dostępnych publicznie raportów i analiz.

Uzyskane dane dotyczyły następujących sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Uzyskane cząstkowe dane pozwoliły na określenie wielu cząstkowych wskaźników zjawisk we wszystkich branych pod uwagę sferach. Pod uwagę brano następujące zjawiska:

- ✓ społeczne:
  - bezrobocie,
  - ubóstwo,
  - korzystanie z pomocy społecznej z innych powodów niż bezrobocie, ubóstwo, alkoholizm i narkomania,
  - alkoholizm, narkomania,
  - przestępczość,
  - udział w życiu społecznym,
  - kapitał społeczny i poziom edukacji,
- ✓ gospodarcze:
  - niewielka ilość przedsiębiorstw,
  - słaba kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw,
  - liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy,
- ✓ środowiskowe:
  - występowanie dzikich wysypisk odpadów, nielegalne składy odpadów,
  - występowanie zagrożeń dla środowiska,
  - obszary wymagające rewitalizacji przyrodniczej (wyrobiska, wysypiska),
  - szczególnie zdegradowane obszary: obszary popegeerowskie, tereny zdegradowane rolniczo, zniszczone kompleksy obiektów, obszary poprzemysłowe, poprodukcyjne, powojskowe, pokolejowe, inne;
- ✓ przestrzenno-funkcjonalne:
  - niski poziom dostępu do sklepów i usług,
  - brak lub zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych z innymi ośrodkami,
  - brak lub niska jakość terenów publicznych (na rekreację, sport, kulturę),
  - niska jakość usług kultury,
  - niska jakość usług sportu i rekreacji,
  - niska jakość usług oświaty,
  - zły stan estetyczny otoczenia,
  - brak lub słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych i sportowych w pobliżu miejsca zamieszkania;
- ✓ techniczne:

- zły stan zabytków i innych cennych obiektów,
- zły stan techniczny budynków mieszkalnych,
- zły stan techniczny budynków użyteczności publicznej,
- brak lub niska jakość infrastruktury wodociągowej,
- brak lub niska jakość infrastruktury ściekowej,

Już na etapie wyznaczania obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji uwzględniono udział mieszkańców gminy ponieważ dane z ankiet były istotnym elementem budowania cząstkowych, a zatem i zagregowanych wskaźników analizowanych zjawisk w jednostkach delimitacyjnych. Oznacza to, że mieszkańcy brali udział w decydowaniu o wyborze obszarów zdegradowanych (OZ) i obszaru rewitalizacji (OR).

Ankietowani oceniali negatywne zjawiska w obrębie czynników, w skali od 0 do 3, gdzie 0 oznacza, że zjawisko nie występuje, 1 – zjawisko występuje z małą intensywnością (mały problem), 2 – zjawisko występuje ze średnią intensywnością, 3 – zjawisko występuje z dużą intensywnością - (duży problem). Ankiety zostały przeprowadzone we wszystkich jednostkach delimitacyjnych.

W zależności od posiadanych danych z różnych źródeł, wskaźniki cząstkowe budowano w oparciu o kilka lub tylko jedno źródło danych, przy czym wskaźniki zagregowane, w tym w szczególności dla całych sfer (społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej) były każdorazowo wynikiem analizy danych z różnych źródeł. Szczegółowy sposób budowania poszczególnych wskaźników został opisany w części diagnostycznej, przy określaniu każdego ze wskaźników i analizie wyników.

Wszystkie wskaźniki cząstkowe zostały znormalizowane w zakresie od 0 do 3. Dzięki temu wszystkie wskaźniki, zarówno te budowane głównie z ankiet, czy też z innych źródeł uzyskały walor porównywalności i czytelności dla mieszkańców, co jest kolejnym istotnym elementem uspołecznienia procesu prac nad dokumentem.

Obliczenie zagregowanych wskaźników poprzedzone zostało normalizacją. W procesie normalizacji danych użyto następujących wzorów:

Normalizacja dla stymulant – wskaźniki, dla których wyższa wartość oznacza obszar zdegradowany:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - min_{i(xij)}}{max_{i(xij)} - min_{i(xij)}} * 3 , \qquad (i = 1, \dots, n;\ \ j = 1, \dots, m)$$

Normalizacja dla destymulant – wskaźniki, dla których niższa wartość oznacza obszar zdegradowany:

$$z_{ij} = \frac{max_{i(xij)} - x_{ij}}{max_{i(xij)} - min_{i(xij)}} * 3 , \qquad (i = 1, \dots, n;\ \ j = 1, \dots, m)$$

$\boldsymbol{z_{ij}}$ – wartość zestandaryzowana cechy j dla strefy i,

$\boldsymbol{X_{ij}}$ – wartość cechy j w badanej jednostce przestrzennej i,

W przypadku budowania zagregowanych wskaźników, co do zasady stosowano proporcjonalne wagi wskaźników cząstkowych.

Na podstawie zestandaryzowanych danych możliwe było obliczenie syntetycznych wskaźników w każdym z badanych obszarów. Poniżej zaprezentowano wzór na wskaźnik syntetyczny:

$$P_i = \frac{1}{m}\sum_{j=1}^{m} z_{ij}$$

$\boldsymbol{P_i}$ – wskaźnik syntetyczny dla i – tego obszaru,

t_{ij}**z**$_{ij}$– wartość zestandaryzowanej cechy j dla jednostki przestrzennej i,

m – liczba cech wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego,

j – numer wskaźnika w i – tej jednostce przestrzennej.

W niektórych przypadkach, tam gdzie miało to uzasadnienie, wagi dobrano metodą ekspercką. Szczegółowy sposób budowania poszczególnych wskaźników został opisany w części diagnostycznej, przy określaniu każdego ze wskaźników i analizie wyników.

2.3. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji

Szczegółowa analiza została zaprezentowana w diagnozie.

3. Diagnoza sytuacji i analiza potencjałów

Diagnoza sytuacji w gminie i analiza potencjałów została przygotowana w roku 2016 w ramach prac nad Zintegrowaną Strategią Rozwoju Gminy Choroszcz. W niniejszym rozdziale dokonano podsumowania diagnozy oraz jej uaktualnienia.

3.1. Położenie i system osadniczy gminy Choroszcz

Gmina Choroszcz jest położona w środkowej części województwa podlaskiego oraz zachodniej części powiatu białostockiego, przy ważnym drogowym szlaku komunikacyjnym Warszawa–Białystok (droga ekspresowa S8) oraz planowanej Południowej Obwodnicy Białegostoku (S19, Via Carpatia).

Mapa gminy Choroszcz

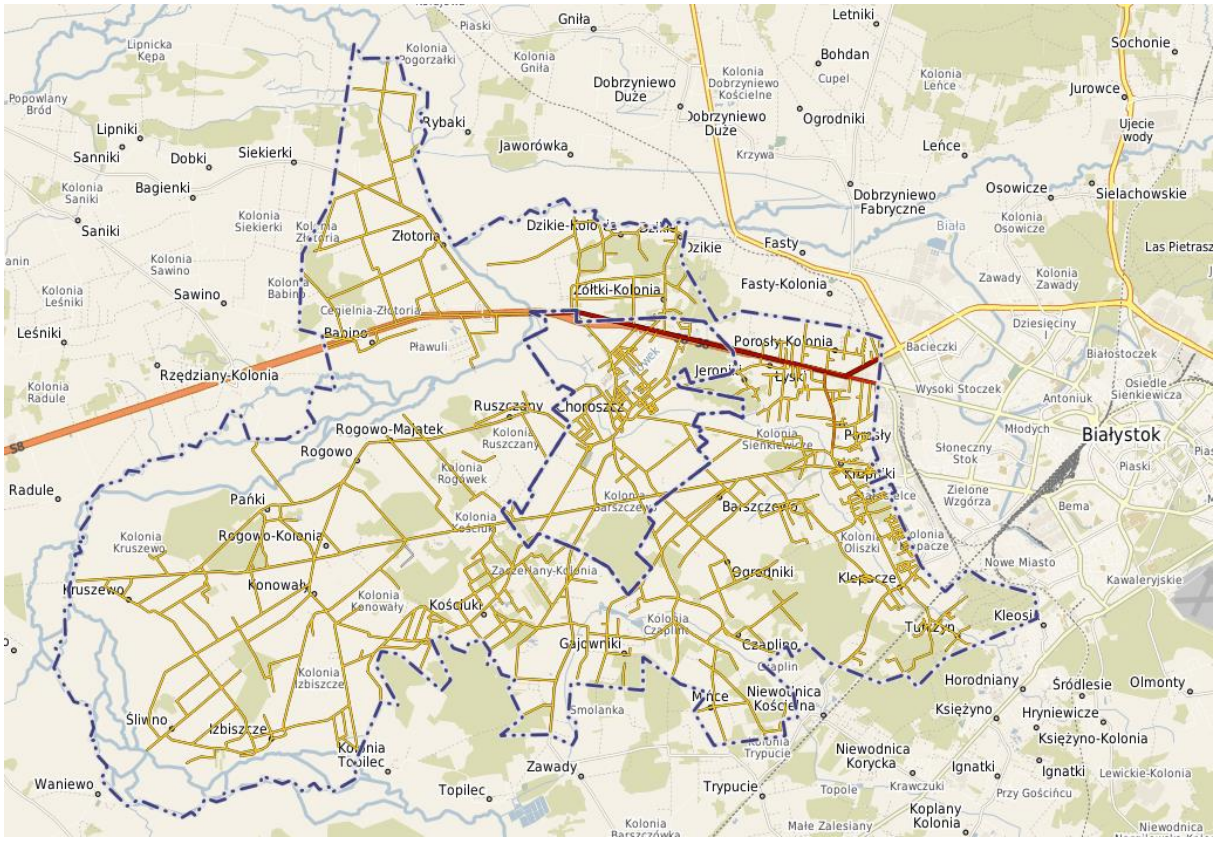

Źródło: www.choroszcz.e-mapa.net.

Gmina Choroszcz wchodzi w skład Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (BOF), obejmującego miasto Białystok i gminy ościenne, tworzące zintegrowaną, funkcjonalną całość. BOF, w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020, został uznany za tak zwany „Obszar Strategicznej Interwencji" i wyróżniony jako najsilniejszy biegun wzrostu, który

oddziałuje na cały region. Ważnym wymiarem rozwoju tego obszaru jest współpraca Białegostoku z gminami otoczenia, tak więc również z gminą Choroszcz.

Od wschodu gmina Choroszcz graniczy z miastem Białystok oraz gminą Juchnowiec Kościelny, od południa z gminami: Łapy i Turośń Kościelna, od zachodu z gminami: Kobylin-Borzymy i Sokoły, a od północy z gminami: Tykocin i Dobrzyniewo Duże. Zachodnia granica gminy biegnie bagienną doliną Narwi, wśród labiryntu wodnego „polskiej Amazonii" Narwiańskiego Parku Narodowego. Park, wraz z otuliną, jest Obszarem Specjalnej Ochrony Ptaków w ramach europejskiej sieci Natura 2000.

Powierzchnia gminy Choroszcz wynosi ok. 164 km2, w tym miasto Choroszcz zajmuje obszar 16,8 km2. Miasto Choroszcz – siedziba władz gminy, oddalone jest o ok. 14 km od stolicy województwa – Białegostoku. Na terenie gminy Choroszcz znajdują się także 33 miejscowości wiejskie.

Miejscowości położone we wschodniej części gminy Choroszcz są silnie powiązane przestrzennie, infrastrukturalnie i funkcjonalnie z Białymstokiem i są nimi: Turczyn, Klepacze, Oliszki, Sienkiewicze, Krupniki. Wsie z północno-wschodniej części gminy, wraz z innymi położonymi wzdłuż drogi S8, a mianowicie: Kolonia Porosły, Porosły, Łyski, Jeroniki, Żółtki, Żółtki Kolonia i Babino stanowią obszar lokacji wielu przedsiębiorstw, rozwoju usług obsługi transportu i turystyki tranzytowej.

Na północ od drogi S8 usytuowane są miejscowości: Dzikie, Dzikie Kolonia, Złotoria i Złotoria Cegielnia.

Z kolei w części zachodniej i południowo-zachodniej gminy Choroszcz znajdują się miejscowości leżące w dolinie rzeki Narew, są to: Izbiszcze, Śliwno, Rogowo Kolonia, Majątek Rogowo, Pańki, Rogówek, Rogowo, Ruszczany, Kruszewo. Część środkową i południową gminy zajmują: Konowały, Kościuki, Zaczerlany, Czaplino, Gajowniki, Mińce, Ogrodniki, Barszczewo i miasto Choroszcz.

System osadniczy gminy Choroszcz i powiązania przestrzenne oraz funkcjonalne miejscowości i obszarów gminy są wynikiem nakładania się czynników przyrodniczych i usytuowania jednostki przy granicy ze stolicą regionu oraz na szlakach transportowych.

3.2. Środowisko przyrodnicze

Na terenie gminy Choroszcz można wyróżnić dwa, istotnie różniące się charakterystyką przyrodniczą, obszary. Pierwszy jest związany z dorzeczem rzeki Narew i leży w obrębie Narwiańskiego Parku Narodowego, na terenach objętych ochroną Natura 2000. Obszar ten obejmuje zachodnią, południowo-zachodnią i północno-zachodnią część gminy, i cechuje się bogatym środowiskiem naturalnym, mało zmienionym przez człowieka.

Drugi obszar obejmuje tereny znajdujące się w południowej, wschodniej i północno-wschodniej części gminy Choroszcz, zmienione przez człowieka w dużym stopniu, w wyniku prowadzonej przez niego działalności gospodarczej i osadnictwa.

Wyraźny podział gminy Choroszcz na dwa wspomniane obszary wpływa na jej rozwój społeczny i gospodarczy.

Gmina Choroszcz posiada gleby średnio korzystne do rozwoju produkcji rolnej, ponieważ 31,3% gleb użytkowanych rolniczo jest wytworzonych z piasków gliniastych naglinowych, 27,4% to gleby organiczne, 25,5% powierzchni zajmują gleby najsłabsze, wytworzone z piasków luźnych i słabo gliniastych; pozostałe gleby zajmują niewielki obszar. Większość gruntów rolnych na obszarze gminy Choroszcz posiada gleby klas IVa i IVb, natomiast w użytkach zielonych przeważają łąki i pastwiska klasy IV. Zawartość próchnicy w glebach na terenie gminy Choroszcz waha się w granicach 1,17%-1,29% w dominujących kompleksach glebowych w strukturze gleb gminy.

Klasa większości gruntów rolnych, struktura gleb użytkowanych rolniczo, niska zawartość próchnicy w glebach oraz warunki klimatyczne panujące na tym obszarze, świadczą o niskim potencjale gminy w zakresie tradycyjnej produkcji rolnej. Jednak sąsiedztwo Narwiańskiego Parku Narodowego, użytki zielone o wysokich walorach przyrodniczych umożliwiają prowadzenie rolniczej produkcji ekologicznej i niszowej.

Cały obszar gminy Choroszcz znajduje się na terenie dorzecza rzeki Narew, dopływu Wisły. Stan wód powierzchniowych na terenie gminy Choroszcz nie jest zadowalający. Ocena jakości wód podziemnych jest realizowana w ramach oceny stanu jednolitych części wód podziemnych (JCWPd). Gmina Choroszcz znajduje się w ramach JCWPd pod nrem 55; wody tego obszaru określane są jako wody dobrej jakości. Wody podziemne zgromadzone są w obrębie udokumentowanego głównego zbiornika wód podziemnych pod nazwą „Pradolina rzeki Supraśl" (GZW 218). Jakość wód charakteryzuje się dużą wrażliwością na spływy powierzchniowe, a zbiornik wód odznacza się niską odnawialnością.

Wody podziemne na obszarze gminy Choroszcz charakteryzują się stosunkowo dobrą jakością, jednak ze względu na wrażliwość i niską odnawialność, wymagają szczególnej ochrony w aspekcie ilościowym i jakościowym.

Na terenie gminy Choroszcz występuje wiele obiektów prawnie chronionych, ściśle związanych z krajobrazem tworzonym przez rzekę Narew.

Narwiański Park Narodowy (NPN), który wraz z otuliną, jest kluczowym elementem w systemie przyrodniczym gminy. Obejmuje on zachodnią część gminy Choroszcz, a na jego terenie występują liczne gatunki fauny i flory.

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Narwi (OCK Dolina Narwi), zajmuje północno-zachodnią część terenu gminy Choroszcz (szczególnie malowniczo rozciągają się rozlewiska rzeki wokół miejscowości Złotoria), obejmuje tereny o łącznej powierzchni 1 810 ha i stanowi

jeden z największych w Europie Środkowej kompleksów mokradeł. Obszar ten kształtowany przez coroczne wylewy rzeki Narew i uznawany jest za siedlisko o najbogatszej różnorodności biologicznej w strefie klimatu umiarkowanego.

Narwiańskie Bagna (specjalny obszar ochrony siedlisk PLH200002) – to obszar posiadający dobrze zachowane rodzaje siedlisk przyrodniczych, z czego najcenniejsze to starorzecza, torfowiska i bory bagienne. Obszar jest ważny dla zachowania gatunków krągłoustych i ryb, w tym: minoga ukraińskiego, piskorza i różanki. Występują tu obfite populacje bobra i wydry.

Bagienna Dolina Narwi (obszar specjalnej ochrony ptaków PLB200001) – obejmuje obszar rozciągający się przez dolinę Narwi, pomiędzy Surażem i Żółtkami, w obrębie Narwiańskiego Parku Narodowego. Rzeka ma tu naturalny, wielokorytowy charakter i płynie doliną o szerokości od 300 nawet do 4000 metrów.

Ostoja Narwiańska (specjalny obszar ochrony siedlisk PLH200024) – to obszar obejmujący dolinę Narwi na odcinku pomiędzy ujściem Szkwy i ujściem Supraśli. Należy do nielicznych w kraju dolin cechujących się mało zmienionym systemem rzecznym, z licznymi meandrami i starorzeczami. Na terenie gminy Choroszcz znajduje się niewielki fragment tego obszaru w okolicach wsi Złotoria i Siekierki.

Tereny Natura 2000 zajmują w gminie Choroszcz ok. 50% powierzchni obszaru.

Ponadto na terenie gminy Choroszcz istnieje 20 zarejestrowanych pomników przyrody.

Do podstawowych problemów środowiskowych na terenie gminy Choroszcz należą:

- niezadowalający stan wód powierzchniowych, na co negatywny wpływ ma stan wód zlewni (rzeki Narew),
- zagrożenia dotyczące jakości stanu wód podziemnych związane z bezpośrednim wpływem spływów powierzchniowych, niedostatecznym stanem skanalizowania sanitarnego terenów w gminie Choroszcz;
- zagrożenia powierzchni gruntów, wywołane zanieczyszczeniami (nawozami, pestycydami, odpadami), jak również erozją wietrzną i wodną,
- zmiana stosunków wodnych oraz zaprzestanie koszenia łąk i wypasu zwierząt domowych na pastwiskach, co powoduje ekspansję trzciny.

Dodatkowo, ze względu na położenie gminy Choroszcz i szlaki komunikacyjne, na jej obszarze występują zagrożenia związane z zanieczyszczeniami powietrza – głównie w obszarze miasta i wschodniej części gminy, oraz zagrożenia związane z emisją hałasu wywołanego przez transport kołowy i kolejowy.

3.3. Sfera społeczna

Demografia

Na terenie gminy Choroszcz zameldowanych jest ok. 14,6 tys. osób. W mieście Choroszcz mieszka 5,6 tys. osób, czyli blisko 39% mieszkańców całej gminy.

Zgodnie z danymi za rok 2016, gęstość zaludnienia na terenie gminy Choroszcz wynosiła ok. 90 osób na km2, przy czym w mieście wskaźnik ten wynosił 346, a na wsi 61.

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się systematyczny wzrost liczby mieszkańców gminy o ok. 130 osób średniorocznie.

Liczba ludności gminy Choroszcz (według stałego miejsca zameldowania na dzień 31 XII 2016)

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016
Ogółem	14 303	14 504	14 579	14 713	14 823
Mężczyźni	7 152	7 246	7 277	7 354	7 424
Kobiety	7 151	7 258	7 302	7 359	7 399
Miasto	5 728	5 782	5 759	5 789	5 815
Mężczyźni	2 837	2 868	2 854	2 874	2 903
Kobiety	2 891	2 914	2 905	2 915	2 912
Wieś	8 575	8 722	8 820	8 924	9 008
Mężczyźni	4 315	4 378	4 423	4 480	4 521
Kobiety	4 260	4 344	4 397	4 444	4 487

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Obok miasta Choroszcz, większymi skupiskami ludności w gminie są następujące miejscowości: Klepacze, Złotoria, Krupniki, Porosły, Barszczewo, Łyski, Żółtki, Pańki. Wspomniany wyżej wzrost liczby mieszkańców gminy Choroszcz dotyczy głównie miejscowości zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Białystok (Klepacze, Krupniki), a także miejscowości położonych wzdłuż drogi nr 8 (Porosły, Złotoria, Łyski).

Analizując ruch naturalny ludności gminy Choroszcz, na przestrzeni ostatnich lat zauważyć można było utrzymujący się mniej więcej na tym samym poziomie ujemny przyrost naturalny oscylujący w granicach -11, jednak w roku 2016 przyrost był dodatni.

Ruch naturalny ludności miasta i gminy Choroszcz w latach 2012-2016

Lata	Małżeństwa	Urodzenia	Zgony		Przyrost naturalny
			Ogółem	w tym niemowląt	
2012	80	137	150	0	-13
2013	59	132	140	2	-8
2014	72	125	137	2	-13
2015	68	133	141	1	-8
2016	72	154	152	0	2

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Saldo migracji na terenie gminy Choroszcz jest dodatnie. Szczególnie wysoki wskaźnik salda migracji odnotowuje się w miejscowościach sąsiadujących bezpośrednio z granicą miasta Białystok.

Saldo migracji wewnętrznych na 1 000 osób w gminie Choroszcz

Nazwa	saldo migracji wewnętrznych na 1000 ludności				
	ogółem				
	2012	2013	2014	2015	2016
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]
Choroszcz	12,8	16,2	9,1	11,8	10,7
Choroszcz - miasto	2,3	8,2	3,5	9,7	7,9
Choroszcz - obszar wiejski	19,9	21,6	12,8	13,2	12,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Odsetek mieszkańców gminy Choroszcz w wieku produkcyjnym utrzymuje się na podobnym poziomie, zarówno w mieście, jak i na wsi. Warto jednak podkreślić różnicę jaka występuje pomiędzy miastem a pozostałymi miejscowościami gminy Choroszcz w zakresie udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej strukturze ludności. Odsetek ten w mieście Choroszcz wynosi 19,3%, natomiast na pozostałym obszarze gminy – 16%. Jest to efekt napływu nowych mieszkańców, będących głównie w wieku produkcyjnym.

Struktura wiekowa mieszkańców miasta i gminy Chroszcz

Nazwa	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
Choroszcz	18,4	63,9	17,8
Choroszcz - miasto	17,0	63,0	20,0
Choroszcz - obszar wiejski	19,3	64,4	16,3

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Oświata

W chwili obecnej na terenie miasta i gminy Choroszcz funkcjonują następujące placówki oświatowe:

- Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Choroszczy i Publiczne Gimnazjum im. Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Choroszczy, które zostało od 1.09.2017 r. włączone w strukturę szkoły podstawowej aż do jego wygaśnięcia zgodnie z reformą oświaty,
- Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Kruszewie,
- Szkoła Podstawowa w Złotorii,
- Przedszkole Samorządowe im. Jana Pawła II w Choroszczy z oddziałami w: Złotorii, Barszczewie, Łyskach, Kruszewie i Klepaczach.
- żłobek Samorządowy nr 1 w Choroszczy.

Opiekę przedszkolną na terenie gminy prowadzi Przedszkole Samorządowe im. Jana Pawła II w Choroszczy. Przedszkole to posiada również punkty zamiejscowe w Barszczewie, Łyskach, Złotorii, Kruszewie i Klepaczach. Na koniec roku 2016 objętych zostało opieką 326 dzieci.

Do szkół podstawowych na terenie gminy Choroszcz roku szkolnym 2015/2016 uczęszczało 640 dzieci (wraz z dziećmi z oddziałów zerowych), przy czym 521 to uczniowie Szkoły Podstawowej w Choroszczy. Do Szkoły Podstawowej w Kruszewie uczęszczało 54 dzieci, do placówki w Złotorii – 65. Liczba uczniów szkół podstawowych w gminie Choroszcz w ciągu ostatnich 3 lat wzrosła o blisko 80 osób, co jest efektem dodatniego salda migracji na teren gminy.

Nauka na poziomie gimnazjalnym w gminie Choroszcz jest prowadzona w ramach Szkoły Podstawowej w Choroszczy. Działalność gimnazjów jest wygaszana od 2016 r. w związku z reformą oświaty. Obecnie do klas gimnazjalnych uczęszczają dwa ostatnie roczniki, które ukończą je w roku 2019. Na koniec roku szkolnego 2016/2017 284 uczniów uczęszczało a 100 osób ukończyło gimnazjum.

Od 31 sierpnia 2017 r. Publiczne Liceum Ogólnokształcące w Choroszczy zakończyło działalność. Zgodnie z Uchwałą Rady Miejskiej w Choroszczy było wygaszane od 2015 r.

Kultura, sport i rekreacja

Głównym animatorem życia kulturalnego w gminie Choroszcz jest Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy. Centrum prowadzi różnorodną działalność kulturalno-artystyczną, edukacyjną i wydawniczą, której celami są m.in.: wspieranie kultury lokalnej, integrowanie mieszkańców, dbanie o pamięć i szacunek dla wielokulturowej tradycji gminy Choroszcz.

Centrum oferuje rozbudowaną ofertę zajęć, w tym m.in.: lekcje gry na pianinie, zajęcia plastyczne, lekcje tańca towarzyskiego i nowoczesnego, a także zajęcia biblioteczne.

W Centrum odbywają się próby śpiewu solistek i solistów, zespołów muzycznych, folklorystycznych i chórów. Przy Centrum działają: zespół wokalny „Rytmy Czasu", Chór Kameralny, a także zespoły folklorystyczne: „Klepaczanki" oraz „Narwianki".

Centrum organizuje szereg imprez kulturalnych, w tym również imprezy cykliczne, których marka jest znana nie tylko społeczności gminy, ale także w regionie, w kraju i za granicą. Wśród imprez tych należy wymienić: Dni Choroszczy, Jarmark Dominikański organizowany w drugą niedzielę sierpnia na terenie parku przy Muzeum Wnętrz Pałacowych w Choroszczy, a także Międzynarodowy Dzień Ogórka w Kruszewie (organizowany w drugą niedzielę września). Ponadto do cyklicznych wydarzeń należą: Festiwal Pieśni Patriotycznej i Religijnej oraz Jam Session w Stajni. Poza wspomnianymi imprezami, Centrum organizuje również coroczne majówki (w tym uroczyste obchody uchwalenia Konstytucji 3 Maja, czy reaktywowany po latach w 2015 roku Dzień Flagi), obchody święta Wojska Polskiego i rocznice powstania styczniowego, a także wernisaże, przeglądy artystyczne, zajęcia dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz konkursy. Średniorocznie, w kalendarzu wydarzeń kulturalnych Miejsko-Gminnego Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy zarejestrowanych jest ponad 230 imprez.

Statystyki dotyczące imprez kulturalnych i ich uczestników w gminie Choroszcz

Liczba imprez	Liczba uczestników imprez	Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice ogółem	Zespoły artystyczne	Członkowie zespołów artystycznych
231	**35 445**	**1**	**9**	**117**

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy prowadzi również działalność wydawniczą, będąc wydawcą „Gazety w Choroszczy" (obecnie w formie bezpłatnego dwumiesięcznika). Wydaje także informatory turystyczne, książki i reprodukcje twórców lokalnych oraz płyty grup muzycznych z terenu gminy. Na bieżącą działalność wydawniczą składają się liczne wydawnictwa akcydensowe – plakaty, ulotki i zaproszenia promujące wydarzenia kulturalne.

Przy Centrum w Choroszczy działa również Biblioteka Publiczna w Choroszczy z filiami w Barszczewie i Klepaczach. Przy Bibliotece Publicznej w Choroszczy działa Dyskusyjny Klub Książki, natomiast miłośnicy kina spotykają się w ramach Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Fabryka Moesa".
Księgozbiór bibliotek na terenie gminy Choroszcz liczy ponad 34 tysiące woluminów. W 2016 roku w bibliotekach na terenie gminy Choroszcz zarejestrowanych było 950 czytelników.

Statystyki dotyczące placówek bibliotecznych na terenie miasta i gminy Choroszcz

Jednostka terytorialna	Placówki biblioteczne [l. obiektów]	Księgozbiór [wol.]	Czytelnicy w ciągu roku [osoba]	Wypożyczenia na zewnątrz [wol.]
Choroszcz	3	34 457	950	28 491

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Realizując swoje zadania, Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy współpracuje ze szkołami, wspólnotami wyznaniowymi oraz organizacjami pozarządowymi.

Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy realizuje również działania gminy z zakresu upowszechniania aktywności fizycznej, sprawując nadzór nad następującymi obiektami sportowymi: boiskiem „Orlik" (w skład którego wchodzą: boisko do piłki nożnej, siatkówki oraz koszykówki, a w okresie zimowym: boisko do piłki nożnej i okresowo czynne lodowisko), Stadionem Miejskim, a także strzelnicą pneumatyczną prowadzoną przez Stowarzyszenie Pamięć i Tożsamość „Skała", który to obiekt znajduje się w Zespole Szkół w Choroszczy. Od 2015 roku w Choroszczy reaktywowano listopadowe Biegi Niepodległości.

Według danych Banku Danych Lokalnych, rejestrowanych przez Główny Urząd Statystyczny, na terenie gminy Choroszcz funkcjonują 2 kluby sportowe, w których ćwiczy ogółem 77 osób. Pod względem liczby klubów sportowych gmina Choroszcz wypada słabo.

Liczba oficjalnie zarejestrowanych klubów sportowych, ich członków i ćwiczących

Jednostka terytorialna	2016			
	Kluby [szt.]	Członkowie [osoba]	Ćwiczący [osoba]	Sekcje [szt.]
Choroszcz	**2**	**28**	**77**	**2**

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

W oficjalnej statystyce nie uwzględniono jednak faktu istnienia w gminie Choroszcz 10 piłkarskich Ludowych Zespołów Sportowych. Należą do nich: „Narew" Żółtki, Siekierki, LZS Choroszcz, „Piorun" Pańki, Zaczerlany, „Promil" Barszczewo, „Lambada" Choroszcz oraz Izbiszcze, które rywalizowały w Gminnej Lidze 2017.

Podczas analizy aktywności kulturalno-sportowej mieszkańców gminy Choroszczy należy także wspomnieć o tym, że na terenie gminy istnieją świetlice wiejskie, w których mieszkańcy realizują samodzielnie zadania z zakresu kultury. Znajdują się one w następujących miejscowościach: Żółtki, Pańki, Rogowo, Rogówek, Klepacze, Barszczewo, Oliszki, Izbiszcze, a także Konowały. Świetlice wiejskie są przede wszystkim miejscami, które mieszkańcy wykorzystują na przykład do organizacji zabaw karnawałowych czy spotkań sołeckich. Liczba wydarzeń organizowanych w miejscowościach posiadających świetlice zależy od potrzeb lokalnych społeczności; w największych miejscowościach oscyluje ona od 4 do 5 w ciągu roku. Niejednokrotnie organizatorzy tych wydarzeń uzyskują doraźne wsparcie logistyczne od

Miejsko-Gminnego Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy (np. w postaci nagłośnienia, budowy sceny, przygotowania druków plakatów, ulotek).

Działalność organizacji pozarządowych

Na terenie gminy Choroszcz funkcjonuje 46 organizacji pozarządowych, (stan na koniec 2016 roku). Większość z nich zarejestrowana jest na terenie miasta. Organizacje pozarządowe w gminie Choroszcz stanowią ok. 10% wszystkich tego typu podmiotów działających w powiecie białostockim i ok. 1% funkcjonujących w województwie podlaskim.

Zakres działania organizacji pozarządowych na terenie gminy Choroszcz jest zróżnicowany, począwszy od upowszechniania sportu, promocję zdrowia, poprzez ochronę tożsamości kulturowej, aż po integrację społeczną. Zestawienie najbardziej aktywnych organizacji pozarządowych na terenie gminy Choroszcz ukazano w poniższej tabeli.

Najbardziej aktywne organizacje pozarządowe z terenu miasta i gminy Choroszcz

Lp.	Nazwa organizacji	Profil działania
1.	Miejsko-Gminny Klub Sportowy NAREW Choroszcz	- popularyzowanie, rozwój i upowszechnianie sportu, zwłaszcza piłki nożnej
2.	Stowarzyszenie Mieszkańców Otuliny Parku Narwiańskiego	- integracja środowiskowa właścicieli nieruchomości położonych na terenie gminy, mająca na celu ochronę środowiska naturalnego
3.	Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Badminton Choroszcz”	- popularyzowanie, rozwój i upowszechnianie sportu, zwłaszcza badmintona
4.	Towarzystwo Przyjaciół Choroszczy	- kontynuowanie tradycji historycznych, - rozwijanie kultury - pobudzanie i popieranie twórczości artystycznej, działalności naukowej, popularyzatorskiej i oświatowej związanej z regionem
5.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Barszczewo w Barszczewie	- wspieranie rozwoju społecznego, kulturalnego, gospodarczego wsi Barszczewo i okolic - wspieranie demokracji i budowanie społeczeństwa obywatelskiego
6.	Stowarzyszenie „Warzywa Narwiańskie” w Śliwnie	- wspieranie rozwoju obszarów wiejskich, w tym wspieranie aktywności obywateli - promocja lokalnych i regionalnych produktów
7.	Stowarzyszenie „Kruszewskie Warzywa Herbowe” w Kruszewie	- wspieranie rozwoju obszarów wiejskich, w tym wspieranie aktywności obywateli - promocja lokalnych i regionalnych produktów
8.	Stowarzyszenie „Narwiańskie Przysmaki” w Kościukach	- wspieranie rozwoju obszarów wiejskich, w tym wspieranie aktywności obywateli - promocja lokalnych i regionalnych produktów
9.	Stowarzyszenie Aktywizacji Mieszkańców Wsi „4R”	- rozwój obszarów wiejskich - zachowanie i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego wsi - aktywizacja mieszkańców
10.	Stowarzyszenie Forum Inicjatyw Gminnych	- zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców - działania na rzecz demokracji i społeczeństwa obywatelskiego

11.	Ochotnicze Straże Pożarne (Choroszcz, Żółtki, Złotoria, Klepacze, Rogówek, Pańki, Izbiszcze, Kruszewo, Rogowo, Barszczewo)	- ochrona życia, zdrowia i mienia przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem
12.	Stowarzyszenie Honorowych Dawców Krwi w Białymstoku – Oddział w Choroszczy	- organizowanie i wspieranie działań służących krwiodawstwu, pomoc honorowym dawcom krwi, propagowanie idei honorowego krwiodawstwa
13.	Związek Emerytów i Rencistów Koło Nr 15 w Choroszczy	- integracja środowiska emerytów i rencistów mająca na celu pomoc w odnalezieniu się w nowej rzeczywistości
14.	Związek Sybiraków Koło Terenowe Nr 15 w Choroszczy	- upamiętnianie losów zesłańców polskich - reprezentowanie i ochrona interesów członków
15.	Stowarzyszenie Pamięć i Tożsamość „SKAŁA”	- kształtowanie świadomości historycznej i kulturowej społeczeństwa - pielęgnowanie tradycji oraz dóbr kultury i obyczaju polskiego
16.	Fundacja „Choroszcz w Działaniu”	- działanie na rzecz dzieci i młodzieży - wspieranie rozwoju, edukacji oraz promowanie aktywności dzieci zdolnych, rozwijanie talentów
17.	Stowarzyszenie Gospodyń Domowych „KUMOSZKI”	- promocja obszarów wiejskich - propagowanie i podejmowanie działań na rzecz środowiska
18.	Stowarzyszenie „LAMBADA” Choroszcz	- promocja aktywności fizycznej poprzez sport – piłkę nożną

Źródło: Urząd Miejski w Choroszczy.

Pomoc społeczna

Zadania z zakresu pomocy społecznej na rzecz mieszkańców Gminy Choroszcz realizuje Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w ich wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Zadaniem pomocy społecznej jest także przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia się oraz integracji ze środowiskiem lokalnym. Dotyczy to zarówno pojedynczych osób, jak i całych rodzin. Spektrum oferowanych form pomocy i wsparcia jest związane z zaistnieniem przynajmniej jednego z następujących problemów czy dysfunkcji: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizm lub narkomania, zdarzenia losowe i sytuacje kryzysowe, klęski żywiołowe i ekologiczne.

Rodzaj, forma i rozmiary świadczeń pomocy społecznej powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy oraz powinny odpowiadać celom i mieścić się w możliwościach organu świadczącego pomoc.

Liczba gospodarstw i osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Choroszcz w latach 2014-2016

Nazwa	Ogółem - gospodarstw			Ogółem - korzystających		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
	[gosp.]	[gosp.]	[gosp.]	[os.]	[os.]	[os.]
Choroszcz	376	356	364	987	931	1005

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Według opinii pracowników M-GOPS w Choroszczy, większość mieszkańców korzystających z pomocy, wielu trudnych sytuacji życiowych doświadcza po raz kolejny, co powoduje utrwalanie się określonych problemów. Co więcej, dotykający daną rodzinę czy konkretną osobę problem rodzi następne. Na przykład, długotrwałe ubóstwo wymusza zmianę stylu życia rodziny, powoduje wzrost poczucia beznadziejności i negatywnie wpływa na kierunek

podejmowanych decyzji. Często może oznaczać rezygnację z zakupu niezbędnych dóbr, co w rezultacie powoduje pogłębienie się zaistniałych trudności, a te wymagają kolejnych nakładów finansowych. Brak możliwości rekompensowania kolejnych potrzeb powoduje drastyczny spadek poziomu życia rodziny, prowadzi do powstawania zaniedbań w sprawach wychowawczych i opiekuńczych. Może to powodować powstawanie kolejnych niekorzystnych zjawisk: alkoholizmu, przemocy w rodzinie, osłabienia więzi rodzinnych czy nawet przestępczości. Niepokojącym zjawiskiem jest też dziedziczenie biedy i negatywnych wzorców. W gminie Choroszcz, według danych M-GOPS, układ przyczyn zgłaszania się po pomoc społeczną praktycznie nie ulga zmianie. Ten fakt może być wskazówką do podejmowania określonych przedsięwzięć, aby zapobiegać lub minimalizować te negatywne zjawiska w przyszłości.

Zadania pomocy społecznej realizowane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy polegają w szczególności na: przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń, organizowaniu pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwijaniu infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznanych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Przypisane ustawowo zadania M-GOPS z zakresu pomocy społecznej są albo zadaniami własnymi lub zadaniami zleconymi.

Ochrona zdrowia

Gmina Choroszcz, jako jeden z wielu elementów systemu ochrony zdrowia w Polsce, wspiera swoich mieszkańców w podejmowaniu prozdrowotnych decyzji, by potęgować wartość jaką jest zdrowie oraz w pełni wykorzystywać je jako środek do osiągania lepszej jakości życia.

O zdrowie mieszkańców gminy Choroszcz zabiega również sama społeczność lokalna – na terenie gminy zarejestrowane są dwie organizacje pozarządowe, których obszar działalności dotyczy ochrony zdrowia psychicznego. Są to: Fundacja Zrozumienie oraz Stowarzyszenie na rzecz Rehabilitacji Psychiatrycznej „Szansa". Ponadto w gminie działa grupa Amazonki z Choroszczy oraz oddział terenowy Stowarzyszenia Honorowych Dawców Krwi.

Współczesne analizy skuteczności działań podejmowanych w obszarze ochrony zdrowia, w odniesieniu do ponoszonych nakładów finansowych jednoznacznie wskazują, iż większe korzyści w dłuższej perspektywie czasowej, jednocześnie przy niższych kosztach przynoszą działania zapobiegawcze, a nie naprawcze. Lokalna polityka zdrowotna prowadzona przez Urząd Miejski w Choroszczy ma charakter profilaktyczny. Głównie w tym zakresie podejmowane są zadania dotyczące prewencji wczesnej i pierwotnej. W placówkach oświatowych gminy, na wszystkich etapach edukacji, wprowadzane są zajęcia edukacyjne poruszające tematykę zdrowia. Realizowana jest edukacja dietetyczna, z zakresu higieny jamy ustnej, a od 2016 roku również z zakresu profilaktyki nowotworowej, opartej na Europejskim kodeksie walki z rakiem. Co roku, na początku sezonu grypowego, organizowane są akcje szczepień przeciw grypie wśród populacji geriatrycznej; bezpłatne szczepienia przysługują osobom powyżej 65. roku życia. Urząd Miejski w Choroszczy włącza się także w coroczne

Id: 813919D7-DFF5-4F8D-AA06-8255B5004181. Podpisany Strona 27

obchody Światowego Dnia Zdrowia, organizując spotkania promujące zdrowy styl życia (np. Dzień dla Zdrowia), zachęcające do wykonywania badań przesiewowych. W ramach profilaktyki trzeciej fazy, na wniosek mieszkanek Choroszczy, wspierano zajęcia usprawniające dla kobiet będących po zabiegu mastektomii.

Urząd Miejski w Choroszczy ma świadomość, że pomimo iż efekty działań podejmowanych obecnie nie będą mierzalne w sposób bezpośredni oraz będą oddalone w czasie, jednak polityka zdrowotna powinna mieć charakter długookresowy, a poszczególne działania powinny być konsekwentnie wdrażane w kolejnych latach.

Opieka medyczna w gminie Choroszcz zapewniania jest przez szereg świadczeniodawców.

Świadczenia z rodzaju podstawowej opieki zdrowotnej, refundowane ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia, aktualnie (stan na 5 września 2017 r.) udzielane są przez:

- Niepubliczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej MEDICUS s.c. w Choroszczy,
- Niepubliczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej DUO-MED Beata Czerwińska w Konowałach,
- Niepubliczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej DUO-MED Beata Czerwińska w Złotorii.

W 2016 roku wspomniane podmioty opieki zdrowotnej udzieliły łącznie 28 209 porad mieszkańcom gminy, podobnie jak w roku 2015, ale mniej niż w 2014 (28 935 porad).

Z większości porad skorzystano na terenie miasta - 24 035, z pozostałych 4 174 w placówkach w Konowałach i Złotorii. Liczba udzielonych porad na terenie wiejskim nieznacznie wzrosła w porównaniu do roku 2015.

Ambulatoryjną Opiekę Specjalistyczną, finansowaną ze środków publicznych na terenie gminy zapewnia Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej RADIOLOGICA. W podmiocie tym, w trybie ambulatoryjnym, udzielane są świadczenia z zakresu rezonansu magnetycznego oraz tomografii komputerowej.

Świadczenia z rodzaju leczenia stomatologicznego w ramach NFZ udzielane są przez 2 podmioty.

Usługi szpitalne na terenie gminy Choroszcz są świadczone przez Samodzielny Publiczny Psychiatryczny Zakład Opieki Zdrowotnej im. dr. Stanisława Deresza. Realizuje on świadczenia z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień oraz świadczenia neurologiczne. Do dyspozycji placówki pozostaje 108 lekarzy, 287 pielęgniarek oraz 205 osób innego personelu medycznego.

Szpital w roku 2016 przyjął łącznie 16 446 osób, w tym:

- 7165 osób na leczenie stacjonarne (5347 psychiatria + 1753 neurologia+ 65 rehabilitacja), oraz odmowy z Izby przyjęć tzw. porady w Izbie przyjęć: 3 849 razem, w tym 2460 neurologiczna i 1389 psychiatryczna);
- 329 osób świadczenia w leczeniu ambulatoryjnym (zespół leczenia środowiskowego i oddziały dzienne);
- 5103 osób Poradnie (pzp, alkoholowa i padaczki).

4.4 Sytuacja gospodarcza

Działalność gospodarcza

W gminie Choroszcz w 2016 roku do rejestru REGON było wpisanych 1 348 podmiotów gospodarczych. Większość z nich (866) to podmioty zlokalizowane na obszarze wiejskim gminy.

Analizując ich strukturę według grup rodzaju działalności PKD 2007 należy zauważyć, że ok. 74% podmiotów klasyfikowanych było w grupie – „pozostała działalność", natomiast 25% w grupie – przemysł i budownictwo. Zaledwie 1,5% stanowiły podmioty w grupie rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według grup rodzaju działalności PKD 2007 w gminie Choroszcz w latach 2013-2016

Grupa rodzaju działalności PKD 2007	Choroszcz				Choroszcz – miasto				Choroszcz – obszar wiejski			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
Ogółem	1 237	1 284	1 299	1 348	458	490	473	482	779	794	826	866
Rolnictwo, leśnictwo, Łowiectwo i rybactwo	32	22	19	19	7	5	5	5	25	17	14	14
Przemysł i budownictwo	311	321	320	329	106	112	106	106	205	209	214	223
Pozostała działalność	894	941	960	1 000	345	373	362	371	549	568	598	629

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2017.

W porównaniu z 2013 rokiem, nastąpił wzrost zarejestrowanych podmiotów o ponad 100 jednostek, głównie ze względu na wzrost liczby podmiotów sklasyfikowanych w grupie „pozostała działalność". W grupie „pozostała działalność", szczególne znaczenie w gminie Choroszcz mają podmioty przypisane do sekcji G – handel hurtowy i detaliczny.

W latach 2013-2016 regularny spadek był notowany wśród podmiotów działających w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie.

Dominacja podmiotów gospodarczych w gminie Choroszcz na terenach wiejskich jest związana z przebiegiem drogi krajowej S8, która prowadzi przez wsie: Porosły, Łyski, Jeroniki, Żółtki, Złotorię, Babino, omijając miasto Choroszcz, a wzdłuż której zlokalizowana jest znaczna liczba przedsiębiorstw.

Jednym z mierników wskazujących na poziom przedsiębiorczości mieszkańców danego obszaru, jest wskaźnik liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców.

Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców

Nazwa	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności		
	2014	2015	2016
	[-]	[-]	[-]
PODLASKIE	825	835	842
Powiat białostocki	835	850	861
Choroszcz	**881**	**883**	**909**
Choroszcz - miasto	**851**	**817**	**829**
Choroszcz - obszar wiejski	**900**	**926**	**961**
Juchnowiec Kościelny	1 049	1 055	1 101
Wasilków	1 023	1 053	1 054
Zabłudów	676	705	740

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Poziom tego wskaźnika w gminie Choroszcz przewyższa zarówno poziom dla województwa podlaskiego, jak i powiatu białostockiego. W 2016 roku na 10 tys. mieszkańców województwa przypadały 842 podmioty, natomiast w gminie Choroszcz – 909 jednostek. Wskaźnik ten był wyższy na obszarach wiejskich – 961, a niższy w mieście – 829. Jednak na tle wybranych do analizy gmin powiatu białostockiego: Juchnowca Kościelnego i Wasilkowa, w gminie Choroszcz przypadało mniej podmiotów na 10 tys. mieszkańców.

Na dynamikę i tempo zmian podmiotów gospodarczych wskazują także dwa kolejne wskaźniki: liczba jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności oraz liczba jednostek wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności. W 2016 roku w województwie podlaskim na 10 tys. osób zarejestrowano 68 podmiotów, natomiast w powiecie białostockim 75. W zakresie tego miernika, mieszkańcy gminy Choroszcz wykazują się wyższym poziomem aktywności gospodarczej niż przeciętny mieszkaniec województwa i powiatu. Wskaźnik likwidacji podmiotów gospodarczych w gminie Choroszcz wzrósł w 2016 roku w porównaniu z rokiem 2013 o 20 podmiotów na 10 tys. ludności.

Wskaźniki podmiotów gospodarki narodowej w latach 2013-2016

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności				Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności				Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
Województwo podlaskie	808	825	835	842	73	77	72	68	58	58	61	60
Powiat białostocki	804	835	850	861	80	87	79	75	57	61	65	67
Choroszcz	**853**	**881**	**883**	**909**	**82**	**102**	**72**	**93**	**51**	**79**	**67**	**71**
Choroszcz – miasto	**792**	**851**	**817**	**829**	**52**	**119**	**57**	**88**	**38**	**73**	**83**	**79**
Choroszcz – obszar wiejski	**893**	**900**	**926**	**961**	**102**	**91**	**82**	**97**	**59**	**83**	**56**	**66**

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Struktura podmiotów wpisanych do rejestru REGON według sekcji wskazuje, że w gminie Choroszcz utrzymuje się podobna tendencja jak w całym województwie podlaskim oraz powiecie białostockim. Największy udział mają podmioty z sekcji G – handel hurtowy i detaliczny. W następnej kolejności plasują się podmioty z sekcji F – budownictwo. Znacznym udziałem podmiotów, zarówno w gminie Choroszcz, jak i w województwie oraz powiecie, charakteryzuje się przetwórstwo przemysłowe, jak również działalność profesjonalna, naukowa i techniczna.

Podmioty według sekcji PKD w gminie Choroszcz na tle województwa podlaskiego i powiatu białostockiego [%]

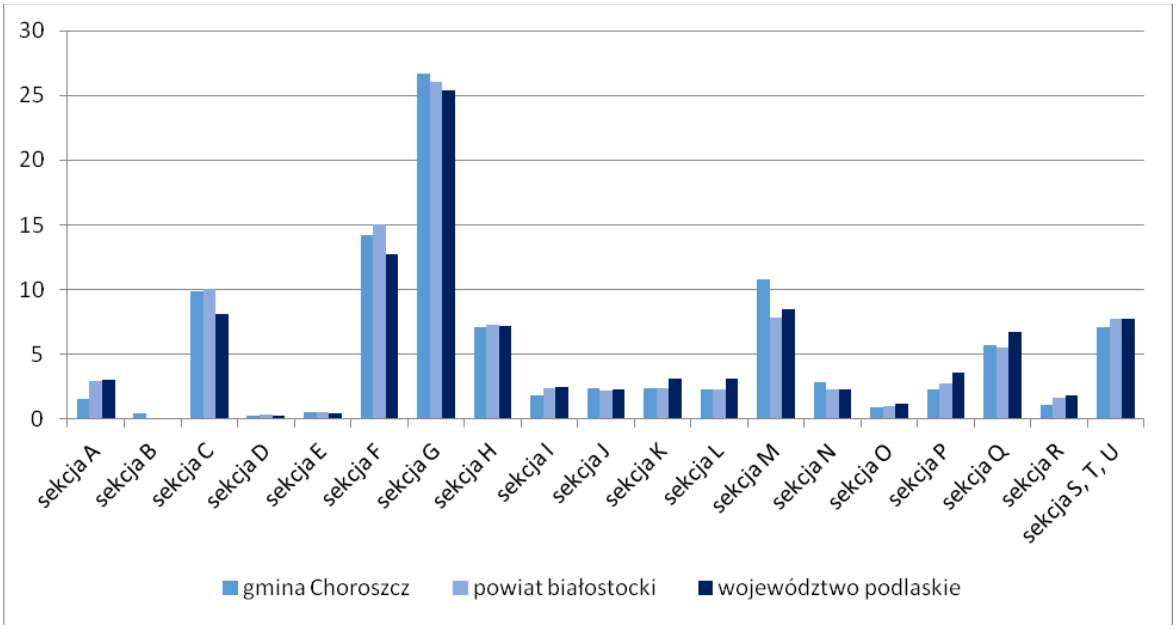

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS 2016.

Istotną kwestią determinującą sytuację ekonomiczną w danej gminie jest struktura podmiotów według klas wielkości. W polskiej gospodarce dominują podmioty najmniejsze, zatrudniające do 9 osób. Gmina Choroszcz wyróżnia się pod względem nasycenia małymi przedsiębiorstwami zatrudniającymi od 10 do 49 osób. Znaczny udział przedsiębiorstw,

zatrudniających od 10 do 49 osób na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminie Choroszcz może wynikać z tego, iż firmy zlokalizowane na terenie gminy (głównie wzdłuż drogi krajowej nr 8) są to często oddziały białostockich lub krajowych przedsiębiorstw z większym potencjałem zatrudnieniowym. Jednocześnie mieszkańcy Choroszczy, pracując w stolicy województwa, niejednokrotnie korzystają z usług białostockich mikroprzedsiębiorstw, co ogranicza zapotrzebowanie na te usługi w samej gminie Choroszcz.

Podsumowując, można stwierdzić, że rozwój przedsiębiorczości w gminie Choroszcz jest zdeterminowany przebiegiem drogi S8 oraz bezpośrednim położeniem gminy przy granicy z Białymstokiem. Stanowi to niewątpliwy atut w budowaniu potencjału gospodarczego gminy. Potencjał Choroszczy w kontekście bliskości Białegostoku, wydaje się jednak jak dotąd w niewystarczającym stopniu wykorzystany.

Rynek pracy

Gmina Choroszcz charakteryzuje się dobrą sytuacją na rynku pracy. W latach 2012-2016 liczba pracujących w gminie wzrosła o 36%, przy czym wzrost ten dotyczył głównie mieszkańców obszaru wiejskiego gminy Choroszcz, gdzie liczba pracujących zwiększyła się aż o 67% (na obszarze miejskim gminy liczba pracujących wzrosła o 21%). Dla porównania, w całym województwie, w analizowanym okresie, nastąpił wzrost liczby pracujących zaledwie o 6% (podobnie jak na poziomie całego kraju – 7%), natomiast w powiecie białostockim o 19%.

Pracujący według płci w gminie Choroszcz w latach 2012-2016

Jednostka terytorialna	Ogółem					Dynamika zmian (2012=100%)	Udział mężczyzn w ogólnej liczbie zatrudnionych [%]	Udział kobiet w ogólnej liczbie zatrudnionych [%]
	2012	2013	2014	2015	2016	2012-2016	2016	2016
POLSKA	8589779	8 681 877	8 864 415	8 935 102	9 225 051	1,07	49,80%	50,20%
Województwo podlaskie	207905	210 183	214 815	214 690	220 742	1,06	47,80%	52,20%
Powiat białostocki	16774	17 559	18 668	18 303	19 940	1,19	55,90%	44,10%
Choroszcz	**2951**	**3 108**	**3 503**	2 904	4 001	1,36	57,50%	42,50%
Choroszcz – miasto	**1995**	**2 021**	**2 152**	1 506	2 405	1,21	46,30%	53,70%
Choroszcz – obszar wiejski	**956**	**1 087**	**1351**	1 398	1 596	1,67	74,50%	25,50%

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS 2017

Na koniec 2016 roku liczba pracujących w gminie Choroszcz wynosiła 4001 osób, z czego większość, bo 57,5% stanowili mężczyźni. Ta zależność jest odwrotna w mieście Choroszcz, gdzie występuje przewaga pracujących kobiet (53,7%). Wynika to zapewne ze specyfiki zatrudnieniowej największego pracodawcy w mieście – Szpitala Psychiatrycznego w Choroszczy i feminizacją zatrudnienia w tego typu placówkach. Należy zaznaczyć, że pracownikami szpitala są też, w znacznym stopniu, mieszkańcy Białegostoku. Na obszarach

wiejskich gminy Choroszcz występuje natomiast zdecydowana przewaga pracujących mężczyzn – 74,5%. Wskazuje to na specyfikę oferty zatrudnieniowej przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenach wiejskich gminy Choroszcz (w tym wzdłuż drogi S8). Reprezentują one w znacznym stopniu branżę motoryzacyjną, logistyczną, przetwórstwo rolno-spożywcze, stwarzając miejsca pracy głównie dla mężczyzn (zarówno mieszkańców Białegostoku, jak i gminy Choroszcz).

Dane zawarte w tabeli poniżej wskazują, w jakim stopniu kapitał społeczny danej jednostki terytorialnej jest wykorzystany na danym obszarze. Służy do tego wskaźnik pracujących na 1000 ludności. Pozytywną tendencją w analizowanym okresie był wzrost liczby pracujących na 1000 osób, co jest zgodne z tendencją występującą w całym kraju, w tym w województwie podlaskim oraz w powiecie białostockim.

Istotnym zjawiskiem determinującym sytuację na rynku pracy jest bezrobocie i reprezentacja osób bezrobotnych w zasobie ludności w wieku produkcyjnym. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Choroszcz w latach 2013-2016 był niższy w relacji do poziomu tego wskaźnika dla kraju, województwa podlaskiego i powiatu białostockiego. Miernik ten w gminie Choroszcz w 2016 roku wyniósł 4,8%, natomiast w Polsce – 5,6%, a w województwie podlaskim – 6,5%, zaś w powiecie białostockim – 6,4%.

Na niski udział zarejestrowanych bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Choroszczy oddziałuje bliskość Białegostoku. Stolica województwa niejednokrotnie bowiem stanowi miejsce pracy dla mieszkańców gminy. Z jednej strony, oferta zatrudnieniowa Białegostoku poprawia sytuację na lokalnym rynku pracy, jednak z drugiej – stwarza zagrożenie trwałego odpływu znacznej części zasobu siły roboczej (w tym osób młodych).

Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w gminie Choroszcz w latach 2013-2016 [%]

Jednostka terytorialna	Ogółem				Mężczyźni				Kobiety			
	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
POLSKA	8,8	7,5	6,5	5,6	8,2	6,9	5,9	5,0	9,5	8,2	7,2	6,4
Województwo podlaskie	9,3	8	7,3	6,5	9,6	8,2	7,5	6,6	9	7,8	7,1	6,4
Powiat białostocki	9,5	8,2	7,4	6,4	10,2	8,7	7,8	6,7	8,7	7,8	6,9	6,1
Choroszcz	**7,6**	**7**	**6**	4,8	**8,2**	**7,8**	**6,3**	4,8	**6,9**	**6,1**	**5,6**	4,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2017.

W 2014 roku, w gminie Choroszcz, zarejestrowanych było 452 osób bezrobotnych, w tym 54,6% mężczyzn i 45,4% kobiet.

Bezrobotni zarejestrowani według płci w gminie Choroszcz w latach 2012-2016

Jednostka terytorialna	Ogółem					Dynamika zmian 2012-2016	Udział mężczyzn w ogólnej liczbie bezrobotnych 2016	Udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych 2016
	2012	2013	2014	2015	2016	[2012 = 100%]	[%]	[%]
POLSKA	2136815	2 157 883	1825180	1 563 339	1 335 155	62,5%	46,7%	53,3%
Województwo podlaskie	68705	70 889	60 394	55 019	48 361	70,4%	54,4%	45,6%
Powiat białostocki	8658	8 788	7 639	6 845	5 949	68,7%	56,1%	43,9%
Choroszcz	724	711	661	565	452	62,4%	54,6%	45,4%

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS.

W ciągu ostatnich lat, podobnie jak średnio w kraju, województwie podlaskim i powiecie białostockim, odnotowano spadek liczby osób bezrobotnych, z tym, że z różnym nasileniem w poszczególnych jednostkach. W Polsce liczba bezrobotnych spadła o 62,5%, w województwie podlaskim o 70,4%, zaś w powiecie białostockim o 68,7%, natomiast w gminie Choroszcz o 62,4%,. Wśród osób bezrobotnych we wszystkich jednostkach w województwie podlaskim przeważali mężczyźni, w Polsce - kobiety.

Podsumowując analizę mierników rynku pracy, można stwierdzić, że sytuacja w gminie Choroszcz jest dobra. Potwierdzają to także ekspertyzy dotyczące Atrakcyjności Inwestycyjnej Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Dobra sytuacja na rynku pracy w gminie Choroszcz związana jest, między innymi, z bliskością Białegostoku i wykorzystaniem przez mieszkańców Choroszczy jego potencjału zatrudnieniowego.

Rolnictwo

Gmina Choroszcz posiada średnio korzystne warunki do rozwoju produkcji rolnej: 31,3% gleb użytkowanych rolniczo w gminie Choroszcz jest wytworzonych z piasków gliniastych naglinowanych, 27,4% to gleby organiczne, 25,5% powierzchni zajmują gleby najsłabsze, wytworzone z piasków luźnych i słabogliniastych całkowitych. Pozostałe gleby zajmują niewielki obszar.

Wśród gruntów rolnych dominują gleby klas IVa i IVb. Wśród użytków zielonych przeważają łąki i pastwiska klasy IV. Procentowy udział poszczególnych klas bonitacyjnych na terenie gminy przedstawia się następująco:

- grunty orne: klasa IIIa – 9%, IIIb – 22%, IVa – 25%, IVb – 30%, V – 12%, VI – 2%,
- użytki zielone: klasa III – 3,17%, IV – 49,01%, V – 35,82%,VI – 12%.

W gminie Choroszcz średnia powierzchnia gruntów wynosi 5,48 ha, natomiast użytków rolnych 4,36 ha (w tym 4,01 ha użytków rolnych w dobrej kulturze). Powierzchnie te są dużo niższe niż poziom dla województwa podlaskiego i powiatu białostockiego.

Jednym ze wskaźników oceny poziomu rozwoju rolnictwa jest struktura obszarowa gospodarstw. Okazuje się, że w gminie Choroszcz nie jest ona korzystna: zaledwie 58% gospodarstw rolnych posiada powierzchnie powyżej 1 ha. Udział gospodarstw małych, czyli od 1 do 5 ha, często nierynkowych, wynosi 30%. Gminę cechuje niski udział gospodarstw dużych.

Ponadto w gminie Choroszcz, na tle pozostałych gmin oraz województwa i kraju, należy zauważyć relatywnie wysoki udział warzyw gruntowych w strukturze zasiewów. Wieloletnią tradycją na terenie gminy jest uprawa warzyw w gruncie i pod osłonami, skupiona w kilku wsiach (Śliwno, Kruszewo, Izbiszcze i Pańki). Produkcja powyższa wymaga jednak rozwoju przetwórstwa tych produktów na terenie gminy. Znaczenie pozostałych roślin uprawnych w gospodarce rolnej gminy jest marginalne.

Dobre warunki przyrodnicze oraz sąsiedztwo Narwiańskiego Parku Narodowego tworzą możliwości dla powstawania gospodarstw produkujących żywność ekologiczną.

Wśród gospodarstw zajmujących się hodowlą zwierząt w gminie Choroszcz do największych specjalizacji można zaliczyć chów bydła mlecznego (25,1% gospodarstw posiadało tę specjalizację, porównywalnie z poziomem dla kraju, jednak poniżej miernika dla województwa i powiatu), hodowlę trzody chlewnej (20,5% – poziom nieco niższy niż w kraju i województwie, jednak porównywalny z wielkością dla powiatu białostockiego) oraz drobiu (39,1% – poziom niższy dla odsetka w kraju, jednak wyższy niż w województwie podlaskim i powiecie białostockim).

Obecnie, według informacji Referatu **Geodezji, Rolnictwa i Gospodarki Komunalnej** Urzędu Miejskiego w Choroszczy, wiodącym kierunkiem działalności rolniczej jest chów bydła mlecznego – czym zajmuje się ok. 100 gospodarstw, w tym 65 gospodarstw posiada stado krów powyżej 10 sztuk. Hodowlę trzody chlewnej prowadzi 10 gospodarstw, a hodowlę drobiu – 5 gospodarstw.

Gmina Choroszcz posiada potencjał rolny w zakresie uprawy warzyw gruntowych, a także uprawy zbóż, ziemniaków oraz hodowli bydła mlecznego, trzody chlewnej i drobiu. Gospodarstwa o wysokim poziomie produkcji, dążąc do zwiększenia konkurencyjności i zasięgu swojej działalności, powinny jednak podejmować działania zmierzające do tworzenia grup producenckich mięsa czy warzyw.

Z drugiej strony, w gminie Choroszcz można zidentyfikować szereg problemów w obszarze rolnictwa, wśród których należy wyróżnić:

- duże rozdrobnienie gospodarstw,
- braki infrastrukturalne – brak dobrych dróg dojazdowych do posiadłości rolniczych,
- brak kanalizacji wiejskich,

- nieefektywną meliorację – obecna pochodzi z 1972 roku,
- niewystarczającą skalę sprzedaży bezpośredniej produktów regionalnych od rolników oraz niedostateczna jej promocja,
- brak funduszy na inwestycje,
- małą rentowność w chowie zwierząt i w uprawach rolnych, niskie ceny sprzedaży artykułów rolnych oraz drożejące środki zakupu (tj. nawozy mineralne, środki ochrony roślin, paliwo, maszyny rolnicze),
- niską kwasowość gleb.

4.5. Turystyka

Gmina Choroszcz charakteryzuje się interesującymi walorami z punktu widzenia rozwoju turystyki. Walory te mają charakter zarówno przyrodniczy, jak i kulturowo-historyczny.

Do najcenniejszych zabytków zlokalizowanych na terenie miasta Chroszcz należą: późnobarokowy kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Szczepana Męczennika z 1756 roku, położona przy kościele kaplica barokowa z XVIII wieku, barokowy klasztor podominikański z drugiej połowy XVIII wieku, cerkiew prawosławna pw. Opieki Matki Bożej w stylu neobizantyjskim z drugiej połowy XIX wieku.

Turystyczną atrakcję stanowi również zespół pałacowo-parkowy Branickich, na który składają się: barokowy pałac hetmana Jana Klemensa Branickiego i Izabeli Branickiej z Poniatowskich z połowy XVIII wieku, a także rozległy park. Obecnie w pałacu mieści się Muzeum Wnętrz Pałacowych (filia Muzeum Podlaskiego w Białymstoku).

Z punktu widzenia historii, wartość turystyczną przedstawiają budynki po fabryce włókienniczej Moesa z połowy XIX wieku, w których od 1930 roku mieści się szpital psychiatryczny. Obiektem zabytkowym jest również rynek w Choroszczy, obudowany parterowymi domami z XIX wieku.

Do turystycznych atrakcji należy również zerwany most nieopodal Kruszewa i rzeźba Światowida zlokalizowana na Babiej Górze, obok wsi Kościuki[1].

Korzystając ze szlaków turystycznych i rowerowych, odwiedzający gminę Choroszcz mogą zwrócić uwagę na następujące obiekty zabytkowe zlokalizowane na terenach wiejskich: drewniany wiatrak paltrak z 1928 roku w Gajownikach, murowana kapliczka z XIX wieku w Kościukach, murowana kaplica z przełomu XVII i XVIII wieku w Kruszewie, ruina wiatraku holenderskiego z 1936 roku w Kruszewie, zespół dworski z XIX wieku w Choroszczy przy ul. Warszawskiej (dawne Nowosiółki), a także murowany dom asesorii straży granicznej Imperium Rosyjskiego i Królestwa Polskiego z XIX wieku w Żółtkach.

Do atrakcji turystycznych należą walory rzeki Narwi, która płynie jednocześnie wieloma korytarzami rozdzielonymi roślinnością. Malowniczy obszar rozgałęziającej się rzeki nazywany

[1] Choroszcz, dodatek specjalny, 4 sierpnia 2011 rok.

jest Polską Amazonią. Na rozlewiskach powstała kładka turystyczno-edukacyjna łącząca Śliwno i Waniewo, o długości 1050 metrów. Stanowi ona jedno z miejsc wypraw pieszych i rowerowych mieszkańców gminy i turystów.

Dla turystów pieszych wyznaczono na terenie gminy Choroszcz trzy szlaki piesze[2]:

- Szlak pieszy im. Zygmunta Glogera – na szlaku walory przyrodniczo-krajobrazowe przeplatają się z walorami historyczno-kulturowymi. Szlak prowadzi przez dolinę środkowej Narwi i Narwiański Park Narodowy, ponadto daje możliwość poznania miejsc związanych z postacią Zygmunta Glogera. Szlak prowadzi przez: Białystok (Starosielce), a na terenie gminy Choroszcz przez: Krupniki, Sienkiewicze, Choroszcz, Ruszczany, Rogówek, Rogowo, Pańki, następnie przez Rzędziany, Leśniki, Sanniki, Tykocin, Łopuchowo, Jeżewo Nowe, Jeżewo Stare. Szlak ma długość 48 km, oznaczany jest kolorem zielonym;
- Szlak pieszy Nadnarwiański – szlak łączy Białystok z Narwiańskim Parkiem Narodowym, prowadząc przez pięknie położone tereny odznaczające się wyjątkową fauną i florą. Szlak prowadzi przez: Białystok, Niewodnicę, Trypucie, Zawady, Topilec, a na terenie gminy Choroszcz przez: Izbiszcze, Kruszewo i Pańki. Szlak ma długość 30 km, oznaczany jest kolorem żółtym;
- Szlak pieszy Włókniarzy – umożliwia poznanie włókienniczych tradycji okolic Białegostoku. Szlak pełen jest pięknych krajobrazów nadnarwiańskich i wiedzie obrzeżami otuliny Narwiańskiego Parku Narodowego. Szlak biegnie przez: Fasty, a na terenie gminy Choroszcz przez: Dzikie, Żółtki, Choroszcz, Kościuki, i dalej przez: Niewodnicę Kościelną, Tołcze, Dobrowodę, Bojary, Suraż, Zawyki, Doktorce, Strablę. Szlak ma długość 60 km, oznaczany jest kolorem niebieskim.

Ponadto przez teren gminy przebiegają również szlaki rowerowe:

- Szlak rowerowy Światowida – jest to szlak łączący Białystok z Narwiańskim Parkiem Narodowym. Jego długość wynosi 20 km. Oznaczony kolorem zielonym, przecina się z Obwodnicą Narwiańskiego Parku Narodowego oraz oznakowanym kolorem niebieskim Szlakiem Włókniarzy. Przemierzając szlak odwiedza się miejscowości: Białystok oraz dalej na terenie gminy Choroszcz: Krupniki, Sienkiewicze, Oliszki, Barszczewo, Zaczerlany, Kościuki, Rogowo, Pańki, Konowały i Kruszewo;
- Obwodnica Rowerowa Narwiańskiego Parku Narodowego – to szlak o długości 90 km, znakowany kolorem niebieskim, przeznaczony na dwudniową wycieczkę. Obwodnica prowadzi drogami wokół Narwiańskiego Parku Narodowego. Wykorzystywana jest także przez turystów zmotoryzowanych, jako obwodnica turystyczna Narwiańskiego Parku Narodowego. Biegnie, między innymi, przez: Choroszcz, Tykocin, Kurowo, Waniewo, Suraż i inne. Obwodnica krzyżuje się z pieszymi szlakami turystycznymi, dają możliwość wyboru różnorodnych wariantów zwiedzania obszaru Narwiańskiego Parku Narodowego;

[2] Materiały Urzędu Miejskiego w Choroszczy.

- Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo – szlak wiedzie przez pięć województw wschodniej Polski (warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie i świętokrzyskie), w województwie podlaskim jego przebieg obejmuje m.in. Narwiański Park Narodowy. Na terenie gminy Choroszcz szlak biegnie od ul. Popiełuszki w Białymstoku drogą powiatową przez Krupniki, Barszczewo, Konowały, Pańki aż do zapory wodnej na Narwi.

Przez gminę Choroszcz prowadzą dwa szlaki wodne:

- Szlak kajakowy Spływ Narwią – biegnie pomiędzy Zaporą w Rybołach, a mostem w Zegrzu. Łączna długość szlaku to 415,3 km. Jest to szlak o bogatych walorach przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych, prowadzący wzdłuż rzeki Narew, gdzie znajduje się wiele obiektów związanych z bogatą historią regionu. Od Suraża do Rzędzian, na odcinku ok. 50 km, przepływamy przez Narwiański Park Narodowy;
- Szlak kajakowy Spływ Supraślą – łączna długość wynosi 62 km. Szlak pozbawiony jest ukrytych w wodzie przeszkód. Trasa biegnie m.in. przez Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej.

Przez teren gminy Choroszcz przebiega jeden szlak konny:

- Szlak Konny Doliny Górnej Narwi – oznaczony kolorem pomarańczowym o długości 110 km. Przebieg trasy: Wiktorzyn – Samułki – Suraż – Dołki – Turośń Kościelna – Pomigacze – Zalesiany – Trypucie – i na terenie gminy Choroszcz, przez: Mińce – Barszczewo – Choroszcz.

Ponadto na bazie Narwiańskiego Ośrodka Narciarskiego, w Dzikich opracowane są również nieoznakowane trasy dla nart śladowych.

Do bazy towarzyszącej turystyce na terenie gminy Choroszcz można zaliczyć również boiska zlokalizowane w niektórych wsiach oraz w samym mieście Choroszcz, z których korzystają miejscowe społeczności, a także mogą korzystać również turyści. Dla turystyki duże znaczenie mają również ośrodki zdrowia w takich miejscowościach jak: Choroszcz, Konowały, Złotoria, posterunek policji w Choroszczy.

Na terenie gminny funkcjonuje baza noclegowa o zróżnicowanym standardzie. Słabo rozwinięte jest natomiast zaplecze gastronomiczne, niezbędne do rozwoju turystyki.

Od 2016 roku w Choroszczy otwarto wielofunkcyjne tereny rekreacyjne wokół tzw. Kominowego Bajora (tereny wyposażone są w boisko do siatkówki, ławeczki, wiatę oraz plac zabaw da dzieci). Od 2015 roku w gminie Choroszcz funkcjonuje także pierwszy w Polsce Aglomeracyjny System Rowerów Miejskich – BiKeR, pozwalający na dogodną komunikację rowerową z miastem Białystok, jak również umożliwiający swobodne przemieszczanie się po gminie Choroszcz.

4.6 Sfera infrastruktury technicznej

Sieć wodociągowa

Woda dostarczana jest mieszkańcom gminy Choroszcz przez Zakład Energetyki Cieplnej, Wodociągów i Kanalizacji w Chroszczy sp. z o. o. (ZECWiK). Wyjątek stanowią: miejscowość Babino, do której wodę dostarcza Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tykocinie, oraz Klepacze, części wsi Krupniki i Oliszki, dokąd woda jest zakupywana z Wodociągów Białostockich[3]. Eksploatacja ujęć wód w gminie, ze względu na duże odległości pomiędzy miejscowościami, odbywa się kilkoma Stacjami Uzdatniania Wody, zlokalizowanymi w: Choroszczy, Rogowie, Złotorii i Barszczewie.

Długość sieci wodociągowej w gminie Choroszcz wynosi 162,8 km. Do sieci wodociągowej podłączonych jest 2 818 obiektów mieszkalnych. Woda dostarczana jest do 11 837 mieszkańców, co stanowi 81,9% ogółu ludności gminy. Istnieje duże zróżnicowanie w dostępie do sieci wodociągowej na terenie miasta Choroszcz oraz na obszarach wiejskich gminy. Do sieci wodociągowej podłączonych jest 90,8% mieszkańców miasta i 76,1% mieszkańców terenów wiejskich.

System sieci wodociągowej w gminie Choroszcz wymaga rozbudowy celem uzupełnienia infrastruktury na całym obszarze miasta Choroszcz oraz na obszarach wiejskich gminy. Rozbudowa sieci wodociągowej będzie wymagała także rozbudowy i modernizacji wszystkich Stacji Uzdatniania Wody, wraz z budową nowych studni w celu zwiększenia wydajności i jakości dostarczanej wody.

W 2015 roku zostały podjęte działania zmierzające do zmodernizowania istniejących stacji. W wyniku modernizacji, stacje zwiększą swoją wydajność o 30%, a proces uzdatniania wody zostanie w pełni zautomatyzowany. Wybudowane zbiorniki terenowe pozwolą na lepszą optymalizację ujęć wody i zapewnią stałe ciśnienie wody dostarczanej do sieci wodociągowej. Planowany czas zakończenia inwestycji to luty 2018 roku.

Trwają też prace nad projektem modernizacji SUW w Choroszczy oraz budową nowych studni, które pozwolą na zwiększenie wydajności stacji o ok. 35%.

Sieć kanalizacyjna

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Choroszcz wynosi 44,4 km. Do sieci kanalizacyjnej podłączonych jest 1 041 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Ludność korzystająca z sieci stanowiła 39,9% ogółu mieszkańców gminy Choroszcz.

Na terenach, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest nieopłacalna lub niemożliwa z powodów technicznych, w gminie Choroszcz eksploatowane są bezodpływowe zbiorniki wodne i przydomowe oczyszczalnie ścieków, które są coraz bardziej popularne.

[3] Dane Zakładu Energetyki Cieplnej, Wodociągów i Kanalizacji w Chroszczy sp. z o. o.

Ogólnie rzecz biorąc, sieć kanalizacyjna w gminie Choroszcz wymaga dużych nakładów inwestycyjnych, głównie w postaci rozbudowy i budowy nowych odcinków sieci na terenach wiejskich gminy, zwłaszcza w miejscowościach położonych przy granicy miasta Białegostoku. Dotyczy to m.in. takich miejscowości jak: Krupniki, Łyski, Porosły, Jeroniki, Klepacze, Barszczewo i innych. Obszar miasta Choroszcz także wymaga uzupełnienia sieci kanalizacyjnej oraz wymiany części starych sieci.

Energetyka

Odbiorców w ciepło na terenie miasta Choroszcz zasila ZECWiK sp. z o.o. Źródłem ciepła, które posiada zakład, jest kotłownia opalana gazem ziemnym oraz biomasą. W skład kotłowni wchodzą: kotły gazowe Viessmann HW 200 – 1 szt. o mocy 2,5 MW oraz 1 szt. o mocy 4 MW, kocioł Eurobiomass Integra WH 3 – 1 szt. o mocy 4 MW. Na terenie gminy Choroszcz występuje sieć cieplna o łącznej długości 5,743 km.

Sieć komunikacyjna

Obszar gminy Choroszcz tworzy następująca sieć komunikacyjna:

- ok. 12 km dróg krajowych (odcinek drogi S8 i drogi nr 8),
- 700-metrowy odcinek drogi wojewódzkiej nr 676,
- ponad 85 km dróg powiatowych,
- ponad 73 km dróg gminnych publicznych.

Podstawowym zewnętrznym układem komunikacyjnym w gminie Choroszcz jest ciąg drogowy położony w jej centralno-północnej części i stanowiący odcinek drogi ekspresowej S8 (przebiegający od zachodniej granicy gminy do miejscowości Jeroniki), drogi krajowej nr 8 (przebiegający od Jeronik do ul. gen. F. Kleeberga w Białymstoku) oraz drogi wojewódzkiej nr 676 (przebiegający od drogi krajowej nr 8 do al. Jana Pawła II w Białymstoku).

W przyszłości na terenie gminy Choroszcz ma zostać również wybudowany odcinek drogi ekspresowej S19 (*Via Carpatia*), w swoim nowym przebiegu, który na wysokości miejscowości Jeroniki będzie krzyżować się z drogą S8, tworząc węzeł „Białystok Zachód". Droga ma połączyć granicę polsko-białoruską w Kuźnicy z Białymstokiem, Lublinem, Rzeszowem i granicą słowacką, a na obszarze gminy Choroszcz będzie tworzyć obwodnicę Białegostoku. Trasa ma zostać zrealizowana do roku 2025[4].

Gmina Chroszcz, ze względu na bliskie położenie wobec stolicy województwa i przebieg dróg krajowych, charakteryzuje się bardzo dobrą dostępnością komunikacyjną z punktu widzenia inwestorów, rozwoju firm transportowych i turystyki tranzytowej.

[4] *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.)*, Załącznik do uchwały Rady Ministrów z dnia 8 września 2015 roku.

Podstawowy układ komunikacyjny w gminie Choroszcz stanowi sieć dróg powiatowych i gminnych publicznych.

W gminie Choroszcz zlokalizowanych jest 19 odcinków dróg powiatowych o łącznej długości ponad 85 km, w ciągu których znajduje się 10 mostów i 1 kładka dla ścieżki rowerowej.

Stan techniczny dróg powiatowych przebiegających przez obszar gminy Choroszcz jest, ogólnie rzecz biorąc, niezadowalający, a często bardzo zły. Ponad 20% z nich posiada nawierzchnię żwirową i na nielicznych odcinkach – brukową. Nawierzchnie dróg bitumicznych w większości przypadków posiadają, z różnym nasileniem, uszkodzenia w postaci: pęknięć siatkowych, łat, wybojów, ubytków ziaren i lepiszcza, kolein i deformacji.

Na koniec 2016 roku w gminie Choroszcz było 73,3 km dróg gminnych publicznych, z czego:

- 26,75 km – o nawierzchni bitumicznej,
- 32,12 km – o nawierzchni żwirowej,
- 3,96 km – z kostki betonowej,
- 7,4 km – o nawierzchni gruntowej, wzmocnionej żwirem lub żużlem,
- 0,79 km – o nawierzchni brukowej,
- 1,09 km – o nawierzchni gruntowej,
- 0,99 km – o nawierzchni tłuczniowej.

Stan techniczny dróg gminnych publicznych w gminie Choroszcz jest zróżnicowany i ogólnie niezadowalający.

Uzupełniającą sieć drogową w gminie stanowią drogi gminne wewnętrzne i drogi prywatne. Są to najczęściej drogi żwirowe lub gruntowe.

Na podstawie przedstawionej diagnozy stanu sieci komunikacyjnej w gminie Choroszcz można stwierdzić, że infrastruktura drogowa gminna i powiatowa w gminie Choroszcz, z niewielkimi wyjątkami, znacząco odbiega od obowiązujących standardów użytkowych. Sytuacja ta wynika głównie z powodu wieloletnich zaniedbań związanych z niewystarczającym poziomem finansowania tego rodzaju inwestycji. Stan obecny, który określić można jako niedorozwój lokalnej sieci drogowej, zdecydowanie obniża standard życia mieszkańców, wpływa na bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz stanowi istotną barierę rozwoju gospodarczego i społecznego (mieszkalnictwa) gminy Choroszcz. Dodatkowo, wiąże się z ponoszeniem wysokich kosztów bieżącego, całorocznego utrzymania dróg.

Komunikacja zbiorowa

Na obszarze gminy Choroszcz komunikacja zbiorowa jest realizowana poprzez:

1) autobusy Białostockiej Komunikacji Miejskiej, w tym:

- linię 103 – przebiegającą na trasie Białystok (al. J. Piłsudskiego) – Choroszcz (cmentarz przy ul. Kościukowskiej); autobusy kursują średnio raz na godzinę, wzdłuż drogi krajowej nr 8, umożliwiając dojazd do centrum Białegostoku mieszkańcom następujących miejscowości: Choroszczy, Żółtek, Łysek, Jeronik i Porosłów Kolonii;

- linię 107 – przebiegającą na trasie Białystok (ul. Boh. Monte Cassino, dworzec PKS) – Klepacze (ul. Niewodnicka);

2) linię PKS – kursującą z Białegostoku przez Barszczewo, drogę 1535B, Konowały, Izbiszcze do Kruszewa;

3) linię TMPBus Mariusza Półkośnika – kursującą z Choroszczy przez: Ruszczany, Rogowo, Pańki – do Kruszewa.

Rosnące oczekiwania mieszkańców gminy Choroszcz wskazują na potrzebę rozwoju nowych połączeń komunikacji zbiorowej, zwłaszcza Białostockiej Komunikacji Miejskiej. Brakuje, między innymi, prostego połączenia wsi Porosły i Krupniki z zachodnią częścią stolicy województwa.

Komunikacja rowerowa

Alternatywnym, uzupełniającym środkiem transportu dla komunikacji samochodowej, cieszącym się w ostatnich latach coraz większą popularnością wśród mieszkańców większych miast, jak również terenów podmiejskich, jest rower. Od 2015 roku w Choroszczy, przy Rynku 11 Listopada, funkcjonuje stacja umożliwiająca wypożyczenie rowerów w ramach Białostockiej Komunikacji Rowerowej (BiKeR). Gmina Choroszcz, jako pierwsza gmina w Polsce, dołączyła do komunikacji rowerowej, tworząc system aglomeracyjnego roweru miejskiego. Gmina Choroszcz zajmuje drugie miejsce, po Białymstoku, wśród gmin BOF, pod względem długości dróg rowerowych. Są one zlokalizowane głównie wzdłuż drogi krajowej i drogi powiatowej nr 1535B. Jednak sieć szlaków rowerowych w gminie Choroszcz jest niepełna i wymaga uzupełnienia oraz rozbudowy. Zgodnie ze Strategią BOF, uporządkowanie infrastruktury dróg rowerowych przyczyni się do integracji całego obszaru BOF oraz umożliwi szybki, sprawny i bezpieczny przejazd pomiędzy poszczególnymi celami podróży, a w konsekwencji wpłynie na poprawę warunków życia mieszkańców, jak również innych osób odwiedzających gminę Choroszcz.

Sieć energetyczna

Na terenie gminy Choroszcz odbiorcy zasilani są w energię elektryczną liniami NN wychodzącymi ze stacji SN/NN, które powiązane są liniami SN wychodzącymi ze stacji 110/15 kV RPZ6, 110/15 kV RPZ8, 110/15 kV Fasty, 110/15 kV Łapy.

Przez teren gminy przebiega 15 138 m linii wysokiego napięcia, 158 205 m linii średniego napięcia i 238 032 m linii niskiego napięcia.

Sieć gazownicza

Długość sieci gazowej na terenie gminy wynosi 10,4 km, znajduje się w miejscowościach: Klepacze, Krupniki, Porosły Kolonia, Dzikie oraz w mieście Choroszcz. Liczba odbiorców osiągnęła poziom 199 podmiotów, z czego 191 to gospodarstwa domowe, 2 – przemysł, a 6 – inne jednostki. Dostawcą gazu na terenie gminy Choroszcz jest PSG Oddział w Warszawie. Do roku 2020 planowana jest budowa gazociągów dystrybucyjnych średniego ciśnienia, w tym na trasie Krupniki–Choroszcz, oraz przyłączy gazowych.

Praktycznie cały obszar gminy Choroszcz ma dostęp do internetu za pośrednictwem zarówno łączy kablowych w technologii XDSL, jak i łączy bezprzewodowych w technologii LTE, HSPA i 3G. Niestety, możliwości techniczne w niektórych obszarach ograniczają prędkość transferu do 10Mb/s. Część gminy Choroszcz została objęta dofinansowaniem dla dostawców usług internetowych na budowę infrastruktury w technologii FTTH w ramach programu PO RPW 2007-2013 działanie II.1 Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej. Zasięg terytorialny zakończonych projektów nie obejmuje jednak miejscowości bardziej oddalonych od miasta Choroszcz (z reguły mniej zaludnionych).

Zagospodarowanie przestrzenne

Gmina Choroszcz, jako jedna z niewielu jednostek samorządu terytorialnego w kraju, posiada miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na całej powierzchni gminy. Od 2015 roku plan ten jest aktualizowany w kierunku wyznaczenia terenów pod: rzemiosło, usługi, przemysł, handel oraz budownictwo mieszkaniowe.

W planach zagospodarowania przestrzennego miasto Choroszcz, tereny wschodnie i północno-wschodnie gminy przeznaczone są głównie na cele mieszkaniowe, usługi społeczne i produkcyjno-usługowe. Dominacja funkcji produkcyjnej i usługowej jest najbardziej widoczna wzdłuż drogi S8. Wschodnia część gminy stanowi tereny podmiejskie Białegostoku.

Północno-zachodnia, zachodnia oraz południowo-zachodnia część gminy to obszar tradycyjnej produkcji rolniczej i osadnictwa wiejskiego. Obszar NPN, co oczywiste, to tereny przeznaczone pod ochronę przyrody. Zachód gminy Choroszcz stanowi też obszar ekologicznej produkcji rolniczej.

Posiadany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego stanowi istotny atut w procesie pozyskiwania inwestorów i nowych mieszkańców. Dodatkowymi atrybutami gminy w tym

kontekście jest bliskie sąsiedztwo Białegostoku, dobrze rozwijająca się komunikacja z miastem wojewódzkim przez krajową drogę ekspresową S8 oraz dobre zaplecze infrastrukturalne.

4. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych

4.1. Zjawiska społeczne

4.1.1. Bezrobocie

Do wyznaczenia umownego wskaźnika bezrobocia posłużono się danymi z ankiet oraz danymi o liczbie osób i liczbie rodzin korzystających z pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Choroszczy, z tytułu bezrobocia. Przyjęto założenie, że liczba osób korzystających z pomocy MGOPS z tytułu bezrobocia odzwierciedla realne problemy tego zjawiska w danej jednostce delimitacyjnej. Przyjęto także założenie iż dane z ankiet, które są oceną skali problemu bezrobocia na danym obszarze są równie istotne dla analizy tego zjawiska jak w/w dane z MGOPS.

Wskaźnik bezrobocia według danych MGOPS dla poszczególnych jednostek obliczono jako liczbę osób korzystających z pomocy z tytułu bezrobocia, w przeliczeniu na liczbę mieszkańców danej jednostki. Wyniki znormalizowano w skali 0-3.

Wskaźnik bezrobocia według ankiet przyjęto wg średnich odpowiedzi badanych mieszkańców (w skali 0-3). Umowny wskaźnik prezentujący zjawisko bezrobocia w jednostkach delimitacyjnych ustalono jako średnią z dwóch wyżej opisanych wskaźników cząstkowych.

Na podstawie danych ankietowych oraz danych z MGOPS wygenerowano ogólny wskaźnik bezrobocia w poszczególnych sołectwach, jako średnią arytmetyczną obu wskaźników w skali od 0 do 3.

Przyjęto założenie, że zjawisko niekorzystne występuje na terenie danej jednostki delimitacyjnej, jeśli wartość wskaźnika końcowego po normalizacji na tym obszarze, jest wyższa niż 120% średniej dla gminy.

Obszarami o największej koncentracji problemu bezrobocia są zatem jednostki: Barszczewo, Czaplino, Gajowniki, Izbiszcze, Klepacze, Kruszewo, Choroszcz.

Bezrobocie według danych z ankiet i MGOPS

Lp.	Jednostka delimitacyjna	Liczba miesz-kańców	Korzystający z pomocy MGOPS z tytułu bezrobocia	Wskaźnik bezrobocia wg MGOPS [korzystający/Mk]	Wskaźnik bezrobocia wg MGOPS w skali	Wskaźnik bezrobocia wg danych z ankiet w skali	Wskaźnik bezrobocia ogółem	Problem (120%)
1	Babino	91	2,5	0,0275	0,81	0,00	0,41	
2	**Barszczewo**	**490**	**10,5**	**0,0214**	**0,63**	**2,00**	**1,32**	**TAK**
3	**Czaplino**	**155**	**8**	**0,0516**	**1,52**	**1,20**	**1,36**	**TAK**
4	Dzikie	278	1,5	0,0054	0,16	2,00	1,08	
5	**Gajowniki**	**144**	**2**	**0,0139**	**0,41**	**2,40**	**1,41**	**TAK**
6	**Izbiszcze**	**299**	**13,5**	**0,0452**	**1,33**	**2,00**	**1,67**	**TAK**
7	Jeroniki	100	0	0,0000	0,00	0,40	0,20	
8	**Klepacze**	**1749**	**36,5**	**0,0209**	**0,62**	**2,00**	**1,31**	**TAK**
9	Krupniki	680	16,5	0,0243	0,72	1,20	0,96	
10	Konowały	149	0	0,0000	0,00	1,50	0,75	
11	Kościuki	110	0	0,0000	0,00	2,00	1,00	
12	**Kruszewo**	**192**	**19,5**	**0,1016**	**3,00**	**1,20**	**2,10**	**TAK**
13	Łyski	410	0,5	0,0012	0,04	1,20	0,62	
14	Mińce	123	0	0,0000	0,00	2,00	1,00	
15	Ogrodniki	96	0	0,0000	0,00	1,20	0,60	
16	Oliszki	268	1	0,0037	0,11	1,20	0,66	
17	Pańki	335	0,5	0,0015	0,04	1,20	0,62	
18	Porosły	916	9	0,0098	0,29	2,00	1,15	
19	Rogówek	154	2,5	0,0162	0,48	1,20	0,84	
20	Rogowo	277	0	0,0000	0,00	1,76	0,88	
21	Ruszczany	161	0	0,0000	0,00	2,00	1,00	
22	Sienkiewicze	178	1	0,0056	0,17	1,20	0,68	
23	Śliwno	155	0	0,0000	0,00	1,20	0,60	
24	Zaczerlany	150	4	0,0267	0,79	0,40	0,59	
25	Złotoria	887	9	0,0101	0,30	1,20	0,75	
26	Żółtki	441	0,5	0,0011	0,03	1,76	0,90	
27	**Choroszcz**	**5603**	**91,5**	**0,0163**	**0,48**	**2,00**	**1,24**	**TAK**
Raze		14591	230	0,0158	0,47	1,46	0,96	

Źródło: Opracowanie własne

4.1.2. Ubóstwo

Wskaźnik ubóstwa w poszczególnych jednostkach obliczono w sposób analogiczny do wskaźnika bezrobocia. Posłużono się danymi z ankiet oraz danymi o liczbie osób korzystających z pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, z tytułu ubóstwa.

Przyjęto założenie, że liczba osób korzystających z pomocy MGOPS z tytułu ubóstwa odzwierciedla realne problemy tego zjawiska w danej jednostce delimitacyjnej. Przyjęto także założenie iż dane z ankiet, które są oceną skali problemu ubóstwa na danym obszarze są równie istotne dla analizy tego zjawiska jak w/w dane z MGOPS.

Wskaźnik ubóstwa według danych MGOPS dla poszczególnych sołectw obliczono jako liczbę osób korzystających z pomocy z tytułu ubóstwa, w przeliczeniu na liczbę mieszkańców danego sołectwa. Wyniki znormalizowano w skali 0-3.

Wskaźnik ubóstwa według ankiet przyjęto wg średnich odpowiedzi badanych mieszkańców (w skali 0-3). Umowny wskaźnik prezentujący zjawisko ubóstwa w jednostkach delimitacyjnych ustalono jako średnią z dwóch wyżej opisanych wskaźników cząstkowych.

Na podstawie danych ankietowych oraz danych z MGOPS wygenerowano ogólny wskaźnik ubóstwa w poszczególnych sołectwach, jako średnią arytmetyczną obu wskaźników w skali od 0 do 3.

Przyjęto założenie, że zjawisko niekorzystne występuje na terenie danej jednostki delimitacyjnej, jeśli wartość wskaźnika końcowego po normalizacji na tym obszarze, jest wyższa niż 120% średniej dla gminy.

Obszarami o największej koncentracji problemu bezrobocia są zatem jednostki: Barszczewo, Gajowniki, Izbiszcze, Kruszewo, Rogowo, Choroszcz.

Ubóstwo wg danych z ankiet i MGOPS

Lp.	Jednostka delimitacyjna	Liczba miesz-kańców	Korzystający z pomocy MGOPS z tytułu ubóstwa	Wskaźnik ubóstwa wg MGOPS [korzystający/ Mk]	Wskaźnik ubóstwa wg MGOPS w skali	Wskaźnik ubóstwa wg danych z ankiet w skali	Wskaźnik ubóstwa ogółem	Problem (120%)
1	Babino	91	0	0,0000	0,00	0,40	0,20	
2	**Barszczewo**	**490**	**4,5**	**0,0092**	**0,50**	**2,00**	**1,25**	**TAK**
3	Czaplino	155	3	0,0194	1,06	0,00	0,53	
4	Dzikie	278	0	0,0000	0,00	2,00	1,00	
5	**Gajowniki**	**144**	**2**	**0,0139**	**0,76**	**2,00**	**1,38**	**TAK**
6	**Izbiszcze**	**299**	**15,5**	**0,0518**	**2,84**	**2,00**	**2,42**	**TAK**
7	Jeroniki	100	0	0,0000	0,00	0,40	0,20	
8	Klepacze	1749	35	0,0200	1,10	1,20	1,15	
9	Krupniki	680	8,5	0,0125	0,69	1,20	0,94	
10	Konowały	149	1	0,0067	0,37	1,50	0,93	
11	Kościuki	110	0	0,0000	0,00	2,00	1,00	
12	**Kruszewo**	**192**	**10,5**	**0,0547**	**3,00**	**1,20**	**2,10**	**TAK**
13	Łyski	410	0,5	0,0012	0,07	1,20	0,63	
14	Mińce	123	0	0,0000	0,00	1,76	0,88	
15	Ogrodniki	96	0	0,0000	0,00	0,00	0,00	
16	Oliszki	268	0,5	0,0019	0,10	1,20	0,65	
17	Pańki	335	1	0,0030	0,16	0,40	0,28	
18	Porosły	916	2,5	0,0027	0,15	2,00	1,07	
19	Rogówek	154	2,5	0,0162	0,89	0,40	0,65	
20	**Rogowo**	**277**	**9**	**0,0325**	**1,78**	**1,76**	**1,77**	**TAK**
21	Ruszczany	161	0	0,0000	0,00	1,20	0,60	
22	Sienkiewicze	178	0,5	0,0028	0,15	1,20	0,68	
23	Śliwno	155	2,5	0,0161	0,88	1,20	1,04	
24	Zaczerlany	150	4	0,0267	1,46	0,40	0,93	
25	Złotoria	887	6	0,0068	0,37	0,40	0,39	
26	Żółtki	441	0	0,0000	0,00	0,00	0,00	
27	**Choroszcz**	**5603**	**102,5**	**0,0183**	**1,00**	**2,00**	**1,50**	**TAK**
Razem	0	14591	211,5	0,0145	0,80	1,15	0,97	

Źródło: Opracowanie własne

4.1.3. Alkoholizm i narkomania

Problemy alkoholizmu i narkomanii w jednostkach delimitacyjnych na terenie gminy Choroszcz oceniono posługując się danymi z ankiet. Respondenci oceniali skalę zjawiska w skali od 0 do 3 punktów. Wskaźnik zagregowany stanowi średnią wartość ocen dla zjawisk: narkomania i alkoholizm.

Alkoholizm i narkomania wg danych z ankiet

Lp.	Jednostka delimitacyjna	Wskaźnik alkoholizmu wg danych z ankiet	Wskaźnik narkomanii wg danych z ankiet	Wskaźnik zagregowany	Problem (120%)
1	Babino	0,40	0,40	0,40	
2	Barszczewo	1,20	0,40	0,80	
3	Czaplino	0,00	0,40	0,20	
4	Dzikie	1,20	0,40	0,80	
5	Gajowniki	0,00	0,00	0,00	
6	**Izbiszcze**	**2,80**	**0,00**	**1,40**	**TAK**
7	Jeroniki	0,40	0,40	0,40	
8	**Klepacze**	**1,20**	**1,20**	**1,20**	**TAK**
9	Krupniki	0,00	0,00	0,00	
10	**Konowały**	**2,00**	**0,40**	**1,20**	**TAK**
11	Kościuki	1,20	0,40	0,80	
12	Kruszewo	1,20	0,40	0,80	
13	Łyski	1,20	0,40	0,80	
14	**Mińce**	**2,40**	**1,76**	**2,08**	**TAK**
15	Ogrodniki	0,40	0,40	0,40	
16	Oliszki	1,20	0,40	0,80	
17	Pańki	0,40	0,00	0,20	
18	**Porosły**	**2,00**	**0,00**	**1,00**	**TAK**
19	Rogówek	1,20	0,40	0,80	
20	**Rogowo**	**1,76**	**0,96**	**1,36**	**TAK**
21	**Ruszczany**	**2,00**	**0,00**	**1,00**	**TAK**
22	Sienkiewicze	0,00	0,00	0,00	
23	Śliwno	1,20	0,40	0,80	
24	**Zaczerlany**	**1,20**	**2,80**	**2,00**	**TAK**
25	Złotoria	1,20	0,40	0,80	
26	Żółtki	1,76	0,00	0,88	
27	**Choroszcz**	**2,00**	**1,00**	**1,50**	**TAK**
		1,17	0,49	0,83	

Źródło: Opracowanie własne

Przyjęto założenie, że zjawisko niekorzystne występuje na terenie danej jednostki delimitacyjnej, jeśli wartość wskaźnika końcowego po normalizacji na tym obszarze, jest wyższa niż 120% średniej dla gminy.

Obszarami o największej koncentracji problemu są zatem jednostki: Izbiszcze, Klepacze, Konowały, Mińce, Porosły, Rogowo, Ruszczany, Zaczerlany, Choroszcz.

4.1.4. Pomoc społeczna

Umowny wskaźnik pomocy społecznej obliczono na podstawie danych z MGOPS w Choroszczy. Wskaźnik problemów społecznych w poszczególnych jednostkach, wyrażony został jako liczba osób korzystających ze wsparcia MGOPS ze względu na problemy inne niż bezrobocie, ubóstwo, alkoholizm, czy narkomania. Wśród powodów przyznania pomocy społecznej objętych wskaźnikiem pomoc społeczna, pod uwagę wzięto:

- niepełnosprawność,
- długotrwałą lub ciężką chorobę,
- bezradność opiekuńczo-wychowawczą w rodzinach wielodzietnych i niepełnych,
- potrzebę ochrony macierzyństwa lub wielodzietność,
- inne.

Pomoc społeczna według danych z MGOPS

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Korzystający z pomocy MGOPS	Wskaźnik pomocy społecznej wg MGOPS	Wskaźnik pomocy społecznej wg MGOPS w skali	Problem (120%)
1	Babino	91	2,5	0,0275	0,38	
2	Barszczewo	490	16,5	0,0337	0,46	
3	Czaplino	155	5,5	0,0355	0,49	
4	Dzikie	278	4	0,0144	0,20	
5	**Gajowniki**	**144**	**13**	**0,0903**	**1,24**	**TAK**
6	**Izbiszcze**	**299**	**28**	**0,0936**	**1,28**	**TAK**
7	Jeroniki	100	0	0,0000	0,00	
8	Klepacze	1749	33,5	0,0192	0,26	
9	**Krupniki**	**680**	**26**	**0,0382**	**0,52**	**TAK**
10	**Konowały**	**149**	**9,5**	**0,0638**	**0,87**	**TAK**
11	Kościuki	110	0	0,0000	0,00	
12	**Kruszewo**	**192**	**42**	**0,2188**	**3,00**	**TAK**
13	Łyski	410	1	0,0024	0,03	
14	Mińce	123	1,5	0,0122	0,17	
15	Ogrodniki	96	0	0,0000	0,00	
16	Oliszki	268	2	0,0075	0,10	
17	Pańki	335	5,5	0,0164	0,23	
18	Porosły	916	15	0,0164	0,22	
19	**Rogówek**	**154**	**7**	**0,0455**	**0,62**	**TAK**
20	**Rogowo**	**277**	**17**	**0,0614**	**0,84**	**TAK**
21	Ruszczany	161	3	0,0186	0,26	
22	Sienkiewicze	178	0	0,0000	0,00	
23	Śliwno	155	5	0,0323	0,44	
24	**Zaczerlany**	**150**	**6**	**0,0400**	**0,55**	**TAK**

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Korzystający z pomocy MGOPS	Wskaźnik pomocy społecznej wg MGOPS	Wskaźnik pomocy społecznej wg MGOPS w skali	Problem (120%)
25	Złotoria	887	18	0,0203	0,28	
26	Żółtki	441	15	0,0340	0,47	
27	Choroszcz	5603	188	0,0336	0,46	
Razem		14591	464,5	0,0318	0,44	

Przyjęto założenie, że zjawisko niekorzystne występuje na terenie danej jednostki delimitacyjnej, jeśli wartość wskaźnika końcowego po normalizacji na tym obszarze, jest wyższa niż 120% średniej dla gminy.

Ze względu na rozkład wartości wskaźnika przyjęto iż największa koncentracja negatywnych zjawisk, skutkujących koniecznością pomocy społecznej, poza bezrobociem, ubóstwem, alkoholizmem i narkomanią, występuje w jednostkach: Gajowniki, Izbiszcze, Krupniki, Konowały, Kruszewo, Rogówek, Rogowo, Zaczerlany.

4.1.5. Przestępczość

Do wyznaczenia poziomu przestępczości posłużono się danymi z ankiet, danymi o liczbie utworzonych niebieskich kart oraz danymi z MGOPS (liczba świadczeń z tytułu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego). W ramach badań respondenci oceniali w ankietach skalę intensywności występowania następujących zjawisk:

- kradzieże,
- wandalizm - niszczenie mienia,
- napady, rozboje lub pobicia,
- przemoc w rodzinie,
- przestępczość młodocianych,
- brak poczucia bezpieczeństwa w okolicy zamieszkania.

Wskaźnik cząstkowy przestępczości według danych ankietowych wyrażono jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych przy ocenie powyższych zjawisk składowych, w poszczególnych jednostkach delimitacyjnych.

Wskaźnik cząstkowy przestępczości, według liczby wydanych niebieskich kart, wyrażono jako liczbę kart na 1000 mieszkańców. Wskaźnik znormalizowano w skali 0-3.

Wskaźnik cząstkowy przestępczości, według danych MGOPS, wyrażono liczbą świadczeń z tytułu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, na liczbę 1000 mieszkańców. Wskaźnik znormalizowano w skali 0-3.

Zagregowany wskaźnik przestępczości wyrażono średnią wskaźników cząstkowych, w poszczególnych jednostkach delimitacyjnych.

Przyjęto założenie, że zjawisko niekorzystne występuje na terenie danej jednostki delimitacyjnej, jeśli wartość wskaźnika końcowego po normalizacji na tym obszarze, jest wyższa niż 140% średniej dla gminy. Zastosowano wyższe kryteria (140%) niż w innych wskaźnikach (120%), ze względu na występowanie niektórych zjawisk incydentalnie, aby zminimalizować ryzyko wpływu pojedynczych danych na ogólną ocenę zjawiska.

Przestępczość wg ankietowanych

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe – składowe zjawiska						Wskaźnik cząstkowy przestępczości wg danych z ankiet
			kradzieże	wandalizm - niszczenie mienia	napady, rozboje lub pobicia	przemoc w rodzinie	przestępczość młodocianych	brak poczucia bezpieczeństwa w okolicy zamieszkania	
1	Babino	91	0,00	0,40	0,00	0,40	0,40	0,40	0,27
2	Barszczewo	490	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	0,40	1,07
3	Czaplino	155	1,20	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,53
4	Dzikie	278	1,20	1,20	0,40	1,20	1,20	1,20	1,07
5	Gajowniki	144	0,00	2,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,40
6	Izbiszcze	299	1,20	1,20	0,40	1,20	0,40	1,20	0,93
7	Jeroniki	100	1,20	1,20	0,40	0,40	0,40	0,40	0,67
8	Klepacze	1749	2,00	1,20	1,20	0,40	0,40	2,00	1,20
9	Krupniki	680	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,40	0,07
10	Konowały	149	0,40	1,20	0,40	1,20	0,40	1,50	0,85
11	Kościuki	110	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
12	Kruszewo	192	1,20	0,40	0,40	1,20	0,40	1,20	0,80
13	Łyski	410	0,00	1,20	0,40	0,40	0,40	0,40	0,47
14	Mińce	123	1,76	2,40	0,96	0,96	1,76	1,76	1,60
15	Ogrodniki	96	0,40	0,40	0,40	0,00	0,40	0,40	0,33
16	Oliszki	268	1,20	1,20	0,40	1,20	0,40	0,40	0,80
17	Pańki	335	0,40	2,00	0,40	1,20	0,40	1,20	0,93
18	Porosły	916	1,20	2,00	1,20	0,00	0,00	2,00	1,07
19	Rogówek	154	0,40	2,00	0,40	1,20	1,20	2,00	1,20
20	Rogowo	277	0,96	1,76	0,16	0,96	0,96	0,96	0,96
21	Ruszczany	161	1,20	1,20	0,40	0,00	0,40	0,40	0,60
22	Sienkiewicze	178	0,40	0,40	0,40	0,00	0,00	0,40	0,27
23	Śliwno	155	1,20	0,40	0,40	1,20	0,40	1,20	0,80
24	Zaczerlany	150	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
25	Złotoria	887	1,20	0,40	0,40	0,40	0,40	1,20	0,67
26	Żółtki	441	0,96	2,56	0,16	0,00	0,00	1,76	0,91
27	Choroszcz	5603	2,50	2,50	2,00	0,00	1,00	1,00	1,50
Razem		14591	0,90	1,19	0,51	0,59	0,51	0,93	0,77

Źródło: Opracowanie własne.

Przestępczość razem

Lp.	Sołectwo	Wskaźnik przestęp-czości wg danych z ankiet	Liczba wydanych niebieskich kart	Liczba kart na 1000 Mk	Wskaźnik cząstkowy po normalizacji - karty	Liczba świadczeń MGOPS - zakład karny	Liczba świadczeń MGOPS na 1000 Mk - zakład karny	Wskaźnik cząstkowy po normalizacji - MGOPS	Wskaźnik przestęp-czości ogółem	Problem (140%)
1	Babino	0,27	**0**	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,13	
2	**Barszczewo**	**1,07**	**2**	**4,08**	**1,70**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**1,38**	**TAK**
3	Czaplino	0,53		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,27	
4	**Dzikie**	**1,07**	**2**	**7,19**	**3,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**2,03**	**TAK**
5	Gajowniki	0,40		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	
6	Izbiszcze	0,93	1	3,34	1,39	0,00	0,00	0,00	1,16	
7	Jeroniki	0,67		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,33	
8	Klepacze	1,20	3	1,72	0,72	0,00	0,00	0,00	0,96	
9	Krupniki	0,07		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	
10	**Konowały**	**0,85**	**1**	**6,71**	**2,80**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**1,82**	**TAK**
11	Kościuki	0,40		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	
12	**Kruszewo**	**0,80**		**0,00**	**0,00**	**0,50**	**2,60**	**3,00**	**1,90**	**TAK**
13	**Łyski**	**0,47**	**2**	**4,88**	**2,03**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**1,25**	**TAK**
14	Mińce	1,60		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,80	
15	Ogrodniki	0,33		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,17	
16	Oliszki	0,80		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,40	
17	Pańki	0,93	1	2,99	1,24	0,00	0,00	0,00	1,09	
18	Porosły	1,07	3	3,28	1,37	0,00	0,00	0,00	1,22	
19	Rogówek	1,20		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,60	
20	Rogowo	0,96		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,48	
21	Ruszczany	0,60		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,30	
22	Sienkiewicze	0,27		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,13	
23	Śliwno	0,80		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,40	
24	Zaczerlany	0,40		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	
25	Złotoria	0,67		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,33	
26	**Żółtki**	**0,91**	**1**	**2,27**	**0,95**	**0,50**	**1,13**	**1,31**	**1,58**	**TAK**
27	**Choroszcz**	**1,50**	**11**	**1,96**	**0,82**	**1,50**	**0,27**	**0,31**	**1,31**	**TAK**
Razem		0,77	27	1,85	0,77	2,50	0,17	0,20	0,87	

Źródło: Opracowanie własne.

Ze względu na rozkład wartości wskaźnika przyjęto, iż największa koncentracja przestępczości występuje w jednostkach: Barszczewo, Dzikie, Konowały, Kruszewo, Łyski, Żółtki, Choroszcz.

4.1.6. Udział w życiu społecznym i kulturalnym

Wskaźnik udziału w życiu społecznym i kulturalnym obliczono na podstawie danych ankietowych. Respondenci oceniali w ankietach intensywność negatywnych zjawisk w zakresie udziału mieszkańców poszczególnych jednostek delimitacyjnych w życiu społecznym i kulturalnym, w obrębie następujących czynników:

- niski poziom współpracy międzyludzkiej,
- niski poziom uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych,
- słaby przepływ informacji w sprawach dotyczących najbliższego otoczenia zamieszkania,
- niski poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne.

Wskaźnik udziału w życiu społecznym i kulturalnym wyrażono, jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych przy ocenie powyższych wskaźników cząstkowych, w poszczególnych jednostkach.

Przyjęto założenie, że zjawisko niekorzystne występuje na terenie danej jednostki delimitacyjnej, jeśli wartość wskaźnika końcowego jest wyższa niż 120% średniej dla gminy.

Ze względu na rozkład wartości wskaźnika przyjęto, iż największa koncentracja negatywnych zjawisk – niski udział w życiu społecznym i kulturalnym, występuje w jednostkach: Babino, Barszczewo, Dzikie, Gajowniki, Konowały, Mińce, Rogowo, Choroszcz.

Udział w życiu społecznym i kulturalnym

Lp.	Jednostka delimitacyjna	Liczba miesz-kańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe				Wskaźnik udziału w życiu społecznym i kulturalnym	Problem
			niski poziom współpracy międzyludzkiej	niski poziom uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych	słaby przepływ informacji w sprawach dotyczących najbliższego otoczenia zamieszkania	niski poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne		
1	**Babino**	**91**	**1,20**	**2,00**	**2,00**	**2,40**	**1,90**	**TAK**
2	**Barszczewo**	**490**	**2,00**	**2,00**	**1,20**	**2,40**	**1,90**	**TAK**
3	Czaplino	155	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	
4	**Dzikie**	**278**	**2,80**	**2,00**	**2,00**	**2,40**	**2,30**	**TAK**
5	**Gajowniki**	**144**	**2,40**	**2,40**	**2,40**	**2,40**	**2,40**	**TAK**
6	Izbiszcze	299	2,80	2,00	0,40	1,20	1,60	
7	Jeroniki	100	0,40	1,20	1,20	0,80	0,90	
8	Klepacze	1749	1,20	2,00	2,00	0,80	1,50	
9	Krupniki	680	2,00	2,00	2,00	1,20	1,80	
10	**Konowały**	**149**	**2,40**	**2,40**	**2,00**	**2,00**	**2,20**	**TAK**
11	Kościuki	110	1,20	1,20	0,40	1,20	1,00	
12	Kruszewo	192	1,20	1,20	1,20	1,60	1,30	
13	Łyski	410	2,00	2,00	1,20	1,60	1,70	
14	**Mińce**	**123**	**1,76**	**2,56**	**1,76**	**2,48**	**2,14**	**TAK**
15	Ogrodniki	96	1,20	2,00	0,00	0,60	0,95	
16	Oliszki	268	1,20	1,20	0,40	1,20	1,00	
17	Pańki	335	0,40	2,00	1,20	0,40	1,00	
18	Porosły	916	1,20	0,40	2,00	1,00	1,15	
19	Rogówek	154	2,00	1,20	1,20	0,60	1,25	
20	**Rogowo**	**277**	**1,76**	**2,56**	**1,76**	**1,36**	**1,86**	**TAK**
21	Ruszczany	161	2,00	2,00	1,20	1,60	1,70	
22	Sienkiewicze	178	1,20	0,40	2,80	2,00	1,60	
23	Śliwno	155	1,20	1,20	1,20	1,60	1,30	
24	Zaczerlany	150	0,40	0,40	1,20	0,40	0,60	
25	Złotoria	887	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	
26	Żółtki	441	1,76	1,76	1,76	1,28	1,64	
27	**Choroszcz**	**5603**	**2,00**	**3,00**	**2,25**	**2,78**	**2,51**	**TAK**
	Razem gmina	14591	1,56	1,68	1,45	1,47	1,54	

Źródło: Opracowanie własne.

4.1.7. Kapitał społeczny i niski poziom edukacji

Na wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji w poszczególnych jednostkach złożyły się zagregowane:

- dane ankietowe,
- liczba organizacji pozarządowych (stowarzyszeń i fundacji według danych Krajowego Rejestru Sądowego),
- wielkość frekwencji wyborczej w ostatnich wyborach parlamentarnych (2015 r.) w poszczególnych jednostkach.

W badaniach ankietowych respondenci oceniali intensywność negatywnych zjawisk w zakresie kapitału społecznego i poziomu edukacji mieszkańców poszczególnych sołectw, w następującym zakresie wskaźników cząstkowych:

- nieufność międzyludzka,
- niski poziom wykształcenia większości mieszkańców,
- niski poziom kreatywności, pomysłowości, przedsiębiorczości,
- słaba współpraca między mieszkańcami a władzami publicznymi.

Wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji wyrażono jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych przy ocenie powyższych wskaźników cząstkowych, w poszczególnych jednostkach.

Przeliczono liczbę organizacji pozarządowych, według danych KRS, w poszczególnych jednostkach na 100 mieszkańców. Na podstawie uzyskanych wyników dokonano normalizacji jak dla destymulanty.

Kolejnym elementem wziętym pod uwagę przy ogólnym wskaźniku kapitału społecznego i niskiego poziomu edukacji jest frekwencja wyborcza uzyskana w poszczególnych sołectwach na terenie gminy w ostatnich wyborach parlamentarnych, tj. w 2015 r. Następnie dokonano normalizacji jak dla destymulanty.

Następnie obliczono ogólny wskaźnik kapitału społecznego i niskiego poziomu edukacji w poszczególnych jednostkach, jako średnią ważoną trzech wskaźników wywodzących się: z danych ankietowych (waga 0,5), liczby organizacji pozarządowych (waga 0,25) oraz frekwencji wyborczej (waga 0,25).

Ze względu na rozkład wartości wskaźnika przyjęto, iż największa koncentracja negatywnych zjawisk występuje w jednostkach: Gajowniki, Konowały, Mińce, Rogowo, Ruszczany, Choroszcz.

Kapitał społeczny i niski poziom edukacji

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe				Wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji wg danych z ankiet	Liczba organizacji pozarządowych [szt.]	Liczba organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców	Wskaźnik - organizacje pozarządowe wartość znormalizowana	Frekwencja wyborcza [%]	Wskaźnik - frekwencja wyborcza wartość znormalizowana	Wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji ogółem	Problem (120 %)
			nieufność międzyludzka	niski poziom wykształcenia większości mieszkańców	niski poziom kreatywności, pomysłowości, przedsiębiorczości	słaba współpraca między mieszkańcami a władzami publicznymi								
1	Babino	91	1,20	0,40	2,00	2,80	1,60	0	0,00	3,00	51,3%	1,39	1,90	
2	Barszczewo	490	2,00	2,00	2,00	2,80	2,20	3	0,61	2,12	55,0%	0,95	1,87	
3	Czaplino	155	0,00	0,00	1,20	1,20	0,60	0	0,00	3,00	55,0%	0,95	1,29	
4	Dzikie	278	2,00	2,00	2,00	2,80	2,20	1	0,36	2,48	53,8%	1,09	1,99	
5	**Gajowniki**	**144**	**2,40**	**2,40**	**2,40**	**2,40**	**2,40**	**0**	**0,00**	**3,00**	**55,0%**	**0,95**	**2,19**	**TAK**
6	Izbiszcze	299	1,20	0,00	1,20	1,20	0,90	1	0,33	2,52	37,5%	3,00	1,83	
7	Jeroniki	100	1,20	0,40	1,20	0,40	0,80	0	0,00	3,00	55,9%	0,84	1,36	
8	Klepacze	1749	1,20	1,20	0,40	1,20	1,00	1	0,06	2,92	63,1%	0,00	1,23	
9	Krupniki	680	1,20	0,40	1,20	1,20	1,00	0	0,00	3,00	55,0%	0,95	1,49	
10	**Konowały**	**149**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**0**	**0,00**	**3,00**	**37,5%**	**3,00**	**2,50**	**TAK**
11	Kościuki	110	1,20	2,00	2,00	0,40	1,40	1	0,91	1,69	55,0%	0,95	1,36	
12	Kruszewo	192	1,20	1,20	2,00	1,20	1,40	4	2,08	0,00	37,5%	3,00	1,45	
13	Łyski	410	1,20	1,20	2,00	1,20	1,40	1	0,24	2,65	55,9%	0,84	1,57	
14	**Mińce**	**123**	**2,00**	**1,76**	**2,56**	**2,40**	**2,18**	**0**	**0,00**	**3,00**	**55,0%**	**0,95**	**2,08**	**TAK**
15	Ogrodniki	96	0,40	0,00	0,00	1,20	0,40	0	0,00	3,00	55,0%	0,95	1,19	
16	Oliszki	268	1,20	0,40	1,20	1,20	1,00	0	0,00	3,00	55,0%	0,95	1,49	

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe				Wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji wg danych z ankiet	Liczba organizacji pozarządowych [szt.]	Liczba organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców	Wskaźnik - organizacje pozarządowe wartość znormalizowana	Frekwencja wyborcza [%]	Wskaźnik - frekwencja wyborcza wartość znormalizowana	Wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji ogółem	Problem (120 %)
			nieufność międzyludzka	niski poziom wykształcenia większości mieszkańców	niski poziom kreatywności, pomysłowości, przedsiębiorczości	słaba współpraca między mieszkańcami a władzami publicznymi								
17	Pańki	335	1,20	1,20	0,40	0,40	0,80	1	0,30	2,57	41,0%	2,59	1,69	
18	Porosły	916	0,40	0,00	0,00	2,00	0,60	5	0,55	2,21	55,9%	0,84	1,06	
19	Rogówek	154	2,00	2,00	1,20	0,00	1,30	2	1,30	1,13	41,0%	2,59	1,58	
20	**Rogowo**	**277**	**2,56**	**2,56**	**1,76**	**0,96**	**1,96**	**1**	**0,36**	**2,48**	**41,0%**	**2,59**	**2,25**	**TAK**
21	**Ruszczany**	**161**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**1,20**	**1,80**	**0**	**0,00**	**3,00**	**41,0%**	**2,59**	**2,30**	**TAK**
22	Sienkiewicze	178	1,20	2,00	1,20	2,80	1,80	1	0,56	2,19	55,0%	0,95	1,68	
23	Śliwno	155	1,20	1,20	2,00	1,20	1,40	1	0,65	2,07	37,5%	3,00	1,97	
24	Zaczerlany	150	1,20	1,20	0,40	0,40	0,80	0	0,00	3,00	55,0%	0,95	1,39	
25	Złotoria	887	0,40	1,20	1,20	1,20	1,00	1	0,11	2,84	51,3%	1,39	1,56	
26	Żółtki	441	0,96	0,00	2,56	0,00	0,88	1	0,23	2,67	53,8%	1,09	1,38	
27	**Choroszcz**	**5603**	**2,80**	**1,25**	**2,75**	**2,80**	**2,40**	**21**	**0,37**	**2,46**	**55,3%**	**0,91**	**2,04**	**TAK**
		14591	1,39	1,18	1,51	1,43	1,38	46	0,32	2,55	51,6%	1,35	1,66	

Źródło: Opracowanie własne

4.1.8. Zjawiska społeczne ogółem

Ocenę zjawisk społecznych ogółem wykonano wyliczając zagregowany wskaźnik występowania niekorzystnych zjawisk społecznych, jako średnią arytmetyczną wskaźników cząstkowych poszczególnych czynników, składających się na zjawiska społeczne w poszczególnych jednostkach.

Zjawiska społeczne

Lp.	Jednostka delimitacyjna	Czynniki społeczne							Zjawiska społeczne ogółem	Problem (120%)	Liczba zjawisk kryzyso-wych
		bezrobocie	ubóstwo	pomoc społeczna	przestępczość	alkoholizm i narkomania	udział w życiu społecznym i kulturalnym	kapitał społeczny i niski poziom edukacji			
1	Babino	0,41	0,20	0,38	0,13	0,40	1,90	1,90	0,76		1
2	**Barszczewo**	**1,32**	**1,25**	**0,46**	**1,38**	**0,80**	**1,90**	**1,87**	**1,28**	**TAK**	**4**
3	Czaplino	1,36	0,53	0,49	0,27	0,20	1,20	1,29	0,76		1
4	**Dzikie**	**1,08**	**1,00**	**0,20**	**2,03**	**0,80**	**2,30**	**1,99**	**1,34**	**TAK**	**2**
5	**Gajowniki**	**1,41**	**1,38**	**1,24**	**0,20**	**0,00**	**2,40**	**2,19**	**1,26**	**TAK**	**5**
6	**Izbiszcze**	**1,67**	**2,42**	**1,28**	**1,16**	**1,40**	**1,60**	**1,83**	**1,62**	**TAK**	**4**
7	Jeroniki	0,20	0,20	0,00	0,33	0,40	0,90	1,36	0,48		0
8	Klepacze	1,31	1,15	0,26	0,96	1,20	1,50	1,23	1,09		2
9	Krupniki	0,96	0,94	0,52	0,03	0,00	1,80	1,49	0,82		1
10	**Konowały**	**0,75**	**0,93**	**0,87**	**1,82**	**1,20**	**2,20**	**2,50**	**1,47**	**TAK**	**5**
11	Kościuki	1,00	1,00	0,00	0,20	0,80	1,00	1,36	0,77		0
12	**Kruszewo**	**2,10**	**2,10**	**3,00**	**1,90**	**0,80**	**1,30**	**1,45**	**1,81**	**TAK**	**4**
13	Łyski	0,62	0,63	0,03	1,25	0,80	1,70	1,57	0,94		1
14	**Mińce**	**1,00**	**0,88**	**0,17**	**0,80**	**2,08**	**2,14**	**2,08**	**1,31**	**TAK**	**3**
15	Ogrodniki	0,60	0,00	0,00	0,17	0,40	0,95	1,19	0,47		0
16	Oliszki	0,66	0,65	0,10	0,40	0,80	1,00	1,49	0,73		0
17	Pańki	0,62	0,28	0,23	1,09	0,20	1,00	1,69	0,73		0
18	Porosły	1,15	1,07	0,22	1,22	1,00	1,15	1,06	0,98		1
19	Rogówek	0,84	0,65	0,62	0,60	0,80	1,25	1,58	0,91		1
20	**Rogowo**	**0,88**	**1,77**	**0,84**	**0,48**	**1,36**	**1,86**	**2,25**	**1,35**	**TAK**	**5**
21	Ruszczany	1,00	0,60	0,26	0,30	1,00	1,70	2,30	1,02		2
22	Sienkiewicze	0,68	0,68	0,00	0,13	0,00	1,60	1,68	0,68		0
23	Śliwno	0,60	1,04	0,44	0,40	0,80	1,30	1,97	0,94		0
24	Zaczerlany	0,59	0,93	0,55	0,20	2,00	0,60	1,39	0,89		2
25	Złotoria	0,75	0,39	0,28	0,33	0,80	1,20	1,56	0,76		0
26	Żółtki	0,90	0,00	0,47	1,58	0,88	1,64	1,38	0,98		1
27	**Choroszcz**	**1,24**	**1,50**	**0,46**	**1,31**	**1,50**	**2,51**	**2,04**	**1,51**	**TAK**	**6**
	Razem gmina	0,96	0,97	0,44	0,87	0,83	1,54	1,66	1,04		

Źródło: Opracowanie własne

Średni zagregowany wskaźnik występowania niekorzystnych zjawisk społecznych dla terenu całej gminy wyniósł 1,06. W ocenie zagregowanej zjawisk społecznych przyjęto, że największe nasilenie zjawisk negatywnych występuje na tych obszarach, na których zdiagnozowano jednocześnie:

- co najmniej 2 cząstkowe czynniki problemowe (zjawiska społeczne), o najwyższym nasileniu,
- średnia znormalizowanych wskaźników cząstkowych jest wyższa niż 120% średniej dla gminy.

Uzyskane wyniki wskazują, że niekorzystne zjawiska społeczne z największą intensywnością koncentrują się w następujących jednostkach: Barszczewo, Dzikie, Gajowniki, Izbiszcze, Konowały, Kruszewo, Mińce, Rogowo, Choroszcz.

Zjawiska społeczne – kryzysowe wg jednostek delimitacyjnych – mapa

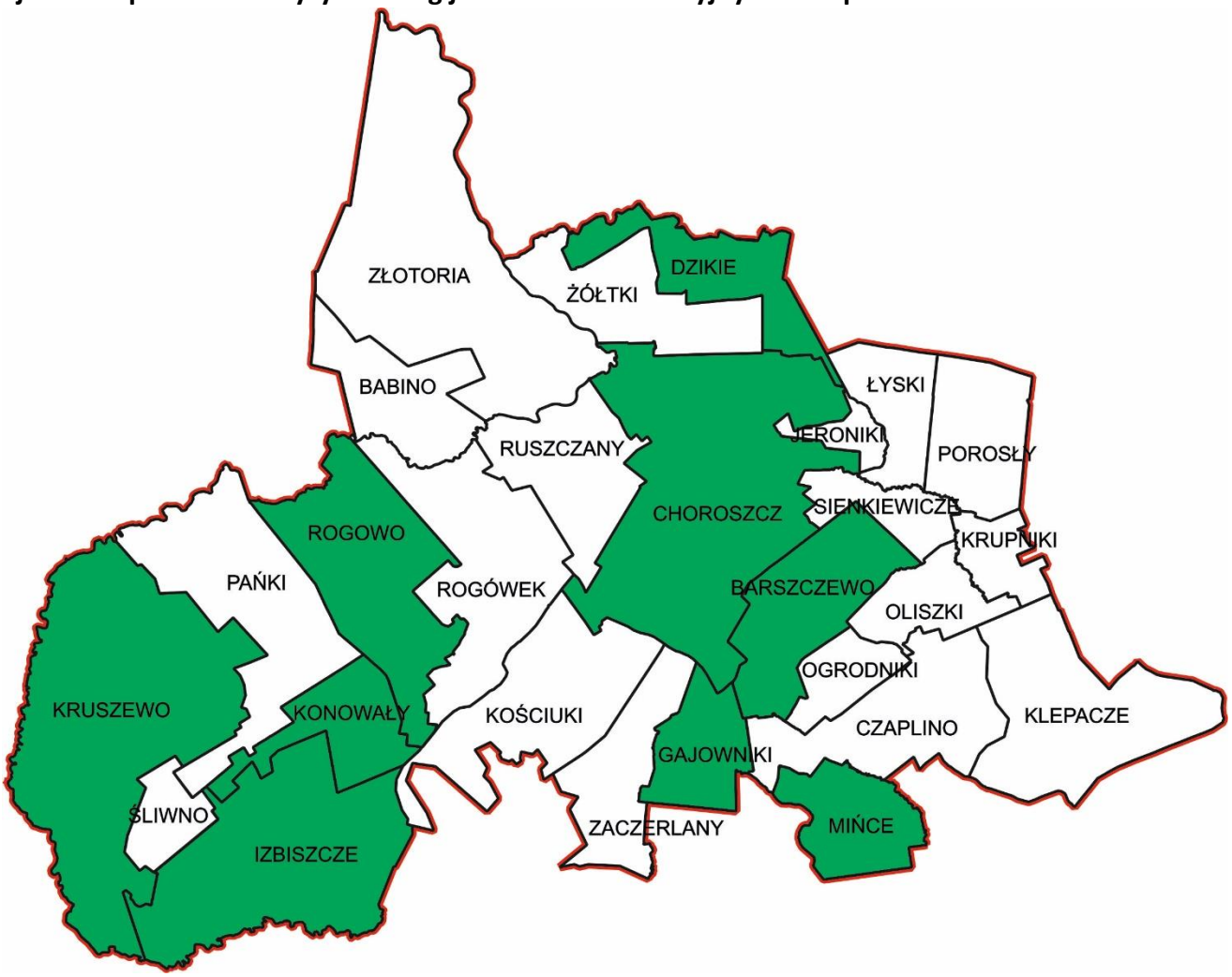

Źródło: Opracowanie własne

4.2. Zjawiska gospodarcze

Ocenę występowania negatywnych zjawisk w zakresie czynników gospodarczych przeprowadzono na podstawie wyników badań ankietowych oraz danych z Krajowego Rejestru Sądowego i Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Badania ankietowe obejmowały w tym zakresie czynniki: „niewielka liczba przedsiębiorstw" oraz „słaba kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw" w poszczególnych jednostkach delimitacyjnych.

Wskaźnik gospodarczy według danych z ankiet obliczono jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych w poszczególnych jednostkach dla dwóch powyższych czynników.

Dane o liczbie podmiotów gospodarczych uzyskane z KRS i CEIDG posłużyły do utworzenia wskaźnika roboczego siły podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców, który wyliczono jako sumę liczby podmiotów z CEIDG i podwójnej sumy z KRS w poszczególnych jednostkach w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Przyjęto, że siła oddziaływania podmiotów z osobowością prawną (KRS) jest dwukrotnie większa niż z CEIDG. Na podstawie uzyskanych wyników dokonano normalizacji wskaźnika jak dla destymulanty.

Zjawiska gospodarcze

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe		Wskaźnik gospodarczy wg danych z ankiet	Liczba przedsiębiorstw wg KRS	Liczba podmiotów gospodarczych wg CEIDG	Wskaźnik siły podmiotów gospodarczych łącznie na 100 mieszkańców	Wskaźnik siły podmiotów gospodarczych łącznie na 100 mieszkańców po normalizacji	Wskaźnik gospodarczy ogółem	Problem (120%)
			niewielka ilość przedsiębiorstw	słaba kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw							
1	**Babino**	**91**	**2,50**	**2,00**	**2,25**	**3**	**1**	**7,69**	**1,96**	**2,11**	**TAK**
2	Barszczewo	490	2,00	0,40	1,20	1	32	6,94	2,07	1,64	
3	Czaplino	155	1,20	1,20	1,20	1	8	6,45	2,15	1,67	
4	**Dzikie**	**278**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**0**	**13**	**4,68**	**2,41**	**2,20**	**TAK**
5	**Gajowniki**	**144**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**0**	**8**	**5,56**	**2,28**	**2,14**	**TAK**
6	**Izbiszcze**	**299**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**0**	**2**	**0,67**	**3,00**	**2,50**	**TAK**
7	Jeroniki	100	1,20	0,40	0,80	1	4	6,00	2,21	1,51	
8	Klepacze	174	2,00	1,20	1,60	10	141	9,21	1,74	1,67	
9	Krupniki	680	1,20	0,00	0,60	6	72	12,35	1,27	0,94	
10	Konowały	149	2,00	0,00	1,00	0	5	3,36	2,60	1,80	
11	Kościuki	110	2,00	1,20	1,60	1	6	7,27	2,02	1,81	
12	Kruszewo	192	2,00	2,00	2,00	2	17	10,94	1,48	1,74	
13	Łyski	410	2,00	2,00	2,00	22	42	20,98	0,00	1,00	
14	**Mińce**	**123**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**1**	**4**	**4,88**	**2,38**	**2,19**	**TAK**
15	Ogrodniki	96	2,00	2,00	2,00	1	8	10,42	1,56	1,78	
16	Oliszki	268	1,20	0,00	0,60	1	21	8,58	1,83	1,22	

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe		Wskaźnik gospodarczy wg danych z ankiet	Liczba przedsiębiorstw wg KRS	Liczba podmiotów gospodarczych wg CEIDG	Wskaźnik siły podmiotów gospodarczych łącznie na 100 mieszkańców	Wskaźnik siły podmiotów gospodarczych łącznie na 100 mieszkańców po normalizacji	Wskaźnik gospodarczy ogółem	Problem (120%)
			niewielka ilość przedsiębiorstw	słaba kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw							
17	Pańki	335	1,20	0,40	0,80	1	12	4,18	2,48	1,64	
18	Porosły	916	1,20	0,00	0,60	27	88	15,50	0,81	0,70	
19	Rogówek	154	1,20	0,40	0,80	0	2	1,30	2,91	1,85	
20	**Rogowo**	**277**	**1,76**	**1,76**	**1,76**	**0**	**9**	**3,25**	**2,62**	**2,19**	**TAK**
21	Ruszczany	161	1,20	0,00	0,60	0	5	3,11	2,64	1,62	
22	Sienkiewicze	178	1,20	0,40	0,80	5	6	8,99	1,77	1,29	
23	**Śliwno**	**155**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**0**	**8**	**5,16**	**2,34**	**2,17**	**TAK**
24	**Zaczerlany**	**150**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**0**	**6**	**4,00**	**2,51**	**2,25**	**TAK**
25	Złotoria	887	1,20	1,20	1,20	4	29	4,17	2,48	1,84	
26	Żółtki	441	1,76	0,00	0,88	1	32	7,71	1,96	1,42	
27	**Choroszcz**	**560**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**40**	**315**	**7,05**	**2,06**	**2,03**	**TAK**
Razem		145	1,70	1,13	1,42	128	896	7,90	1,93	1,68	

Źródło: Opracowanie własne.

Następnie obliczono średnią ważoną (waga po 0,5) wskaźnika gospodarczego według danych z ankiet oraz zeskalowanych danych z KRS i CEIDG, otrzymując w ten sposób wskaźnik gospodarczy ogółem, wyrażający intensywność negatywnych zjawisk gospodarczych w poszczególnych jednostkach.

W ocenie zagregowanej zjawisk gospodarczych przyjęto, że największe nasilenie zjawisk negatywnych występuje na tych obszarach, na których średnia znormalizowanych wskaźników cząstkowych jest wyższa niż 120% średniej dla gminy.

Uzyskane wyniki wskazują, że niekorzystne zjawiska gospodarcze z największą intensywnością koncentrują się w następujących jednostkach: Babino, Dzikie, Gajowniki, Izbiszcze, Mińce, Rogowo, Śliwno, Zaczerlany, Choroszcz.

Zjawiska gospodarcze – kryzysowe wg jednostek delimitacyjnych – mapa

Źródło: Opracowanie własne

4.3. Czynniki środowiskowe

Przy ocenie występowania negatywnych zjawisk w zakresie środowiska przyrodniczego posłużono się danymi ankietowymi, bazą danych o działkach i budynkach z pokryciem dachowym wykonanym z azbestu[5].

W badaniach ankietowych ocenie intensywności negatywnych zjawisk poddano 4 czynniki:

- występowanie dzikich wysypisk odpadów, nielegalne składy odpadów,
- występowanie zagrożeń dla środowiska,
- obszary wymagające rewitalizacji przyrodniczej (wyrobiska, wysypiska),
- szczególnie zdegradowane obszary: obszary popegeerowskie, tereny zdegradowane rolniczo, zniszczone kompleksy obiektów, obszary poprzemysłowe, poprodukcyjne, powojskowe, pokolejowe, inne.

Wskaźnik środowiskowy według danych z ankiet obliczono jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych w poszczególnych jednostkach dla czterech powyższych czynników.

Dane dotyczące rozmieszczenia azbestu w gminie przyjęto jako wskaźnik prezentujący liczbę działek z wyrobami azbestowymi do pilnego usunięcia w relacji do powierzchni danej jednostki delimitacyjnej na 100 ha.

Następnie obliczono średnią ważoną (waga po 0,5) wskaźników z ankiet i wskaźnika azbestu.

W ocenie zagregowanej zjawisk gospodarczych przyjęto, że największe nasilenie zjawisk negatywnych występuje na tych obszarach, na których średnia znormalizowanych wskaźników cząstkowych jest wyższa niż 120% średniej dla gminy.

Uzyskane wyniki wskazują, że niekorzystne zjawiska gospodarcze z największą intensywnością koncentrują się w następujących jednostkach: Babino, Jeroniki, Konowały, Mińce, Rogowo, Ruszczany, Złotoria, Żółtki, Choroszcz.

[5] http://www.bazaazbestowa.gov.pl

Zjawiska środowiskowe

Lp.	Jednostka	Powierzchnia [ha]	Czynniki środowiskowe wg ankiet				Czynniki środowis-kowe średnia	Liczba działek z wyrobami azbestowymi do pilnego usunięcia	Liczba działek z azbestem na 100 ha	Liczba działek z azbestem na 100 ha po normalizacji	Wskaźnik środowiskowy ogółem	Problem (120%)
			Występowanie dzikich wysypisk odpadów, nielegalne składy odpadów	Występo-wanie zagrożeń dla środowiska	obszary wymagające rewitalizacji przyrodniczej (wyrobiska, wysypiska)	szczególnie zdegrado-wane obszary						
1	**Babino**	**430**	**2,80**	**1,20**	**2,80**	**2,80**	**2,40**	**2**	**0,47**	**0,16**	**1,28**	**TAK**
2	Barszczewo	565	1,20	1,20	0,40	0,40	0,80	4	0,71	0,24	0,52	
3	Czaplino	635	2,00	2,00	2,00	0,40	1,60	0	0,00	0,00	0,80	
4	Dzikie	430	0,40	1,20	1,20	0,40	0,80	1	0,23	0,08	0,44	
5	Gajowniki	306	2,40	0,00	2,40	0,00	1,20	0	0,00	0,00	0,60	
6	Izbiszcze	1100	1,20	1,20	1,20	0,00	0,90	2	0,18	0,06	0,48	
7	**Jeroniki**	**100**	**0,40**	**0,40**	**0,40**	**0,40**	**0,40**	**9**	**9,00**	**3,00**	**1,70**	**TAK**
8	Klepacze	830	2,00	1,20	1,20	2,00	1,60	19	2,29	0,76	1,18	
9	Krupniki	180	2,00	0,00	1,20	0,40	0,90	5	2,78	0,93	0,91	
10	**Konowały**	**355**	**2,50**	**1,20**	**2,50**	**0,40**	**1,65**	**13**	**3,66**	**1,22**	**1,44**	**TAK**
11	Kościuki	720	2,80	1,20	2,00	0,40	1,60	9	1,25	0,42	1,01	
12	Kruszewo	1650	2,00	0,40	0,40	0,40	0,80	49	2,97	0,99	0,89	
13	Łyski	290	1,20	2,80	0,40	0,40	1,20	8	2,76	0,92	1,06	
14	**Mińce**	**350**	**2,56**	**2,56**	**1,76**	**0,96**	**1,96**	**8**	**2,29**	**0,76**	**1,36**	**TAK**
15	Ogrodniki	196	0,00	0,40	0,40	0,40	0,30	6	3,06	1,02	0,66	
16	Oliszki	270	1,20	1,20	0,40	0,40	0,80	10	3,70	1,23	1,02	
17	Pańki	845	2,80	2,80	1,20	0,00	1,70	11	1,30	0,43	1,07	
18	Porosły	410	0,40	2,80	1,20	0,40	1,20	13	3,17	1,06	1,13	

Lp.	Jednostka	Powierzchnia [ha]	Czynniki środowiskowe wg ankiet				Czynniki środowis-kowe średnia	Liczba działek z wyrobami azbestowymi do pilnego usunięcia	Liczba działek z azbestem na 100 ha	Liczba działek z azbestem na 100 ha po normalizacji	Wskaźnik środowiskowy ogółem	Problem (120%)
			Występowanie dzikich wysypisk odpadów, nielegalne składy odpadów	Występo-wanie zagrożeń dla środowiska	obszary wymagające rewitalizacji przyrodniczej (wyrobiska, wysypiska)	szczególnie zdegrado-wane obszary						
19	Rogówek	800	2,80	2,80	2,80	0,00	2,10	7	0,88	0,29	1,20	
20	**Rogowo**	**810**	**2,56**	**0,96**	**1,76**	**2,56**	**1,96**	**31**	**3,83**	**1,28**	**1,62**	**TAK**
21	**Ruszczany**	**507**	**2,80**	**2,80**	**0,40**	**0,40**	**1,60**	**19**	**3,75**	**1,25**	**1,42**	**TAK**
22	Sienkiewicze	220	2,80	0,00	0,00	0,40	0,80	0	0,00	0,00	0,40	
23	Śliwno	180	2,00	0,40	0,40	0,40	0,80	3	1,67	0,56	0,68	
24	Zaczerlany	420	2,80	2,80	0,40	0,40	1,60	5	1,19	0,40	1,00	
25	**Złotoria**	**880**	**2,00**	**1,20**	**2,00**	**2,80**	**2,00**	**39**	**4,43**	**1,48**	**1,74**	**TAK**
26	**Żółtki**	**507**	**1,76**	**1,76**	**0,96**	**0,00**	**1,12**	**23**	**4,54**	**1,51**	**1,32**	**TAK**
27	**Choroszcz**	**1679**	**1,25**	**2,00**	**2,00**	**1,00**	**1,56**	**48**	**2,86**	**0,95**	**1,26**	**TAK**
Razem			1,88	1,43	1,25	0,69	1,31	344	2,33	0,78	1,04	

Źródło: Opracowanie własne.

Zjawiska środowiskowe – kryzysowe wg jednostek delimitacyjnych – mapa

Źródło: Opracowanie własne

4.4. Czynniki przestrzenno-funkcjonalne

Stan kryzysowy wywołany koncentracją negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych może przejawiać się w szczególności niewystarczającym wyposażeniem w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złym stanem technicznym, brakiem dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowaniem rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskim poziomem obsługi komunikacyjnej, niedoborem lub niską jakością terenów publicznych.

Przy ocenie występowania negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych posłużono się danymi ankietowymi. W badaniach ankietowych ocenie intensywności negatywnych zjawisk poddano 8 czynników:

- niski poziom dostępu do sklepów i usług,
- brak lub zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych z innymi ośrodkami,
- brak lub niska jakość terenów publicznych (na rekreację, sport, kulturę),
- niska jakość usług kultury,
- niska jakość usług sportu i rekreacji,
- niska jakość usług oświaty,
- zły stan estetyczny otoczenia,
- brak lub słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych i sportowych w pobliżu miejsca zamieszkania.

Wskaźnik obrazujący intensywność negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych obliczono jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych w poszczególnych jednostkach, dla ośmiu powyższych czynników.

W ocenie zagregowanej zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych przyjęto, że największe nasilenie zjawisk negatywnych występuje na tych obszarach, na których średnia znormalizowanych wskaźników cząstkowych jest wyższa niż 120% średniej dla gminy.

Uzyskane wyniki wskazują, że niekorzystne zjawiska z największą intensywnością koncentrują się w następujących jednostkach: Barszczewo, Izbiszcze, Klepacze, Krupniki, Łyski, Ogrodniki, Rogówek, Rogowo, Choroszcz.

Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne – kryzysowe wg jednostek delimitacyjnych – mapa

Źródło: Opracowanie własne

Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne

Lp.	Jednostka delimitacyjna	Liczba mieszkańców	Czynniki przestrzenno-funkcjonalne								Czynniki przestrzenno-funkcjonalne średnia	Problem (120%)
			niski poziom dostępu do sklepów i usług	brak lub zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych z innymi ośrodkami	brak lub niska jakość terenów publicznych (na rekreację, sport, kulturę)	niska jakość usług kultury	niska jakość usług sportu i rekreacji	niska jakość usług oświaty	zły stan estetyczny otoczenia	brak lub słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych i sportowych w pobliżu miejsca zamieszkania		
1	Babino	91	2,80	1,20	0,40	0,40	0,40	0,40	2,00	2,80	1,30	
2	**Barszczewo**	**490**	**1,20**	**2,80**	**2,00**	**2,80**	**2,80**	**2,00**	**0,40**	**1,20**	**1,90**	**TAK**
3	Czaplino	155	1,20	0,40	1,20	0,40	1,20	0,40	1,20	0,40	0,80	
4	Dzikie	278	1,20	0,40	1,20	2,80	2,80	2,80	0,40	2,00	1,70	
5	Gajowniki	144	2,40	2,40	2,40	2,40	2,40	0,00	0,00	2,40	1,80	
6	**Izbiszcze**	**299**	**2,80**	**2,80**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**1,20**	**1,20**	**1,20**	**1,90**	**TAK**
7	Jeroniki	100	2,80	2,80	0,40	0,40	0,40	0,40	1,20	0,00	1,05	
8	**Klepacze**	**1749**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**2,80**	**1,20**	**2,00**	**TAK**
9	**Krupniki**	**680**	**2,80**	**2,80**	**2,80**	**2,80**	**2,80**	**2,80**	**1,20**	**0,40**	**2,30**	**TAK**
10	Konowały	149	2,00	2,00	2,50	0,00	2,50	2,00	2,00	2,00	1,88	
11	Kościuki	110	2,80	2,80	2,80	0,00	0,00	0,00	2,00	2,80	1,65	
12	Kruszewo	192	1,20	1,20	2,00	1,20	1,20	1,20	1,20	2,80	1,50	
13	**Łyski**	**410**	**2,80**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**1,20**	**2,00**	**2,00**	**TAK**
14	Mińce	123	0,96	1,76	2,50	1,76	1,76	0,96	2,56	1,76	1,75	
15	**Ogrodniki**	**96**	**2,80**	**2,80**	**2,80**	**2,80**	**2,80**	**2,80**	**0,00**	**2,80**	**2,45**	**TAK**
16	Oliszki	268	0,40	2,00	0,40	1,20	1,20	0,40	1,20	0,40	0,90	
17	Pańki	335	0,40	2,00	1,20	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,70	
18	Porosły	916	2,00	1,20	1,20	1,20	1,20	2,00	1,20	1,20	1,40	
19	**Rogówek**	**154**	**2,00**	**1,20**	**2,00**	**2,40**	**2,40**	**2,00**	**0,40**	**2,80**	**1,90**	**TAK**
20	**Rogowo**	**277**	**2,00**	**2,56**	**2,40**	**2,56**	**2,56**	**2,00**	**1,76**	**1,76**	**2,20**	**TAK**
21	Ruszczany	161	1,20	0,40	1,20	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,60	
22	Sienkiewicze	178	0,00	2,80	0,40	0,00	0,00	1,20	1,20	0,40	0,75	
23	Śliwno	155	1,20	1,20	2,00	1,20	1,20	1,20	1,20	2,80	1,50	
24	Zaczerlany	150	2,80	2,80	0,40	0,40	0,40	2,80	2,00	1,20	1,60	
25	Złotoria	887	1,20	1,20	2,00	0,40	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	
26	Żółtki	441	1,76	1,76	2,56	1,76	0,96	0,00	2,56	2,56	1,74	
27	**Choroszcz**	**5603**	**1,00**	**1,80**	**2,80**	**1,80**	**2,20**	**1,80**	**3,00**	**2,00**	**2,05**	**TAK**
	Razem	14591	1,77	1,89	1,76	1,39	1,53	1,35	1,33	1,59	1,57	

Źródło: Opracowanie własne.

4.5. Czynniki techniczne

Ostatnią grupą rozpatrywanych zjawisk, są zjawiska techniczne. W ich obrębie pod uwagę brano degradację stanu technicznego obiektów budowalnych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, dysfunkcje rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Ocenę intensywności występowania negatywnych zjawisk technicznych oparto na danych ankietowych. Badaniem objęto 5 zjawisk:

- zły stan zabytków i innych cennych obiektów,
- zły stan techniczny budynków mieszkalnych,
- zły stan techniczny budynków użyteczności publicznej,
- brak lub niska jakość infrastruktury wodociągowej,
- brak lub niska jakość infrastruktury ściekowej.

Wskaźnik obrazujący intensywność negatywnych zjawisk technicznych obliczono jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych w poszczególnych jednostkach dla pięciu powyższych zjawisk.

W ocenie zagregowanej zjawisk technicznych przyjęto, że największe nasilenie zjawisk negatywnych występuje na tych obszarach, na których średnia znormalizowanych wskaźników cząstkowych jest wyższa niż 120% średniej dla gminy.

Uzyskane wyniki wskazują, że niekorzystne zjawiska techniczne z największą intensywnością koncentrują się w następujących jednostkach: Konowały, Kościuki, Łyski, Mińce, Porosły, Rogowo, Zaczerlany, Choroszcz.

Zjawiska techniczne – kryzysowe wg jednostek delimitacyjnych – mapa

Źródło: Opracowanie własne

Zjawiska techniczne

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Czynniki techniczne					Czynniki techniczne średnia	Problem (120%)
			zły stan zabytków i innych cennych obiektów	zły stan techniczny budynków mieszkalnych	zły stan techniczny budynków użyteczności publicznej	brak lub niska jakość infrastruktury wodociągowej	brak lub niska jakość infrastruktury ściekowej		
1	Babino	91	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	
2	Barszczewo	490	0,40	0,40	0,40	0,40	2,80	0,88	
3	Czaplino	155	0,40	1,20	0,40	1,20	0,40	0,72	
4	Dzikie	278	0,40	0,40	0,40	1,20	2,80	1,04	
5	Gajowniki	144	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
6	Izbiszcze	299	0,40	1,20	1,20	0,40	2,00	1,04	
7	Jeroniki	100	0,40	0,40	0,40	1,20	2,00	0,88	
8	Klepacze	1749	0,40	1,20	0,40	0,40	0,40	0,56	
9	Krupniki	680	0,40	1,20	0,40	1,20	2,80	1,20	
10	**Konowały**	**149**	**0,00**	**2,00**	**2,80**	**0,40**	**2,00**	**1,44**	**TAK**
11	**Kościuki**	**110**	**2,00**	**2,00**	**2,80**	**2,00**	**2,00**	**2,16**	**TAK**
12	Kruszewo	192	1,20	1,20	0,40	0,40	0,40	0,72	
13	**Łyski**	**410**	**1,20**	**0,40**	**1,20**	**2,80**	**2,80**	**1,68**	**TAK**
14	**Mińce**	**123**	**0,96**	**1,76**	**1,76**	**1,76**	**0,96**	**1,44**	**TAK**
15	Ogrodniki	96	0,40	1,20	2,80	0,40	0,00	0,96	
16	Oliszki	268	0,40	1,20	0,40	0,40	0,40	0,56	
17	Pańki	335	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	
18	**Porosły**	**916**	**2,00**	**2,00**	**2,00**	**0,40**	**0,40**	**1,36**	**TAK**
19	Rogówek	154	0,00	0,40	0,40	1,20	2,80	0,96	
20	**Rogowo**	**277**	**0,16**	**1,76**	**0,96**	**1,76**	**2,56**	**1,44**	**TAK**
21	Ruszczany	161	0,40	1,20	0,40	0,40	0,40	0,56	
22	Sienkiewicze	178	0,40	0,40	0,40	0,00	2,80	0,80	
23	Śliwno	155	1,20	1,20	0,40	0,40	0,40	0,72	
24	**Zaczerlany**	**150**	**2,80**	**0,40**	**2,00**	**2,80**	**2,80**	**2,16**	**TAK**
25	Złotoria	887	0,40	1,20	0,40	2,00	2,00	1,20	
26	Żółtki	441	0,00	0,00	2,56	0,00	1,76	0,86	
27	**Choroszcz**	**5603**	**2,00**	**2,50**	**2,80**	**1,75**	**2,25**	**2,26**	**TAK**
Razem		14591	0,71	1,02	1,07	0,95	1,51	1,05	

Źródło: Opracowanie własne.

5. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych i rewitalizacji oraz zasięgi przestrzenne

Zgodnie z Wytycznymi Ministra Rozwoju **stan kryzysowy** to stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z innych sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Natomiast **obszar zdegradowany** to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy.

W ocenie zagregowanej zjawisk negatywnych przyjęto, że obszary zdegradowane to obszary:

- charakteryzujące się występowaniem negatywnych zjawisk społecznych określonych na podstawie jednej z metod: a) co najmniej 2 cząstkowe czynniki problemowe (zjawiska społeczne) występują o najwyższym nasileniu lub b) średnia znormalizowanych wskaźników cząstkowych jest wyższa niż 120% średniej dla gminy,
- oraz co najmniej negatywnymi zjawiskami w jednej z dodatkowych sfer wyznaczonych na podstawie wartości zagregowanego wskaźnika dla sfery, który jest wyższy niż 120% średniej dla gminy.

W ten sposób wyznaczono obszary zdegradowane w jednostkach delimitacyjnych: Barszczewo, Dzikie, Gajowniki, Izbiszcze, Konowały, Mińce, Rogowo, Choroszcz.

Szczególne nasilenie negatywnych zjawisk społecznych oraz zjawisk w innych sferach występuje w Choroszczy.

Dodatkowo wyliczono zagregowany wskaźnik negatywnych zjawisk jako średnią ze wskaźników końcowych dla wszystkich sfer (ZAG). Wskaźnik ten jest najwyższy dla Choroszczy – 1,82.

W związku z tym, jako rekomendowany do objęcia obszarem rewitalizacji, jest obszar Choroszczy - miasto.

Zestawienie końcowe zagregowanych wskaźników dla poszczególnych sfer

Lp.	Sołectwo	OZ	OR	Intensywność występowania negatywnych zjawisk					Średnia punktów (ZAG)
				Społecz-ne	Gospo-darcze	Przest-rzenno-funkcjo-nalne	Tech-niczne	Środo-wiskowe	
1	Babino			0,76	2,11	1,30	0,40	1,28	1,17
2	**Barszczewo**	**OZ**		**1,28**	**1,64**	**1,90**	**0,88**	**0,52**	**1,24**
3	Czaplino			0,76	1,67	0,80	0,72	0,80	0,95
4	**Dzikie**	**OZ**		**1,34**	**2,20**	**1,70**	**1,04**	**0,44**	**1,35**
5	**Gajowniki**	**OZ**		**1,26**	**2,14**	**1,80**	**0,00**	**0,60**	**1,16**
6	**Izbiszcze**	**OZ**		**1,62**	**2,50**	**1,90**	**1,04**	**0,48**	**1,51**
7	Jeroniki			0,48	1,51	1,05	0,88	1,70	1,12
8	Klepacze			1,09	1,67	2,00	0,56	1,18	1,30
9	Krupniki			0,82	0,94	2,30	1,20	0,91	1,23
10	**Konowały**	**OZ**		**1,47**	**1,80**	**1,88**	**1,44**	**1,44**	**1,60**
11	Kościuki			0,77	1,81	1,65	2,16	1,01	1,48
12	Kruszewo			1,81	1,74	1,50	0,72	0,89	1,33
13	Łyski			0,94	1,00	2,00	1,68	1,06	1,34
14	**Mińce**	**OZ**		**1,31**	**2,19**	**1,75**	**1,44**	**1,36**	**1,61**
15	Ogrodniki			0,47	1,78	2,45	0,96	0,66	1,26
16	Oliszki			0,73	1,22	0,90	0,56	1,02	0,88
17	Pańki			0,73	1,64	0,70	0,40	1,07	0,91
18	Porosły			0,98	0,70	1,40	1,36	1,13	1,11
19	Rogówek			0,91	1,85	1,90	0,96	1,20	1,36
20	**Rogowo**	**OZ**		**1,35**	**2,19**	**2,20**	**1,44**	**1,62**	**1,76**
21	Ruszczany			1,02	1,62	0,60	0,56	1,42	1,05
22	Sienkiewicze			0,68	1,29	0,75	0,80	0,40	0,78
23	Śliwno			0,94	2,17	1,50	0,72	0,68	1,20
24	Zaczerlany			0,89	2,25	1,60	2,16	1,00	1,58
25	Złotoria			0,76	1,84	1,20	1,20	1,74	1,35
26	Żółtki			0,98	1,42	1,74	0,86	1,32	1,26
27	**Choroszcz**	**OZ**	**OR**	**1,51**	**2,03**	**2,05**	**2,26**	**1,26**	**1,82**
Razem				1,04	1,68	1,57	1,05	1,04	1,28

Źródło: Opracowanie własne.

Poniżej zaprezentowano w postaci graficznej jednostki delimitacyjne wraz z liczbą sfer w których zidentyfikowano zjawiska kryzysowe.

Zestawienie końcowe – sfery problemowe wg jednostek delimitacyjnych

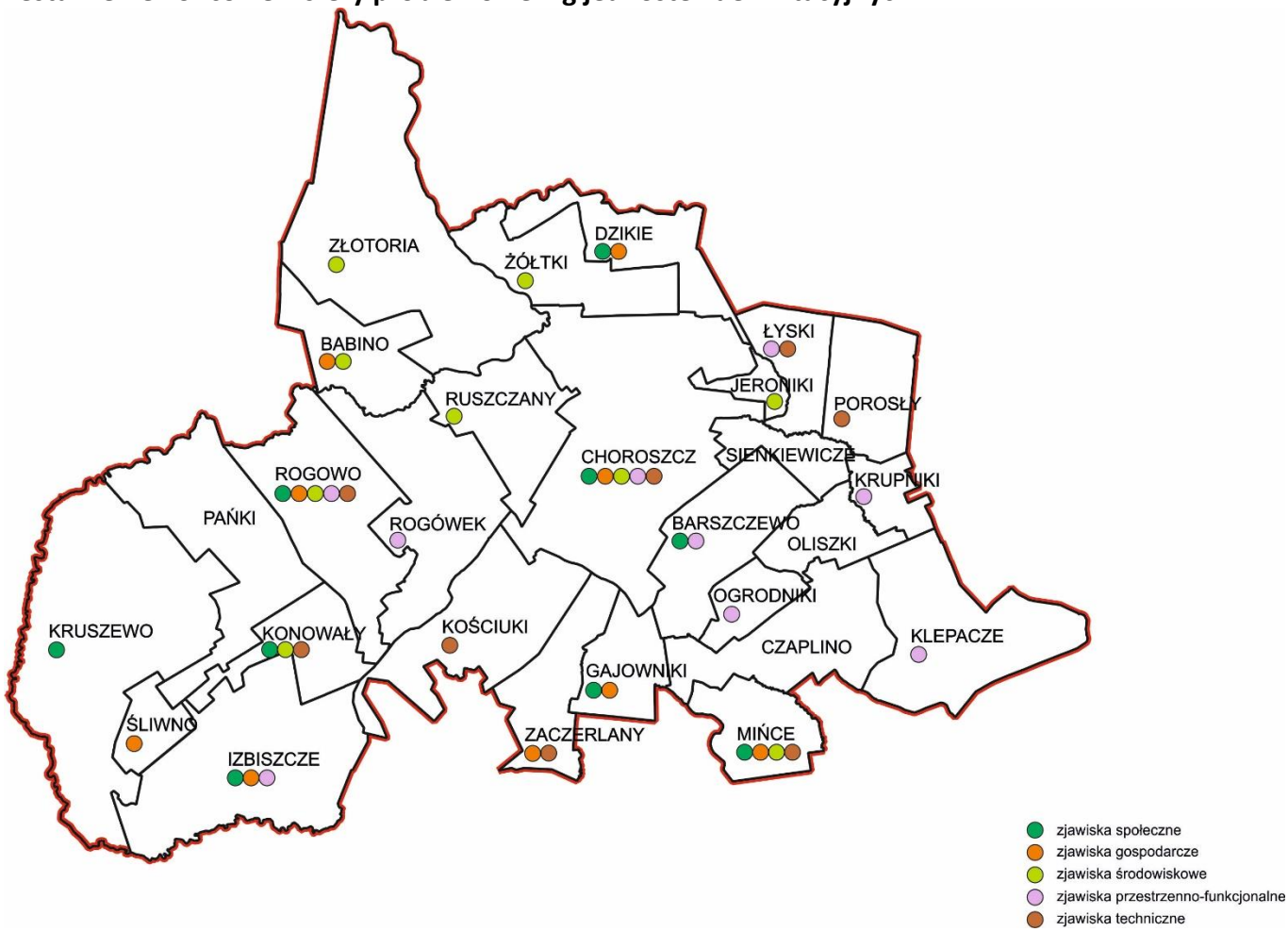

Źródło: Opracowanie własne.

Jednostka delimitacyjna rekomendowana do objęcia obszarem rewitalizacji - obszar Choroszczy, zajmuje 1679 ha, co stanowi ok. 10,14% powierzchni gminy oraz jest zamieszkany przez 5 603 osoby, co stanowi 38,4% mieszkańców gminy. Oznacza to, że rekomendowane obszary muszą zostać skorygowane do wymaganych co najmniej 30% liczby mieszkańców gminy.

W związku z tym obszar rewitalizacji wyznaczono uwzględniając potencjał do rozwoju rekreacji i gospodarczy terenu do wychodzenia ze stanu zdegradowanego i likwidacji lub ograniczenia zjawisk negatywnych oraz liczbę i skalę problemów środowiskowych, technicznych, przestrzenno-funkcjonalnych i gospodarczych, które skupiają się na tym obszarze.

Razem obszary rewitalizacji w gminie zajmują 52,6 ha, co stanowi 0,32% powierzchni gminy i zamieszkuje je 2153 mieszkańców, co stanowi 14,75% mieszkańców gminy.

Zestawienie końcowe – obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji na tle jednostek delimitacyjnych w całej gminie

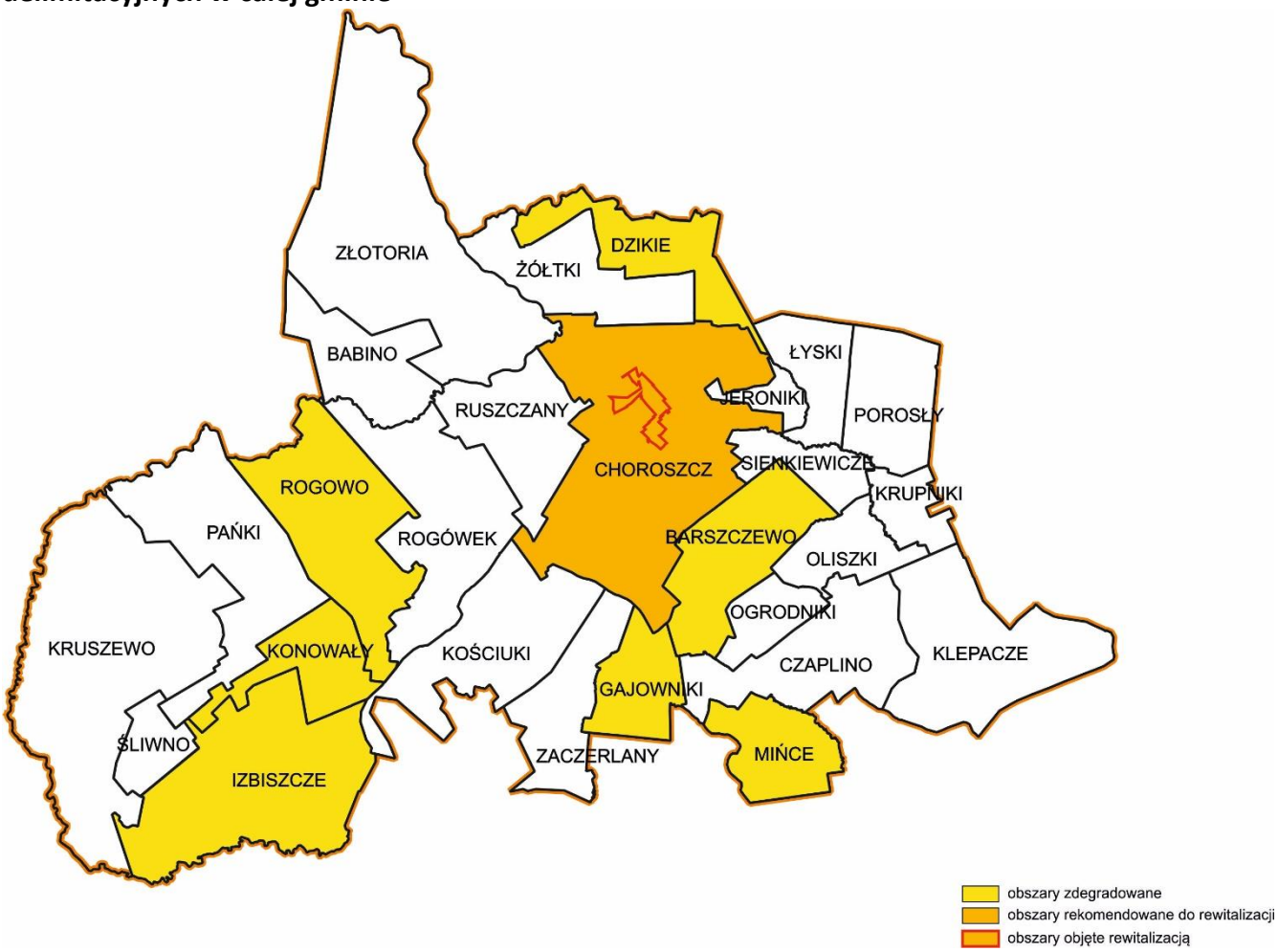

Źródło: Opracowanie własne.

Zakres przestrzenny – obszar rewitalizacji Choroszcz

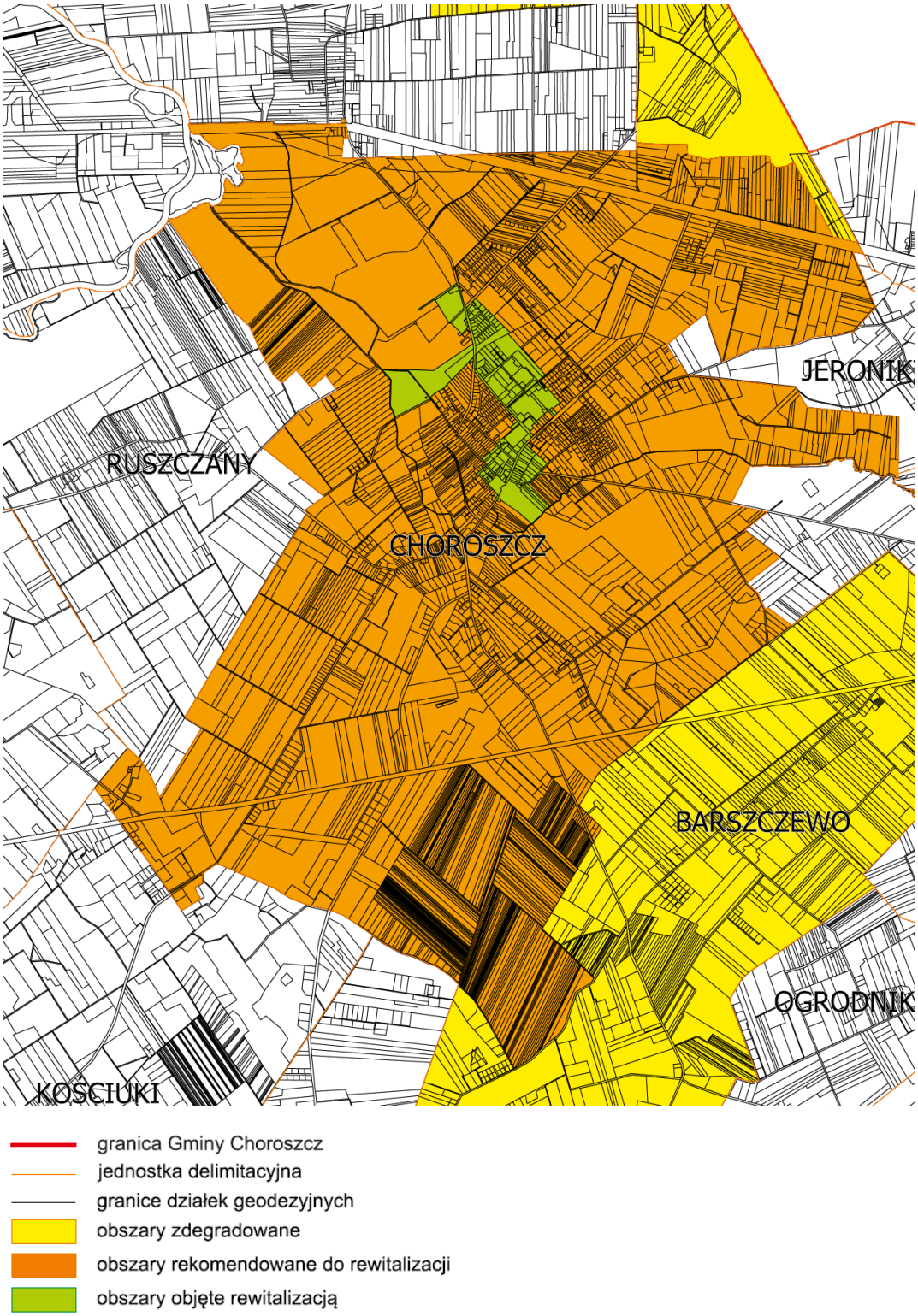

Źródło: Opracowanie własne.

6. Wizja obszaru

W wyniku rewitalizacji, na obszarze rewitalizacji powinny zajść określone zmiany, które powinny doprowadzić do wyprowadzenia obszaru ze stanów kryzysowych. Ważne jest zatem ustalenie stanu po realizacji wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych, stanu docelowego, pożądanego przez wielu interesariuszy. Ten planowany stan docelowy po przeprowadzeniu wsparcia określany jest jako wizja obszaru rewitalizacji.

Program Rewitalizacji określa główne kierunki, którymi gmina jako wspólnota mieszkańców powinna podążać w perspektywie najbliższych lat, aby wyeliminować lub ograniczyć niekorzystne zjawiska zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji.

Określono wizję, czyli pożądany stan obszaru rewitalizacji na koniec okresu realizacji programu (2023 rok).

Formułując wizję przyjęto zasadę, że powinna być ona łatwa do zapamiętania, tak aby każdy uczestnik życia społecznego w gminie, wiedział dokąd zmierza rozwój społeczno-gospodarczy obszaru.

Wizja stanowi opis stanu obszaru oczekiwanego w przyszłości. Jest to obraz, wyobrażenie tego obszaru za kilka lat przy optymistycznym założeniu wystąpienia korzystnych uwarunkowań zewnętrznych. Wizja rozwoju jest wynikiem wykorzystania endogenicznych zasobów gminy i obszaru rewitalizacji.

WIZJA

CHOROSZCZ TO MIEJSCE

ZAPEWNIAJĄCE WYSOKĄ JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCOM,

ATRAKCYJNE DLA TURYSTÓW I PRZEDSIĘBIORCÓW,

Z AKTYWNYMI MIESZKAŃCAMI

OTWARTYMI NA WSPÓŁPRACĘ I NOWE INICJATYWY SPOŁECZNE

7. Cele rewitalizacji, kierunki działań i przedsięwzięcia rewitalizacyjne

7.1. Cele i kierunki działań

Odpowiedzią na zidentyfikowane problemy i zjawiska kryzysowe oraz koniecznymi do osiągnięcia pożądanego stanu obszaru (wizji) są kompleksowe i zróżnicowane działania ujęte w planowane do realizacji cele. Mają one służyć eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk, o których mowa w poprzednich rozdziałach. Wyznaczone cele odpowiadają wcześniej sformułowanej wizji.

Cele i kierunku działań

Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej i wykorzystanie potencjału turystycznego

Kierunki działań:

Kierunek 1.1. Podniesienie atrakcyjności przestrzeni miejskiej

Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kreatywności

Cel 2. Włączenie i aktywizacja społeczna

Kierunki działań:

Kierunek 2.1. Poprawa dostępności do usług kultury i rekreacji

Kierunek 2.2. Wzrost integracji społecznej

7.2. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne i logika rewitalizacji, efekty synergiczne

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Opis	P/ U*	Podmiot realizujący	Miejsce realizacji	Okres realizacji
	Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej i wykorzystanie potencjału turystycznego					
	Kierunek 1.1. Podniesienie atrakcyjności przestrzeni miejskiej					
1	Rewitalizacja Rynku 11 Listopada	Projekt obejmuje przebudowę historycznego układu urbanistycznego miasta Choroszcz (dz. 1538). Zadanie obejmie rewitalizację głównego placu miejskiego przy ul. Rynek 11 Listopada. W tym celu podjęto decyzję o przywróceniu pierwotnej funkcji Rynku, aby mógł pełnić rolę centrum życia kulturalnego, rekreacyjnego, usługowo-handlowego, kultowego. Zaplanowane działania zniwelują postępującą przez szereg lat degradację placu i sprowadzenie go do formy węzła komunikacyjnego i parkingowego.	P	Gmina Choroszcz	OR	2017-2019
2	Rewitalizacja pl. Brodowicza w Choroszczy	Projekt obejmuje rewitalizację pl. Brodowicza w Choroszczy (działka nr 101/12) oraz wykonanie robót budowlanych polegających na remoncie elewacji oraz wymianie pokrycia dachowego wraz z robotami towarzyszącymi budynku przy ul. Sienkiewicza 29 (MGCKiS)- działka nr 101/12. Projekt w zakresie placu obejmuje wykonanie ciągów pieszo-jezdnych, przeniesienie pomnika, budowa fontanny, montaż elementów małej architektury, oświetlenie placu. Plac jest zlokalizowany w bezpośrednim pobliżu budynku Miejsko-Gminnego Centrum Kultury i Sportu i będzie stanowił ważny element życia kulturalnego i rekreacyjnego na obszarze rewitalizacji. Będzie miejscem lokalizacji części wydarzeń kulturalnych i rekreacyjnych.	P	Gmina Choroszcz	OR	2018-2019

3	Program wsparcia wymiany pokryć azbestowych	Program dotyczy wsparcia wymiany pokryć azbestowych w budynkach prywatnych i publicznych. Projekt realizowany na OR. W ramach projektu zaplanowano akcję promocyjną oraz realizację wsparcia finansowego ze źródeł zewnętrznych dla budynków prywatnych.	U	Gmina Choroszcz	OR, poza OR	2017-2022
Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kreatywności						
4	Promocja przedsiębiorczości	Projekt obejmuje: - promocja rozwoju bazy gastronomicznej, noclegowej, wypożyczalni sprzętu i innych usług okołoturystycznych, - prezentacje i szkolenia dotyczące wykorzystania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w rozwoju przedsiębiorczości, wsparcie rozwoju stałej bazy gastronomicznej oraz mobilnych punktów gastronomicznych i usług cateringowych, - wsparcie rozwoju turystyki jednodniowej i weekendowej w gminie Choroszcz, - opracowanie portalu turystycznego gminy obejmującego ofertę turystyczną skierowaną do konkretnych grup docelowych, bazę noclegową i gastronomiczną, informację o aktualnych wydarzeniach kulturalnych, - realizacja projektów dotacyjnych (z EFS) związanych przekazanie środków na założenie własnej działalności gospodarczej.	P	Gmina Choroszcz, M-GOPS, M-GCKiS	OR	2017-2022
5	Promocja rozwoju rolnictwa ekologicznego i agroturystyki	Projekt obejmuje: - promocja rozwoju agroturystyki i rolnictwa oraz przetwórstwa ekologicznego, - organizację szkoleń dotyczących rolnictwa ekologicznego, tworzenia grup producenckich i gospodarstw agroturystycznych, budowania marek rolniczych i ekologicznych, - realizacja projektów dotacyjnych (z EFS) związanych przekazanie środków na założenie lub wsparcie działalności gospodarczej w obszarze rolnictwa ekologicznego lub agroturystyki	U	Gmina Choroszcz	OR, poza OR	2017-2022

6	Kreatywni potencjałem gminy	Projekt obejmuje warsztaty i szkolenia aktywizujące dla grup defaworyzowanych: - prezentacje i szkolenia dotyczące wykorzystania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w rozwoju przedsiębiorczości, - kreowanie choroszczańskich produktów regionalnych i lokalnych (produktów kulinarnych, rzemieślniczych, innych), - kreowanie koncepcji produktów turystycznych, w tym wydłużających sezon turystyczny.	P	Gmina Choroszcz, M-GOPS, M-GCKiS	OR	2017-2022
	Cel 2. Włączenie i aktywizacja społeczna					
	Kierunek 2.1. Poprawa dostępności do usług kultury i rekreacji					
7	Budowa, modernizacja i wyposażenie szkolnych i publicznych obiektów rekreacyjno-sportowych	Projekt obejmuje: - modernizację i wyposażenie w sprzęt sportowo-rekreacyjny szkolnych i publicznych obiektów sportowych: SP im. Henryka Sienkiewicza (dz. 918/2), Zespól Szkół w Choroszczy (dz. 640/25, 640/24, 640/26, 640/31), boiska i ich otoczenie przy Pl. Brodowicza/ ul.Pałacowa (dz. 101/18, 101/17, 233), - budowę zewnętrznych siłowni i miejsc rekreacji na osiedlach bloków (dz. 634/25, 634/27, 656/15, 656/23) oraz budowę bulwarów choroszczańskich – dz. nr 291 (zagospodarowanie terenu – ciągi piesze, chodniki, wiaty, siłownie zewnętrzne, place zabaw, fontanna, mała architektura, rekreacyjny skatepark, inne wraz z oświetleniem terenu).	P	Gmina Choroszcz, M-GCKiS	OR	2018-2020
8	Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych	Projekt obejmuje: - organizację imprez i zawodów w nowych dyscyplinach sportowych oraz promocję wybranych wydarzeń na skalę ponadregionalną (np.: nordic walking, fitness, unihokej, piłka ręczna, szachy, koszykówka, turnieje tańca, paintball, triatlon, rajdy rowerowe, biegi na orientację). - rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych oraz programów edukacyjno-profilaktycznych, stanowiących alternatywę dla zachowań ryzykownych.	P	Gmina Choroszcz, M-GOPS, M-GCKiS, NGO	OR	2018-2022

	Kierunek 2.2. Wzrost integracji społecznej					
9	Integracja przez kulturę	Projekt obejmuje: - rozwój oferty zajęć kulturalnych w celu integracji międzypokoleniowej (spotkania, warsztaty, konkursy wspierające udział osób w różnym wieku we wspólnych projektach), - organizację wielotematycznych pikników dotyczących przemocy, dyskryminacji, inne, - aktywizację dzieci i młodzieży oraz dorosłych, w tym osób starszych za pomocą realizacji działań aktywizujących opartych o lokalne dziedzictwo kulturowe: warsztaty rękodzieła ludowego, lokalne kulinaria, warsztaty literackie, aktorskie, blogerskie, fotograficzne i inne o tematyce lokalnej, - szkolenia/warsztaty integracyjne, w oparciu o kulturę lokalną i budowanie lokalnej tożsamości oraz więzi społecznych, które zapewnią reprezentantom grup defaworyzowanych wyższe poczucie wartości i poprawę kondycji psychicznej, motywację do działania i chęci poprawy własnej sytuacji ekonomicznej, - promocję wybranych wydarzeń na skalę ponadregionalną (np.: spotkań teatralnych, organizacja kina letniego „pod chmurką", częstsza organizacja dyskotek).	P	Gmina Choroszcz, M-GOPS, M-GCKiS	OR	2017-2022
10	Realizacja programu „Korzenie dziedzictwa"	Program polega na zbudowaniu relacji pomiędzy ludźmi pochodzącymi z gminy, a mieszkającymi aktualnie poza granicami gminy lub za granicą. Celem jest promocja gminy, pozyskanie ponownie mieszkańców, pozyskiwanie nowych mieszkańców i inwestorów.	U	Gmina Choroszcz, M-GOPS, M-GCKiS	OR, poza OR	2017-2022

11	Instytucjonalizacja współpracy i integracji w gminie	Program polega na zbudowaniu relacji pomiędzy ludźmi pochodzącymi z gminy, a mieszkającymi aktualnie poza granicami gminy lub za granicą. Celem jest promocja gminy, pozyskanie ponownie mieszkańców, pozyskiwanie nowych mieszkańców i inwestorów.	P	Gmina Choroszcz	OR	2017-2022

Powiązania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze zjawiskami kryzysowymi na obszarze rewitalizacji prezentuje tabela poniżej. W tabeli umieszczono wyniki diagnozy dla obszaru rewitalizacji wg zjawisk kryzysowych. Zaciemnione pola oznaczają, że zgodnie z diagnozą i delimitacją na danym obszarze występuje określone zjawisko kryzysowe z dużym nasileniem. W przypadku sfery społecznej pola zaciemnione odnoszą się do każdego zjawiska, w pozostałych sferach dotyczy to oceny dla całych sfer. W przypadku zjawisk gospodarczych i środowiskowych zaprezentowano tylko wskaźniki zagregowane.

Tabela pokazuje w jaki sposób poszczególne projekty rewitalizacyjne (w tabeli wg numerów) wpływają na zjawiska kryzysowe. Oznaczenie „B" w tabeli oznacza, że dany projekt wpływa na zjawisko kryzysowe bezpośrednio, oznaczenie „P" oznacza pośredni wpływ projektu. Przyjęto zasadę, że wpływ projektu na całą, dowolną sferę jest bezpośredni, jeśli projekt wpływa bezpośrednio przynajmniej na jedno zjawisko kryzysowe w danej sferze.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne zostały określone w taki sposób, że duża część z nich wpływa bezpośrednio lub pośrednio na kilka zjawisk kryzysowych. W ten sposób spełniono m.in. zasadę kompleksowości i komplementarności problemowej.

Rewitalizacja wybranego obszaru Choroszczy ma zapewnić zgodnie z określoną wizją wysoką jakość życia, atrakcyjność tego miejsca dla turystów i przedsiębiorców oraz aktywność i integrację społeczną.

Idea rewitalizacji miasta oparta jest o znajdujące się na tym obszarze potencjały historyczne i turystyczne oraz lokalizację ważnych dla rozwoju obiektów: rynku i placów miejskich, szkół, terenów rekreacyjnych, budynku urzędu miasta, Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Miejsko-Gminnego Centrum Kultury i Sportu.

Projekt **nr 1 - Rewitalizacja Rynku 11 Listopada** obejmuje rewitalizację historycznego układu urbanistycznego miasta Choroszcz. W wyniku realizacji projektu, teren który został zdegradowany i pełni jedynie rolę ronda komunikacyjnego, zostanie przywrócony, zgodnie z pierwotną historyczną funkcją, jako główny plac miejski. Inwestycja poprawi estetykę przestrzeni, umożliwi ochronę historycznego układu miasta, poprawi bezpieczeństwo (rynek

będzie monitorowany). Rynek ma pełnić rolę centrum życia kulturalnego, rekreacyjnego, usługowo-handlowego i kultowego. Będzie też stanowił dużą atrakcję turystyczną. Dzięki realizacji tej inwestycji rynek będzie mógł pełnić funkcje podobne jak pełni dziś Rynek Kościuszki w Białymstoku. Dodatkowo w ramach projektu zostanie przebudowany układ komunikacyjny rynku oraz nastąpi modernizacja sieci wod-kan co usprawni funkcjonowanie infrastruktury w tej części miasta.

Z projektem tym koresponduje projekt **nr 2 - Rewitalizacja pl. Brodowicza w Choroszczy**. Plac znajduje się naprzeciwko budynku Miejsko-Gminnego Centrum Kultury i Sportu. Dzięki rewitalizacji technicznej budynku i tego placu część imprez i wydarzeń kulturalnych będzie mogła być realizowana w plenerze, w miejscu otwartym, a przez to bardziej dostępnym dla mieszkańców.

Obydwa projekty (nr 1 i nr 2) są ściśle powiązane z projektami: **nr 8 - Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych** i nr **9 - Integracja przez kulturę**. Duża część całej oferty w ramach projektów 8 i 9 ma być realizowana właśnie na Rynku 11 Listopada oraz na Pl. Brodowicza. W plenerze będą realizowane zajęcia i imprezy zarówno o charakterze typowo rekreacyjnym, jak i integracyjnym dotyczącym grup problemowych. Planuje się także część warsztatów, prezentacji i szkoleń realizowanych w ramach projektów **nr 4 - Promocja przedsiębiorczości, nr 5 - Promocja rozwoju rolnictwa ekologicznego i agroturystyki i nr 6 - Kreatywni potencjałem gminy,** wdrażać w oparciu o potencjał placów: Rynek 11 Listopada oraz Pl. Brodowicza.

Dzięki takiemu powiązaniu projektów, Rynek w Choroszczy stanie się faktycznie miejscem wielopłaszczyznowej aktywności na obszarze rewitalizacji.

Idea rewitalizacji miasta zawiera także wykorzystanie potencjału turystycznego na cele rozwoju drobnej przedsiębiorczości na całym obszarze rewitalizacji. Gmina Choroszcz jest dość atrakcyjną gminą pod względem turystycznym. Na terenie gminy znajduje się Narwiański Park Narodowy, przecinają ją liczne szlaki turystyczne, rowerowe. Przywrócenie pierwotnej funkcji Rynku 11 Listopada oraz zaplanowana realizacja w/w projektów (4, 5, 6, 8, 9) umożliwi otwarcie się terenu na drobną przedsiębiorczość, rozwój gastronomii, sprzedaż regionalnych produktów, itp.

Powiązania przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze zjawiskami kryzysowymi na obszarach rewitalizacji

Rodzaj projektu	Nr projektu	Czynniki społeczne							**Zjawiska społeczne RAZEM**	**Zjawiska gospodarcze RAZEM**	**Zjawiska środowiskowe RAZEM**	Czynniki przestrzenno-funkcjonalne								**Czynniki przestrzenno-funkcjonalne RAZEM**	Czynniki techniczne					**Czynniki techniczne RAZEM**
		bezrobocie	ubóstwo	pomoc społeczna	przestępczość	alkoholizm i narkomania	udział w życiu społecznym i kulturalnym	kapitał społeczny i niski poziom edukacji				niski poziom dostępu do sklepów i usług	brak lub zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych z innymi ośrodkami	brak lub niska jakość terenów publicznych (na rekreację, sport, kulturę)	niska jakość usług kultury	niska jakość usług sportu i rekreacji	niska jakość usług oświaty	zły stan estetyczny otoczenia	brak lub słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych i sportowych w pobliżu miejsca zamieszkania		zły stan zabytków i innych cennych obiektów	zły stan techniczny budynków mieszkalnych	zły stan techniczny budynków użyteczności publicznej	brak lub niska jakość infrastruktury wodociągowej	brak lub niska jakość infrastruktury ściekowej	
		1,24	**1,50**	**0,46**	**1,31**	**1,50**	**2,51**	**2,04**	**1,51**	**2,03**	**1,26**	**1,00**	**1,80**	**2,80**	**1,80**	**2,20**	**1,80**	**3,00**	**2,00**	**2,05**	**2,00**	**2,50**	**2,80**	**1,75**	**2,25**	**2,26**
P	**1**				**B**		**B**	**P**	**B**	**B**	**P**	**P**		**B**	**P**	**P**		**B**	**P**	**B**	**B**		**B**	**B**	**B**	**B**
P	**2**				**B**		**B**	**P**	**B**	**B**	**P**	**P**		**B**	**P**	**P**		**B**	**P**	**B**	**B**		**B**	**P**	**P**	**B**
U	**3**										**B**							**B**		**B**		**B**	**B**			**B**
P	**4**	**B**	**B**	**B**	**P**	**P**	**B**	**B**	**B**	**B**																
U	**5**	**B**	**B**	**B**			**B**	**B**	**B**	**B**		**P**														
P	**6**	**B**	**P**	**P**	**B**	**B**	**B**	**B**	**B**	**B**					**B**				**B**	**B**						
P	**7**				**P**	**P**	**P**	**P**	**P**					**B**		**B**	**B**	**B**	**P**	**B**			**B**			**B**
P	**8**			**P**	**P**	**P**	**B**	**B**	**B**						**B**	**B**	**B**		**B**	**B**						
P	**9**	**P**	**P**	**B**	**B**	**B**	**B**	**B**	**B**	**P**					**B**		**B**		**B**	**B**						
U	**10**	**P**	**P**				**B**	**B**	**B**	**P**					**P**				**P**	**P**						
P	**11**						**B**	**B**	**B**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**	**P**

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne P - podstawowe, U – uzupełniające.

Dzięki temu, że sam rynek będzie stanowił atrakcję turystyczną planuje się wykorzystać ten potencjał na potrzeby ograniczenia takich zjawisk jak bezrobocie, ubóstwo poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i aktywizację społeczności. Zakłada się bowiem, że ożywienie rynku doprowadzi do wzrostu liczby turystów i liczby mieszkańców korzystających z tego terenu w celach rekreacyjnych, kulturalnych, integracyjnych. Dlatego też aby wesprzeć wykorzystanie potencjału wprowadzono projekt **nr 4 - Promocja przedsiębiorczości,** w ramach którego zaplanowano promocję rozwoju bazy gastronomicznej, noclegowej, wypożyczalni sprzętu i innych usług okołoturystycznych, prezentacje i szkolenia dotyczące wykorzystania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w rozwoju przedsiębiorczości, wsparcie rozwoju turystyki jednodniowej i weekendowej, promocję turystyczną, a także realizację projektów dotacyjnych (z EFS) związanych z pozyskaniem środków na założenie własnej działalności gospodarczej.

W celu wsparcia rozwoju przedsiębiorczości wprowadzono także projekt **nr 6 - Kreatywni potencjałem gminy**, który obejmuje warsztaty i szkolenia aktywizujące dla grup defaworyzowanych: prezentacje i szkolenia dotyczące wykorzystania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w rozwoju przedsiębiorczości, kreowanie choroszczańskich produktów regionalnych i lokalnych (produktów kulinarnych, rzemieślniczych, innych), kreowanie koncepcji produktów turystycznych. Dzięki temu projekt wpływa zarówno na sferę społeczną, jak i gospodarczą, dodatkowo z wykorzystaniem lokalnych potencjałów.

Dodatkowo, ze względu na duży potencjał gminy w zakresie produktów ekologicznych, agroturystyki, wprowadzono projekt **nr 5 - Promocja rozwoju rolnictwa ekologicznego i agroturystyki,** w celu dodatkowego wsparcia sektora gospodarczego. Z uwago jednak na to, że to wsparcie dotyczy głównie terenów wiejskich, a obszar rewitalizacji jest na ternie miasta, projekt posiada status „uzupełniający". Wiąże się bowiem z obszarem rewitalizacji, także z innymi projektami, realizuje cele OR, ale dotyczy głównie mieszkańców poza OR.

Zakłada się, że dzięki projektom nr 4, 5 i 6 w ramach kierunku 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kreatywności, powstaną nowe miejsca pracy, część mieszkańców rozpocznie prowadzenie działalności gospodarczej, spadnie bezrobocie. Rezultatem rozwoju drobnej przedsiębiorczości będzie także efekt wzrostu integracji społecznej w mieście, przywrócony mieszkańcom rynek sprzyja bowiem spotkaniom, spacerom, rekreacji.

W celu ożywienia obszaru rewitalizacji zaplanowano także projekt **nr 7 - Budowa, modernizacja i wyposażenie szkolnych i publicznych obiektów rekreacyjno-sportowych**. Projekt wprowadzono z myślą o integracji społecznej przez sport i rekreację. Projekt dotyczy wszystkich mieszkańców OR, jednak będzie realizowany we współpracy M-GOPS i M-GCKiS, dzięki temu będzie nakierowany na osoby z grup wykluczonych i defaworyzowanych: osoby starsze, zagrożone ubóstwem, bezrobociem, młodzież zagrożoną alkoholizmem i narkomanią.

W ramach działań integracyjnych zaplanowano także projekt **11 - Instytucjonalizacja współpracy i integracji w gminie**, celem zwiększenia kapitału społecznego i udziału społeczeństwa we współdecydowaniu o działaniach samorządu.

Mapa realizacji projektów rewitalizacyjnych

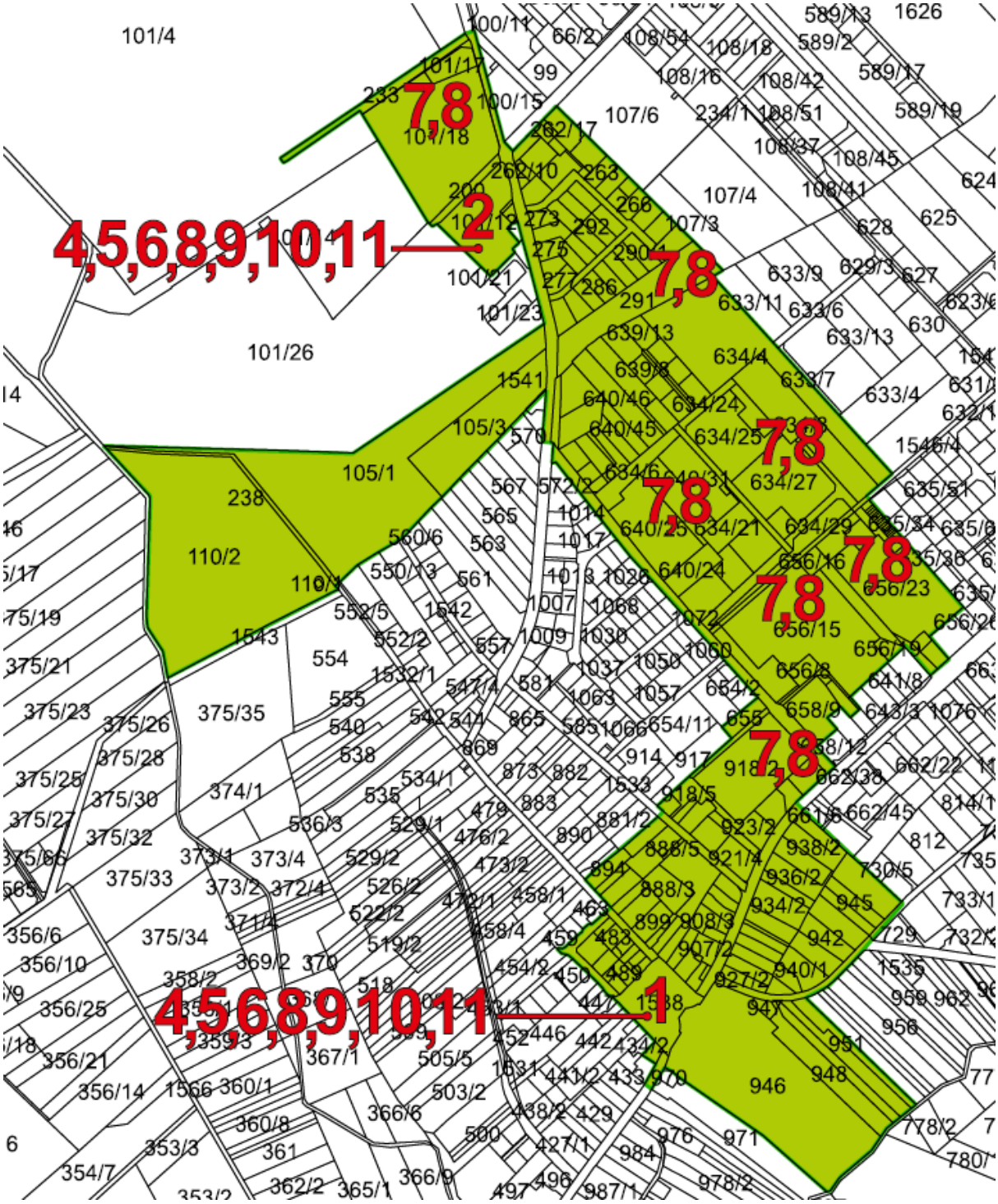

W celu wsparcia działań integracyjnych, uwzględniając skalę migracji z Polski przez ostatnie dziesięciolecia, w tym z Choroszczy, zaproponowano wdrożenie projektu **nr 10 – Programu „Korzenie dziedzictwa”**, który polega na zbudowaniu relacji pomiędzy ludźmi pochodzącymi z gminy, a mieszkającymi aktualnie poza granicami gminy lub za granicą. Projekt realizuje cele OR w zakresie integracji, dotyczy zarówno mieszkańców OR, ale też całej gminy i wielu poza gminą, dlatego posiada status „uzupełniający”.

Jako uzupełniający wprowadzono także projekt **nr 3 - Program wsparcia wymiany pokryć azbestowych**. Program dotyczy wsparcia wymiany pokryć azbestowych w budynkach prywatnych i publicznych na obszarze OR. Nie jest to projekt konieczny do realizacji celów OR, ale realizuje te cele ograniczając zjawiska kryzysowe w sferze środowiskowej.

7.3. Uzasadnienie realizacji projektów poza obszarami rewitalizacji

Tabele w poprzednim rozdziale zawierają listę przedsięwzięć podstawowych (P) oraz uzupełniających (U). W przypadku jednej i drugiej kategorii zastosowano taki sam sposób prezentacji i opisu. Scharakteryzowano każdy projekt, wskazano miejsce realizacji, okres, źródła finansowania i wskaźniki.

Lista zawiera 11 przedsięwzięć, w tym 8 podstawowych i 3 uzupełniające. Spośród przedsięwzięć podstawowych wszystkie będą realizowane wyłącznie na obszarze rewitalizacji.

Natomiast projekty uzupełniające będą realizowane na obszarze rewitalizacji i/lub poza nim. Wymaga to wyjaśnienia i uzasadnienia.

Jako uzupełniający wprowadzono projekt **nr 3 - Program wsparcia wymiany pokryć azbestowych**. Projekt dotyczy wsparcia wymiany pokryć azbestowych w budynkach prywatnych i publicznych na obszarze OR. Pokrycia azbestowe są elementem oceny zjawisk niekorzystnych sfery środowiskowej na OR. Umiejscowienie projektu w całej logice rewitalizacji miasta nie wskazuje, aby był to projekt konieczny do osiągnięcia celów rewitalizacji. Oczywiście projekt wspiera realizację celów, poprawia bowiem estetykę przestrzeni, kondycję techniczną budynków i wpływa na zdrowie mieszkańców (azbest jest szkodliwy). Nie jest jednak projektem, który rozwiązuje w sposób kluczowy zjawiska kryzysowe na OR.

Projekt **nr 5 - Promocja rozwoju rolnictwa ekologicznego i agroturystyki** dotyczy dodatkowego wsparcia sektora gospodarczego. W ramach logiki rewitalizacji centrum miasta Choroszcz ma zostać ożywione także poprzez rozwój drobnej przedsiębiorczości z wykorzystaniem lokalnych potencjałów (np.: sprzedaż lokalnych produktów, promocja agroturystyki, kiermasze lokalnych produktów, pamiętnikarstwo, itp.). Gmina Choroszcz jest gminą atrakcyjną turystycznie i posiada potencjał do rolnictwa ekologicznego. W związku z tym promocja w/w działań sprzyja realizacji celów rewitalizacji, ale nie jest dla nich kluczowa. Wsparcie dotyczy też głównie terenów wiejskich, a obszar rewitalizacji jest na terenie miasta. Dlatego też projekt posiada status „uzupełniający”.

Projekt **nr 10 – Realizacja programu „Korzenie dziedzictwa”** polega na zbudowaniu relacji pomiędzy ludźmi pochodzącymi z gminy, a mieszkającymi aktualnie poza granicami gminy lub za granicą kraju. Projekt prowadzi do integracji społecznej, współpracy gospodarczej. Projekt realizuje cele OR w zakresie integracji, dotyczy zarówno mieszkańców OR, ale też całej gminy i wielu poza gminą, dlatego posiada status „uzupełniający”.

7.4. Synchronizacja efektów oddziaływania projektów rewitalizacyjnych na sytuacje kryzysowe

Poniżej zaprezentowano wzajemne powiązanie projektów rewitalizacyjnych. Tabela wskazuje na liczne powiązania pomiędzy projektami rewitalizacyjnymi. Projekty które oznaczono w macierzy polem zaciemnionym są projektami bezpośrednio lub pośrednio powiązanymi i wpływają na siebie wzajemnie wzmacniając efekty poprawy sytuacji kryzysowej. W szczególności oznaczono tutaj projekty o charakterze infrastrukturalnym – tzw. projekty „twarde” (T), które będą finansowane głównie z EFRR oraz projekty nieinfrastrukturalne – tzw. „miękkie” (M), które będą finansowane głównie z EFS.

Synergia i wzajemne powiązanie projektów

T	T	T	M	M	M	T	M	M	M	M			Charakter projektu
P	P	U	P	U	P	P	P	P	U	P		rodzaj projektu	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	nr projektu		
X											1	P	T
	X										2	P	T
		X									3	U	T
			X								4	P	M
				X							5	U	M
					X						6	P	M
						X					7	P	T
							X				8	P	M
								X			9	P	M
									X		10	U	M
										X	11	P	M

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne P - podstawowe, U – uzupełniające, T – projekty twarde (infrastrukturalne), M – projekty miękkie (nieinfrastrukturalne).

Poniżej zaprezentowano rekomendowane okresy realizacji poszczególnych projektów rewitalizacyjnych i ich wpływ na sytuacje kryzysowe w każdej z pięciu sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Projekty co do zasady będą realizowane w latach 2017-2022. Moment przygotowania programu rewitalizacji i okres planowania funduszy europejskich sprawia, że realnie pozostają 3 lata na wykonanie poszczególnych projektów infrastrukturalnych („twardych"), tak aby uzyskać stosowne efekty „miękkie" (2018 – 2020). Sytuacje kryzysowe w sferze technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej zostaną ograniczone w pierwszych latach realizacji programu dzięki projektom twardym. Wpływ na zjawiska społeczne i gospodarcze projektów twardych możliwy będzie dopiero po ich realizacji – najczęściej od 2018 i 2019 roku. Większość projektów miękkich jest możliwa do realizacji od 2017 roku, przy czym są to możliwości ograniczone ponieważ część projektów miękkich będzie w pełni możliwa dopiero po realizacji projektów twardych, ponieważ projekty miękkie będą wykorzystywać powstałą infrastrukturę.

Synchronizacja efektów oddziaływania projektów rewitalizacyjnych na sytuację kryzysową

Charakter projektu	Nr projektu	Zjawiska społeczne	Zjawiska gospodarcze	Zjawiska środowiskowe	Czynniki przestrzenno-funkcjonalne	Czynniki techniczne
T	**1**	2019-2022	2019-2022	2019-2022	2019-2022	2017-2019
T	**2**	2018-2022	2018-2022	2018-2022	2018-2022	2018-2019
T	**3**			2017-2022		
M	**4**	2017-2022	2017-2022			
M	**5**	2017-2022	2017-2022			
M	**6**	2017-2022	2017-2022		2017-2022	
T	**7**	2020-2022			2018-2022	2018-2020
M	**8**	2017-2022			2017-2022	
M	**9**	2017-2022	2017-2022		2017-2022	
M	**10**	2017-2022		2017-2019	2017-2019	2017-2019
M	**11**	2017-2022	2017-2022	2017-2022	2017-2022	2017-2022

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne: T – projekty twarde (infrastrukturalne), M – projekty miękkie (nieinfrastrukturalne).

8. Indykatywne ramy finansowe

Źródłem finansowania działań zaplanowanych w Programie będą przede wszystkim środki publiczne pochodzące od instytucji różnych szczebli: rządowego, wojewódzkiego i lokalnego. Osiągnięcie zaplanowanych zamierzeń będzie wymagać także środków prywatnych poprzez wkład do projektów współfinansowanych ze środków publicznych.

Do potencjalnych źródeł finansowania działań zawartych w Programie należą:

- środki własne gminy,
- środki prywatne mieszkańców gminy,
- środki prywatne inwestorów,
- środki pozyskane od sponsorów,
- środki budżetu państwa,
- środki budżetu województwa na realizację programów sektorowych,
- środki funduszy celowych,
- środki z budżetu UE: EFRR, EFS, FS, EFRROW w ramach programów operacyjnych: RPO WP, EWT, PROW, PO PW, PO WER,
- środki z NFOŚiGW, WFOŚiGW,
- środki z Lokalnej Grupy Działania,
- europejskie programy wspólnotowe,
- inne środki zagraniczne,
- i inne, np. Totalizator Sportowy (TS).

Plan finansowy obejmuje propozycję źródeł finansowania wybraną na podstawie oceny dostępności i możliwości wykorzystania tych źródeł oraz charakteru projektów składających się na Program. Na kolejność realizacji wskazanych przedsięwzięć będą mieć wpływ terminy aplikowania i rozstrzygnięć konkursów w ramach programów operacyjnych i innych konkursów, czy też możliwości pozyskania inwestorów prywatnych.

Szczegółowy plan finansowy w zakresie zadań inwestycyjnych przedstawione zostało w poniższym zestawieniu.

Całkowity koszt realizacji Programu w latach 2017 – 2022 wynosi 16 700 tys. zł, z czego zaplanowano 10 930 tys. zł pozyskać ze źródeł poza gminnych i 5 770 tys. zł z budżetu gminy.

Szczegółowy plan finansowy

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Podmiot realizujący	Miejsce realizacji	Okres realizacji	Szacunkowy koszt [tys. zł]	Poziom dotacji	Źródło dotacji	Gmina [tys. zł]
	Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej i wykorzystanie potencjału turystycznego							
	Kierunek 1.1. Podniesienie atrakcyjności przestrzeni miejskiej							
1	Rewitalizacja Rynku 11 Listopada	Gmina Choroszcz	OR	2017-2019	5000	50,00%	RPO WP, LGD	2500
2	Rewitalizacja pl. Brodowicza w Choroszczy	Gmina Choroszcz	OR	2018-2019	2500	70,00%	RPO WP	750
3	Program wsparcia wymiany pokryć azbestowych	Gmina Choroszcz	OR, poza OR	2017-2022	500	80,00%	WFOŚ, NFOŚ, prywatne	100
	Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kreatywności							
4	Promocja przedsiębiorczości	Gmina Choroszcz, M-GOPS, M-GCKiS	OR	2017-2022	2000	80,00%	EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	400
5	Promocja rozwoju rolnictwa ekologicznego i agroturystyki	Gmina Choroszcz	OR, poza OR	2017-2022	500	80,00%	EWT, PROW, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	100
6	Kreatywni potencjałem gminy	Gmina Choroszcz, M-GOPS, M-GCKiS	OR	2017-2022	500	80,00%	EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	100

Cel 2. Włączenie i aktywizacja społeczna								
Kierunek 2.1. Poprawa dostępności do usług kultury i rekreacji								
7	Budowa, modernizacja i wyposażenie szkolnych i publicznych obiektów rekreacyjno-sportowych	Gmina Choroszcz, M-GCKiS	OR	2018-2020	3000	80,00%	EWT, POWER, TS, LGD	600
8	Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych	Gmina Choroszcz, M-GOPS, M-GCKiS, NGO	OR	2018-2022	500	80,00%	EWT, POWER, LGD, NGO, prywatne	100
	Kierunek 2.2. Wzrost integracji społecznej							
9	Integracja przez kulturę	Gmina Choroszcz, M-GOPS, M-GCKiS	OR	2017-2022	2000	50,00%	RPO WP, EWT, LGD, POWER, NGO	1000
10	Realizacja programu „Korzenie dziedzictwa”	Gmina Choroszcz, M-GOPS, M-GCKiS	OR, poza OR	2017-2022	100	80,00%	RPO WP, POWER, LGD, EWT/ NGO	20
11	Instytucjonalizacja współpracy i integracji w gminie	Gmina Choroszcz	OR	2017-2022	100	0,00%	-	100

9. Mechanizmy zapewnienia komplementarności

9.1. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy projektami i przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi zarówno realizowanych na obszarze rewitalizacji, jak i znajdujących się poza nim, ale oddziałujących na obszar rewitalizacji.

W analizowanym Programie ujęto projekty realizowane na obszarze rewitalizacji, jak i znajdujących się poza nim, ale oddziałujących na obszar rewitalizacji. Projekty dopełniają się przestrzennie, zaproponowano bowiem zarówno projekty horyzontalne, jak i punktowe, ale odziaływujące na cały obszar rewitalizacji, jak i projekty punktowe ale rozproszone po całym obszarze rewitalizacji i poza nim. Zapewnia to, iż projekty dopełniają się przestrzennie i nie dojdzie do przenoszenia problemów na inne obszary, a dodatkowo osiągnięty zostanie efekt synergii.

Szczegółowo opisano powyższe zagadnienia w rozdz. 7.

9.2. Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa oznacza konieczność realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym, środowiskowym).

Analiza wyników delimitacji i zjawisk niepożądanych zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji oraz skala i rodzaj kierunków działań i przedsięwzięć rewitalizujących ujętych w rozdz. 7 wskazują na to, że zaplanowane projekty zostały zaplanowane we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym, środowiskowym). W rozdziale zaprezentowano wpływ poszczególnych przedsięwzięć na zjawiska kryzysowe we wszystkich sferach.

W rozdziale 6 określono pożądany stan (wizję) do którego doprowadzić obszar ma realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Urzeczywistnieniem wizji są cele, określono dwa cele programu i dobrano adekwatne do nich wskaźniki realizacji programu. Szczegółowo opisano zagadnienie w rozdz. 12.3

9.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność

procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez daną gminę systemie zarządzania w ogóle.

W rozdziale 11 opisano system wdrażania programu, wskazano osadzenie procesu rewitalizacji w systemie zarządzania gminą, w rozdziale 12 scharakteryzowano system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu oraz system monitorowania i oceny skuteczności działań.

9.4. Komplementarność międzyokresowa

W poprzedniej perspektywie finansowej, w RPOWP 2007-2013 oraz w ramach innych programów brak było działań skierowanych bezpośrednio na działania rewitalizacyjne. Mimo to projekty rewitalizacyjne były realizowane przez gminę, ponieważ definicja projektów rewitalizacyjnych pozwala uznać za takie szereg inwestycji o charakterze infrastrukturalnym i „miękkim" realizowane w oparciu o dokumenty strategiczne gminy, które zapewniają iż mamy do czynienia z procesem wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki.

Poniżej zaprezentowano wybrane przykłady projektów o charakterze rewitalizacyjnym zrealizowane przez Gminę Choroszcz.

Nr	Tytuł projektu	Tytuł programu oraz numer działania	Kwota dofinansowania	Wydatki ogółem	Rok rozpoczęcia realizacji projektu	Rok zakończenia realizacji projektu
1	Indywidualizacja procesu nauczania w Gminie Choroszcz	Działanie 9.1.2 Program Operacyjny Kapitał Ludzki	151 130,30	151 130,30	2013	2016
2	Narwiański Internet Równych Szans	Działanie 8.3 program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka	480 000,00	507 552,00	2012	2014
3	Poznaję, Rozumiem, Wiem	Działanie 9.1.2 Program Operacyjny Kapitał Ludzki	349 556,40	388 396,00	2014	.2014
4.	Jutro może być inaczej	Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej.	407 680,20	460 961,65	2009	2014
5.	Lepiej w grupie niż w chałupie	Program Operacyjny Kapitał Ludzki	1 443 608,32	1 520 108,32	2010	2014
6	Modernizacja Przedszkola Samorządowego w Choroszczy	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego, Oś VI, Działanie 6.1	150 595,95	193307,54	2008	2010

9.5. Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza, że projekty rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

W rozdziale 8. Indykatywne ramy finansowe wskazano liczne źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych (środki programów operacyjnych, środki polityk i instrumentów krajowych, prywatne i publiczne źródła finasowania) w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE.

Jednocześnie wskazuje się, że zgodnie z prawem nie jest możliwe podwójne finansowanie projektów i gmina nie zamierza planować takich działań. Nie istnieje ryzyko podwójnego dofinansowania.

W rozdziale 7 zaprezentowano synergię i powiązania wzajemne pomiędzy projektami ze wskazaniem relacji pomiędzy projektami infrastrukturalnymi („twardymi”) finansowanymi głównie z EFRR oraz projektami nieinfrastrukturalnymi (”miękkimi”) finansowanymi głównie z EFS.

9.6. Kompleksowość programu rewitalizacji

Kompleksowość programu rewitalizacji dotyczy kilku zagadnień:

- uwzględnienia projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków EFRR, EFS, FS oraz innych publicznych lub prywatnych,
- uwzględnienia aspektu gospodarczego lub przestrzenno-funkcjonalnego lub technicznego lub środowiskowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem,
- powiązania i synergii projektów rewitalizacyjnych oraz synchronizacji efektów ich oddziaływania na sytuację kryzysową.

Uwzględniono projekty rewitalizacyjne współfinansowane ze środków EFRR, EFS, FS oraz innych publicznych lub prywatnych, zaprezentowano je dosyć szczegółowo w rozdziale 8, ze wskazaniem nawet stosownych programów operacyjnych.

W rozdziale 7 zaprezentowano synergię i powiązania wzajemne pomiędzy projektami ze wskazaniem relacji pomiędzy projektami infrastrukturalnymi („twardymi”) finansowanymi głównie z EFRR oraz projektami nieinfrastrukturalnymi (”miękkimi”) finansowanymi głównie z EFS.

W programie uwzględniono wszystkie sfery i aspekty, opisano w rozdziale 7 powiązania projektów rewitalizacyjnych i ich wpływ na poszczególne zjawiska kryzysowe we wszystkich sferach. Wskazano także wpływ projektów na zjawiska kryzysowe w różnych okresach realizacji programu, zapewniając w ten sposób synchronizację działań.

9.7. Koncentracja działań rewitalizacyjnych

Razem obszar rewitalizacji w gminie zajmuje 52,6 ha, co stanowi 0,32% powierzchni gminy i zamieszkuje je 2153 mieszkańców, co stanowi 14,75% mieszkańców gminy.

Program rewitalizacji wskazuje zasięgi przestrzenne obszarów rewitalizacji tj. określa w oparciu o diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, terytoria najbardziej wymagających wsparcia. Zasięgi przestrzenne obszarów rewitalizacji (OR) i obszarów zdegradowanych (OZ) zostały zaprezentowane na mapach, umożliwiających identyfikację terenów na poziomie podziału geodezyjnego.

Program rewitalizacji dotyczy terenów o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy, obejmujących część zdiagnozowanego obszaru zdegradowanego i dotkniętych szczególną koncentrację problemów i negatywnych zjawisk kryzysowych. Logika procesu rewitalizacji wykorzystuje potencjały zdiagnozowane na ternie OR oraz na obszarze całej gminy.

W programie rewitalizacji wskazano projekty rewitalizacyjne poza obszarem rewitalizacji i uzasadniono potrzebę ich realizacji (rozdz. 7).

10. Mechanizmy włączenia interesariuszy

W trakcie procesu włączania (współdecydowania) mieszkańców i innych interesariuszy w prace nad opracowywaniem Programu Rewitalizacji wykorzystano różnorodne formy partycypacji społecznej, których zastosowanie spełniło wymóg skuteczności i adekwatności w kontekście aktywnego uczestnictwa jak najszerszej liczby odbiorców. Z grona licznych narzędzi i technik partycypacyjnych wykorzystano: badania ankietowe, składanie wniosków (fiszki projektowe), formularze, otwarte spotkania, konsultacje, inne. Proces włączania posiada trzy etapy.

ETAP I

Kampania informacyjna dotycząca rewitalizacji, zaproszenie do udziału w konsultacjach, badaniach i spotkaniach. Informacje umieszczono i dystrybuowano następującymi kanałami informacyjnymi:

- strona internetowa gminy,
- strona internetowa Biuletynu Informacji Publicznej,
- tablica ogłoszeń zlokalizowana w Urzędzie Miejskim (sposób zwyczajowo przyjęty).

Pierwszy etap obejmował:

- badania ankietowe mieszkańców gminy, w tym liderów społecznych, dotyczące diagnozy zjawisk kryzysowych (razem 100 ankiet): osoby prywatne, przedsiębiorcy, liderzy społeczni,
- badania ankietowe mieszkańców i liderów społecznych dotyczące składania propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych (fiszki były elementem ankiety),
- zbieranie wypełnionych formularzy ankiet i fiszek drogą korespondencyjną,
- organizacja spotkania otwartego z interesariuszami,
- spotkania zespołu roboczego ds. rewitalizacji.

Ankietowani oceniali negatywne zjawiska w obrębie czynników, w skali od 0 do 3, gdzie 0 oznacza, że zjawisko nie występuje, 1 – zjawisko występuje z małą intensywnością (mały problem), 2 – zjawisko występuje ze średnią intensywnością, 3 – zjawisko występuje z dużą intensywnością - (duży problem). Ankiety zostały przeprowadzone we wszystkich jednostkach delimitacyjnych. Delimitacja obszarów i wybór OZ i OR został dokonany w dużej mierze na podstawie ankiet mieszkańców (patrz: diagnoza i metodologia), ok. 1/3 projektów rewitalizacyjnych zostało wprowadzonych na podstawie fiszek projektowych. Oznacza to, że mieszkańcy gminy, w tym przedsiębiorcy, NGOsy brali udział w decydowaniu o wyborze OZ, OR i projektów rewitalizacyjnych, współdecydując na etapie diagnozy i programowania procesu rewitalizacji.

W diagnozie wszystkie wskaźniki cząstkowe zostały znormalizowane w zakresie od 0 do 3. Dzięki temu wszystkie wskaźniki, zarówno te budowane głównie z ankiet, czy też z innych

źródeł uzyskały walor porównywalności i czytelności dla mieszkańców, co jest kolejnym istotnym elementem uspołecznienia procesu prac nad dokumentem.

W ramach prac nad dokumentem powołano Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji. W skład Zespołu weszli reprezentanci Urzędu Miejskiego, M-GOPS, M-GCKiS, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców.

ETAP II

Po opracowaniu projektu Program został udostępniony na stronach gminy i BIP. Interesariusze mieli możliwość zgłaszania uwag, korekt i opinii. Zostały zaprezentowane formy konsultacji oraz wzory formularzy zgłaszania uwag.

Grupy interesariuszy zostały powiadomione o możliwości zgłaszania uwag do projektu dokumentu. Informacja wraz z formularzem zgłaszania uwag była udostępniona na stronie internetowej gminy oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

Niezwłocznie po zakończeniu konsultacji społecznych sporządzono Raport podsumowujący z konsultacji społecznych. Szczegóły dotyczące tego etapu znajdą się w odrębnym dokumencie – Raporcie z konsultacji.

Etap zakończył się podjęciem Uchwały Rady Miejskiej w sprawie przyjęcia Programu Rewitalizacji.

ETAP III

Najważniejszym etapem jest wdrażanie Programu. Udział interesariuszy w procesie tworzenia Programu nie kończy się wraz z przyjęciem dokumentu uchwałą Rady Miejskiej. Ważne jest, aby na etapie realizacji Programu zapewnić interesariuszom aktywny udział w konsultacjach projektów i ocenę stopnia wdrażania Programu .

W związku z tym, uwzględniając sposób monitorowania i ewaluacji Programu rewitalizacji, po upływie 2 lat od przyjęcia Programu zaleca się ogłoszenie konsultacji społecznych w formie zbierania wypełnionych formularzy dotyczących realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w Programie. Informacja o tym będzie umieszczona i dystrybuowana następującymi kanałami informacyjnymi:

- strona internetowa gminy,
- strona internetowa Biuletynu Informacji Publicznej,
- tablica ogłoszeń zlokalizowana w Urzędzie Miejskim (sposób zwyczajowo przyjęty).

Formularze będą udostępnione w postaci elektronicznej i w formie drukowanej.

Stała współpraca z interesariuszami pozwoli systematycznie monitorować sytuację społeczno-gospodarczą, tak aby w razie potrzeby możliwa była aktualizacja zapisów Programu.

Na etapie ewaluacji Programu zaleca się przeprowadzenie co najmniej badań ankietowych w formie zbliżonej do badań wykonanych na etapie przygotowania Programu:

- badania ankietowe mieszkańców gminy i liderów społecznych dotyczące diagnozy zjawisk kryzysowych,
- badania ankietowe mieszkańców i liderów społecznych dotyczące satysfakcji ze zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- zbieranie wypełnionych formularzy drogą korespondencyjną,
- organizacja spotkania otwartego z interesariuszami.

Badania przeprowadzone na etapie ewaluacji metodami analogicznymi do etapu diagnostycznego pozwolą osiągnąć porównywalność wyników i faktyczną ocenę realizacji Programu.

11. System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji

System wdrażania Programu Rewitalizacji jest kluczowym elementów procesu rewitalizacji, powinien być oparty na zasadzie partycypacji oraz partnerstwa interesariuszy całego procesu.

Proces wdrażanie ma na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru wskazanego do rewitalizacji, za pomocą odpowiedniego sterowania różnymi działaniami.

Dla powodzenia wdrożenia programu rewitalizacji należy przyjąć tzw. zasadę partnerstwa, czyli współpracę poszczególnych aktorów rozwoju (instytucji samorządowych, organizacji społecznych, przedstawicieli mieszkańców, przedsiębiorców) oraz zasadę partycypacji społecznej, czyli prowadzenie dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami na terenie gminy, w zakresie wdrażania programu rewitalizacji.

Operatorem rewitalizacji, głównym inicjatorem całego procesu i koordynatorem działań jest Gmina Choroszcz. Podmiotem odpowiedzialnym za proces realizacji zapisów dokumentu jest Urząd Miejski w Choroszczy. Nadzór z ramienia samorządu prowadził będzie Burmistrz Choroszczy.

Burmistrz Miasta

Burmistrz ma za zadanie bieżący nadzór nad realizacją Programu Rewitalizacji oraz inicjowanie ewentualnych korekt Programu. Ponadto istotnym zadaniem Burmistrza będzie zapewnienie środków na realizację poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (środki finansowe wewnętrzne, zewnętrzne). W razie konieczności Burmistrz będzie podejmował decyzje o inicjowaniu naniesienia zmian/aktualizacji Programu Rewitalizacji.

Urząd Miejski

Organem przyjmującym Program Rewitalizacji w formie uchwały, nadzorującym jego realizację oraz osiągane efekty jest Rada Miejska. Realizacja założeń programu leży w gestii władz samorządowych.

Urząd Miejski koordynuje przygotowanie i opiniowanie projektów uchwał Rady Miejskiej i zarządzeń. Realizacja projektów zostanie powierzona poszczególnym jednostkom organizacyjnym samorządu według ich kompetencji. W szczególności w realizację Programu zostaną zaangażowane Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy. Istotne znaczenie będzie miał także udział odpowiednich komórek w Urzędzie Miejskim.

Urząd Miejski dysponuje odpowiednim personelem do wykonania swoich zadań oraz jest w stanie dotrzeć do partnerów procesu rewitalizacji i posiada realne możliwości wpływu na sytuację na obszarach zdegradowanych. Wszystkie koszty zarządzania, które pojawią się w trakcie wdrażania Programu Rewitalizacji pokryte zostaną z budżetu Gminy Choroszcz.

Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji

W ramach prac nad dokumentem oraz w celu monitorowania i ewaluacji Programu został powołany Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji.

Zespół projektowy odpowiedzialny będzie za przygotowanie i wdrażanie oraz monitoring i ewaluację Programu Rewitalizacji.

W skład Zespołu weszli reprezentanci Urzędu Miejskiego, M-GOPS, M-GCKiS, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców.

12. System monitoringu i oceny skuteczności działań

12.1. Monitoring

Proces realizacji Programu będzie monitorowany i oceniany przez Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji oraz wszystkich interesariuszy.

Monitorowanie ma na celu:

- stworzenie systemu aktualizowania wiedzy o sytuacji gminy,
- ocenę stopnia realizacji działań założonych w Programie,
- weryfikację zgodności osiągniętych celów z założeniami,
- systematyczne monitorowanie zewnętrznych źródeł wsparcia dla realizacji programów i projektów,
- korygowanie działań, w sytuacji gdy nie przynoszą one zamierzonych efektów lub w sytuacji wystąpienia zmian uniemożliwiających lub utrudniających ich realizację,
- wcześniejszą diagnozę trudności mogących mieć wpływ na realizację inwestycji, zwłaszcza terminowości ich zakończenia.

Podstawowy monitoring realizacji Programu będzie odbywał się na poziomie operacyjnym, każdego roku, poprzez opis stanu realizacji zaplanowanych przedsięwzięć dla każdego z kierunków działań i celów, z podaniem informacji: co wykonano, w jaki sposób uwzględniono przy realizacji każdego z zadań opinię interesariuszy, jakie są/były problemy realizacyjne.

Wymiernym elementem monitoringu będzie sprawdzanie wskaźników produktu realizacji zadań rewitalizacyjnych zgodnie z zapisami Programu.

Roczny raport monitoringowy powinien powstać do końca marca każdego roku.

W każdym roku Burmistrz w postaci zarządzenia powoła Zespół Monitoringowy w skład którego wejdzie Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji lub inni reprezentanci interesariuszy: organizacji pozarządowych, biznesu, lokalni liderzy społeczni.

Po upływie 2 lat od przyjęcia Programu zaleca się ogłoszenie konsultacji społecznych w formie zbierania wypełnionych formularzy dotyczących realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w Programie. Informacja o tym będzie umieszczona i dystrybuowana następującymi kanałami informacyjnymi:

- strona internetowa gminy,
- strona internetowa Biuletynu Informacji Publicznej,
- tablica ogłoszeń zlokalizowana w Urzędzie Miejskim (sposób zwyczajowo przyjęty).

Formularze będą udostępnione w postaci elektronicznej i w formie drukowanej.

Stała współpraca z interesariuszami pozwoli systematycznie monitorować sytuację społeczno-gospodarczą, tak aby w razie potrzeby możliwa była aktualizacja zapisów Programu.

12.2. System wprowadzania modyfikacji

Jeśli na etapie monitoringu zostaną ujawnione potrzeby modyfikacji Programu, zostaną na wniosek Burmistrza, interesariuszy, radnych, wprowadzane pod obrady Rady Miejskiej. Dotyczy to niedużych zmian, np. zmiany pojedynczych przedsięwzięć, ich zakresu, itp. Ocena tego czy zmiany są istotne czy też nie, pozostaje w gestii Burmistrza.

W przypadku istotnych zmian, np. modyfikacji kilku projektów jednocześnie, zmiany celów lub kierunków działań, Burmistrz zarządzi przystąpienie do zmian w Programie rewitalizacji, co zostanie opublikowane na stronie internetowej gminy oraz w Biuletynie Informacji Publicznej. Wówczas konieczne będą szerokie konsultacje, takie jak przy opracowywaniu Programu.

12.3. Ewaluacja

Ewaluacja dotyczy realizacji programu rewitalizacji oraz jego wpływu na wszelkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego.

Ewaluacja ma dwa wymiary:

- porównania i oceny realizacji celów głównych Programu wg wybranych wskaźników rezultatu,
- porównania i oceny realizacji wizji obszaru wg badań i różnych źródeł danych oraz zagregowanych wskaźników zjawisk negatywnych analogicznie jak w przypadku analizy delimitacyjnej.

Ewaluacja będzie wykonana do końca czerwca 2023 roku. Burmistrz w postaci zarządzenia powoła Zespół Ewaluacyjny w skład którego wejdzie Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji lub reprezentanci interesariuszy: organizacji pozarządowych, biznesu, lokalni liderzy społeczni.

Na etapie ewaluacji Programu zaleca się przeprowadzenie co najmniej badań ankietowych w formie zbliżonej do badań wykonanych na etapie przygotowania Programu:

- badania ankietowe mieszkańców gminy i liderów społecznych dotyczące diagnozy zjawisk kryzysowych,
- badania ankietowe mieszkańców i liderów społecznych dotyczące satysfakcji ze zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- zbieranie wypełnionych formularzy drogą korespondencyjną,
- organizacja spotkania otwartego z interesariuszami.

Badania przeprowadzone na etapie ewaluacji metodami analogicznymi do etapu diagnostycznego pozwolą osiągnąć porównywalność wyników i faktyczną ocenę realizacji Programu.

Zaleca się przeprowadzenie analizy danych z badań oraz z innych źródeł wg takiego samego modelu analizy jak na etapie przygotowania Programu przy wyznaczaniu zjawisk kryzysowych na potrzeby delimitacji obszarów.

Ocena zjawisk na etapie wyznaczania obszaru rewitalizacji pozwoliła na określenie wskaźników zagregowanych wg tabeli poniżej, w różnych sferach, wg jednostek delimitacyjnych. W celu oceny realizacji Programu nie wystarczy bowiem ocenić tylko zjawiska na obszarze rewitalizacji, ale konieczne jest także odniesienie do wszystkich jednostek delimitacyjnych. Wynika to z tego, że istnieje konieczność sprawdzenia czy ogólna sytuacja w gminie nie ulega pogorszeniu/ poprawie, ma to bowiem kluczowe znaczenie dla oceny działań na obszarze rewitalizacji. Takie podejście umożliwi także ocenę tego, czy nie doszło do przenoszenia problemów i zjawisk niepożądanych na inne obszary.

Porównanie i ocena realizacji celów głównych Programu wg wybranych wskaźników rezultatu przyjętych dla każdego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego wskazuje na kilka podstawowych wskaźników, których źródłami jest statystyka publiczna, i które stanowią dobre mierniki realizacji Programu.

Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej i wykorzystanie potencjału turystycznego

- Stopa bezrobocia [%],
- Liczba korzystających z M-GOPS z tytułu bezrobocia [osoby],
- Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk,
- Liczba turystów [osoby].

Cel 2. Włączenie i aktywizacja społeczna

- Liczba mieszkańców [osoby],
- Liczba korzystających z M-GOPS [osoby],
- Liczba uczestników imprez [osoby]

1. Obliczenie poziomu realizacji każdego ze wskaźników:

$Wx = (Wn - W_{2016}) / W_{2016} * 100\%$,

gdzie Wx – dowolny wskaźnik, Wn – wartość wskaźnika w roku badania, W_{2016} - wartość wskaźnika w roku bazowym (2016).

2. Porównanie każdego z indywidualnych wskaźników ze średnimi ich wartościami dla gminy.

Wymiar delimitacyjny ewaluacji

Zestawienie końcowe zagregowanych wskaźników dla poszczególnych sfer

Lp.	Sołectwo	OZ	OR	Intensywność występowania negatywnych zjawisk					Średnia punktów (ZAG)
				Społeczne	Gospodarcze	Przestrzenno-funkcjonalne	Techniczne	Środowiskowe	
1	Babino			0,76	2,11	1,30	0,40	1,28	1,17
2	**Barszczewo**	**OZ**		**1,28**	**1,64**	**1,90**	**0,88**	**0,52**	**1,24**
3	Czaplino			0,76	1,67	0,80	0,72	0,80	0,95
4	**Dzikie**	**OZ**		**1,34**	**2,20**	**1,70**	**1,04**	**0,44**	**1,35**
5	**Gajowniki**	**OZ**		**1,26**	**2,14**	**1,80**	**0,00**	**0,60**	**1,16**
6	**Izbiszcze**	**OZ**		**1,62**	**2,50**	**1,90**	**1,04**	**0,48**	**1,51**
7	Jeroniki			0,48	1,51	1,05	0,88	1,70	1,12
8	Klepacze			1,09	1,67	2,00	0,56	1,18	1,30
9	Krupniki			0,82	0,94	2,30	1,20	0,91	1,23
10	**Konowały**	**OZ**		**1,47**	**1,80**	**1,88**	**1,44**	**1,44**	**1,60**
11	Kościuki			0,77	1,81	1,65	2,16	1,01	1,48
12	Kruszewo			1,81	1,74	1,50	0,72	0,89	1,33
13	Łyski			0,94	1,00	2,00	1,68	1,06	1,34
14	**Mińce**	**OZ**		**1,31**	**2,19**	**1,75**	**1,44**	**1,36**	**1,61**
15	Ogrodniki			0,47	1,78	2,45	0,96	0,66	1,26
16	Oliszki			0,73	1,22	0,90	0,56	1,02	0,88
17	Pańki			0,73	1,64	0,70	0,40	1,07	0,91
18	Porosły			0,98	0,70	1,40	1,36	1,13	1,11
19	Rogówek			0,91	1,85	1,90	0,96	1,20	1,36
20	**Rogowo**	**OZ**		**1,35**	**2,19**	**2,20**	**1,44**	**1,62**	**1,76**
21	Ruszczany			1,02	1,62	0,60	0,56	1,42	1,05
22	Sienkiewicze			0,68	1,29	0,75	0,80	0,40	0,78
23	Śliwno			0,94	2,17	1,50	0,72	0,68	1,20
24	Zaczerlany			0,89	2,25	1,60	2,16	1,00	1,58
25	Złotoria			0,76	1,84	1,20	1,20	1,74	1,35
26	Żółtki			0,98	1,42	1,74	0,86	1,32	1,26
27	**Choroszcz**	**OZ**	**OR**	**1,51**	**2,03**	**2,05**	**2,26**	**1,26**	**1,82**
Razem				1,04	1,68	1,57	1,05	1,04	1,28

Źródło: Opracowanie własne.

Dynamika zmian wskaźników w poszczególnych sferach na tle innych jednostek delimitacyjnych oraz całej gminy będzie świadczyć o sukcesie w procesie realizacji Programu dla każdej z badanych sfer. Zastosowano model ewaluacji poprzez porównanie tych wskaźników z innymi jednostkami i całą gminą.

Podobnie zastosowany model ewaluacji dla celów Programu. Dzięki temu w ocenie realizacji celów Programu istotnie wyeliminowano wpływ czynników niezależnych od samej gminy, a wynikających głównie ze zjawisk ogólnokrajowych lub międzynarodowych, w tym polityki krajowej. Dostępność wskaźników w statystyce publicznej sprawia, że ewaluacja nie będzie czasochłonna i łatwa w realizacji, a wnioski nieskomplikowane komunikacyjnie dla mieszkańców gminy.

Wskaźniki na potrzeby monitoringu i ewaluacji wg projektów i celów

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu w kontekście kierunku działań i/lub celu
	Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej i wykorzystanie potencjału turystycznego		
	Kierunek 1.1. Podniesienie atrakcyjności przestrzeni miejskiej		
1	Rewitalizacja Rynku 11 Listopada	Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2]	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z M-GOPS z tytułu bezrobocia [osoby] Liczba turystów [osoby]
2	Rewitalizacja pl. Brodowicza w Choroszczy	Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2]	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z MGOPS z tytułu bezrobocia [osoby] Liczba turystów [osoby]
3	Program wsparcia wymiany pokryć azbestowych	Liczba obiektów z wymienionym pokryciem [szt.]	-
	Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kreatywności		
4	Promocja przedsiębiorczości	Liczba osób objętych wsparciem [osoby]; Liczba osób, które znalazły zatrudnienie [osoby], Liczba osób, które uruchomiły działalność gospodarczą [osoby] Liczba wspartych firm [szt.]	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z MGOPS z tytułu bezrobocia [osoby]
5	Promocja rozwoju rolnictwa ekologicznego i agroturystyki	Liczba osób objętych wsparciem [osoby]; Liczba osób, które znalazły zatrudnienie [osoby], Liczba osób, które uruchomiły działalność gospodarczą [osoby] Liczba wspartych firm [szt.]	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z MGOPS z tytułu bezrobocia [osoby]
6	Kreatywni potencjałem gminy	Liczba osób objętych wsparciem [osoby]	Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających ze świadczeń MGOPS [osoby]

	Cel 2. Włączenie i aktywizacja społeczna		
	Kierunek 2.1. Poprawa dostępności do usług kultury i rekreacji		
7	Budowa, modernizacja i wyposażenie szkolnych i publicznych obiektów rekreacyjno-sportowych	Powierzchnia zmodernizowanej infrastruktury [m2] Liczba zakupionego sprzętu [szt.] Liczba korzystających [osoby]	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających ze świadczeń M-GOPS [osoby], Liczba uczestników imprez [osoby]
8	Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych	Liczba korzystających [osoby]	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających ze świadczeń M-GOPS [osoby], Liczba uczestników imprez [osoby]
	Kierunek 2.2. Wzrost integracji społecznej		
9	Integracja przez kulturę	Liczba uczestników [osoby]	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających ze świadczeń MGOPS [osoby], Liczba uczestników imprez [osoby]
10	Realizacja programu „Korzenie dziedzictwa”	Liczba uczestników [osoby]	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z M-GOPS [osoby], Liczba uczestników imprez [osoby]
11	Instytucjonalizacja współpracy i integracji w gminie	Liczba uczestników/ członków [osoby] Liczba instytucji [szt.]	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Liczba korzystających z M-GOPS [osoby]

13. Zgodność z dokumentami strategicznymi

Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do określonych problemów społecznych mieszkańców na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, realizuje założenia innych dokumentów strategicznych i planistycznych na szczeblu lokalnym (stanowiące istotny element całościowej wizji rozwoju gminy), a także założenia dokumentów realizujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu europejskim, krajowym, regionalnym.

Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Strategia Europa 2020 zakłada fundamentalny cel reform, jakim jest przyspieszenie wzrostu gospodarczego i zwiększenie zatrudnienia w Unii Europejskiej. Program Rewitalizacji wpisuje się w Priorytet III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Ponadto Program Rewitalizacji wpływa na osiągnięcie 3 z 5 celów głównych:

- Cel 1 Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20–64 lata.
- Cel 4 Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.
- Cel 5 Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydźwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”- jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusz rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju. Celem głównym przedstawionym w dokumencie jest poprawa jakości życia Polaków. Program Rewitalizacji wpisuje się w następujące cele strategii:

- Obszar Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki: Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna: Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki.
- Kapitał Ludzki: Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”.
- Obszar Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski: Rozwój regionalny: Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 jest elementem zarządzania rozwojem kraju. Wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe. Program Rewitalizacji Gminy zgodny jest z zapisami Strategii Rozwoju Kraju 2020 w następujących obszarach strategicznych:

1) **Obszar strategiczny: Sprawne i efektywne państwo:**
   - ✓ Cel 3 Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli, kierunek interwencji: rozwój kapitału społecznego. Obszar strategiczny: Konkurencyjna gospodarka,
   - ✓ Cel 4 Rozwój kapitału ludzkiego, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności zawodowej oraz poprawa jakości kapitału ludzkiego.
2) **Obszar strategiczny: Spójność społeczna i terytorialna**:
   1. Cel 1 Integracja społeczna, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030), przyjęta przez rząd w grudniu 2011 r., jest najważniejszym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Program Rewitalizacji wpisuje się w następujące cele:

Cel strategiczny: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

Kierunek działań polityki przestrzennej: Wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych. Działanie: Restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 roku, jest dokumentem określającym cele i sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw, w odniesieniu do polskiej przestrzeni dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Wyznacza cele polityki rozwoju regionalnego, w tym wobec obszarów wiejskich

i miejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu.

Dokument Programu Rewitalizacji wpisuje się w następujące cele Krajowej Strategii:

> Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.
>
> Cel 2 Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność").

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 określa zasady, obszary i kierunki interwencji polityki rozwoju regionu w horyzoncie czasowym. Planowanie strategiczne jest niezbędnym narzędziem w zarządzaniu rozwojem każdego regionu. Działania wpisane w Programie Rewitalizacji są zgodne z następującymi kierunkami i celami zapisami w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego:

I. Wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności gospodarki
- Cel operacyjny 1.1: Rozwój przedsiębiorczości;
- Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu;

II. Wzrost jakości życia mieszkańców
- Cel operacyjny 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych;
- Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 jest jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020.

Stanowi jednocześnie instrument realizacji Umowy Partnerstwa, która określa strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych, tj. polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2014-2020. Tym samym Program przyczynia się do realizacji celów Strategii Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz krajowych dokumentów strategicznych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 jest programem dwufunduszowym, współfinansowanym z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obejmuje 32 priorytety inwestycyjne w ramach 9 celów tematycznych, które zostały ujęte w 10 osiach priorytetowych.

Niniejszy dokument wpisuje się w następujące osie priorytetowe i działania:

Os priorytetowa I Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu

- Działanie 1.4 Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa

Oś priorytetowa II: Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa

- Działanie 2.1 Zwiększenie zdolności zatrudnieniowej osób pozostających bez zatrudnienia oraz osób poszukujących pracy przy wykorzystaniu aktywnej polityki rynku pracy oraz wspieranie mobilności zasobów pracy.
- Działanie 2.3 Wspieranie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych.
- Działanie 2.4 Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian.

Oś priorytetowa III: Kompetencje i kwalifikacje

- Działanie 3.2 Kształtowanie i rozwój kompetencji kadr regionu.

Oś priorytetowa VII: Poprawa spójności społecznej

- Działanie 7.1 Rozwój działań aktywnej integracji.
- Działanie 7.2 Rozwój usług społecznych.

Oś priorytetowa VIII: Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej

- Działanie 8.2 Uzupełnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.
- Działanie 8.3 Ochrona dziedzictwa kulturowego.
- Działanie 8.4 Infrastruktura społeczna.
- Działanie 8.5 Rewitalizacja
- Działanie 8.6 Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego.

Oś priorytetowa IX: Rozwój lokalny

- Działanie 9.1 Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest instrumentem kreacji polityki przestrzennej samorządu województwa odnoszącym odpowiednie ustalenia dokumentów strategicznych, koncepcyjnych, programowych rządowych i samorządowych do przestrzeni województwa. System celów polityki przestrzennej zagospodarowania województwa obejmuje cel strategiczny i 5 celów cząstkowych stanowiących jego rozwinięcie, odniesionych do kluczowych elementów zagospodarowania województwa, w tym jego obszarów funkcjonalnych.

Cel strategiczny: „Zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni województwa podlaskiego, sprzyjające rozwojowi społeczno-gospodarczemu, spójności społecznej i terytorialnej, konkurencyjności oraz wykorzystaniu potencjału przyrodniczego, kulturowego i położenia przygranicznego".

Zapewnienie realizacji celu strategicznego wymaga skupienia działań podmiotów publicznych na wybranych elementach zagospodarowania i wyodrębnionych terytoriach poprzez cele cząstkowe, do których należą:

1) Cel 1. Zwiększenie konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków – wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości: infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania.

2) Cel 2. Wzmocnienie spójności województwa w procesie zrównoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego.

3) Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa podlaskiego, poprzez rozwój infrastruktury transportowej, ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej.

4) Cel 4. Osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej, walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów.

5) Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia naturalne i bezpieczeństwa energetycznego oraz zdolności obronnych i ochronnych.

Niniejszy Program Rewitalizacji jest zgodny z celem nr 4 Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Poniżej zaprezentowano cele główne w/w dokumentu oraz cele niniejszego dokumentu.

Program rewitalizacji wykazuje bardzo dużą zgodność z celami w/w dokumentów.

Cele Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025	Cele i kierunki działań Programu Rewitalizacji
Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz	Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej i wykorzystanie potencjału turystycznego Kierunek 1.1. Podniesienie atrakcyjności przestrzeni miejskiej Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kreatywności
Wzrost jakości życia lokalnej społeczności gminy Choroszcz	Cel 2. Włączenie i aktywizacja społeczna Kierunek 2.1. Poprawa dostępności do usług kultury i rekreacji
Rozwój infrastruktury technicznej i ochrona środowiska w gminie Choroszcz	Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej i wykorzystanie potencjału turystycznego Kierunek 1.1. Podniesienie atrakcyjności przestrzeni miejskiej Cel 2. Włączenie i aktywizacja społeczna Kierunek 2.1. Poprawa dostępności do usług kultury i rekreacji

14. Załącznik – mapy

1. Mapa gminy – obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji

2. Mapa obszaru rewitalizacji

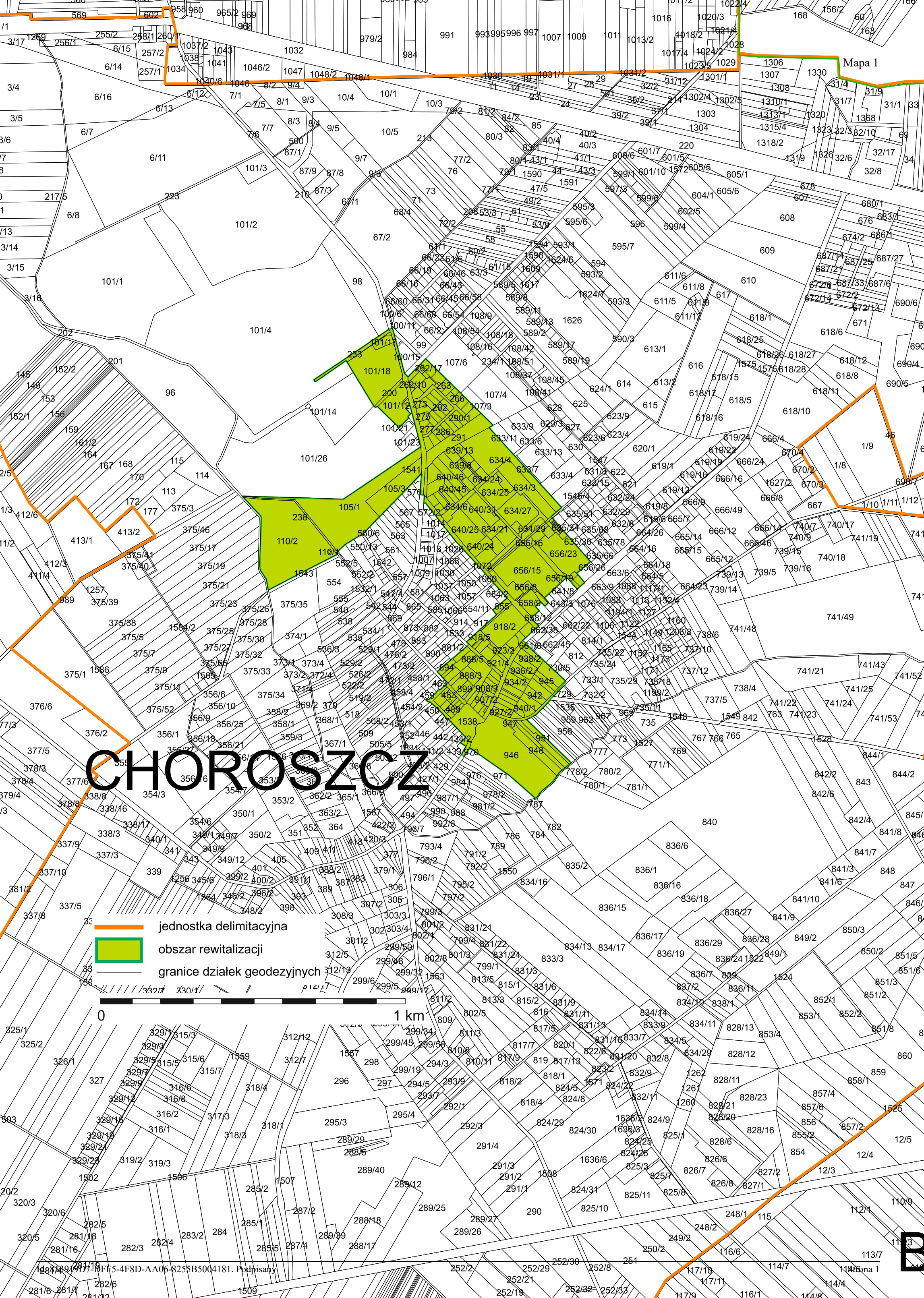
Mapa 1
CHOROSZCZ
jednostka delimitacyjna
obszar rewitalizacji
granice działek geodezyjnych
0
1 km

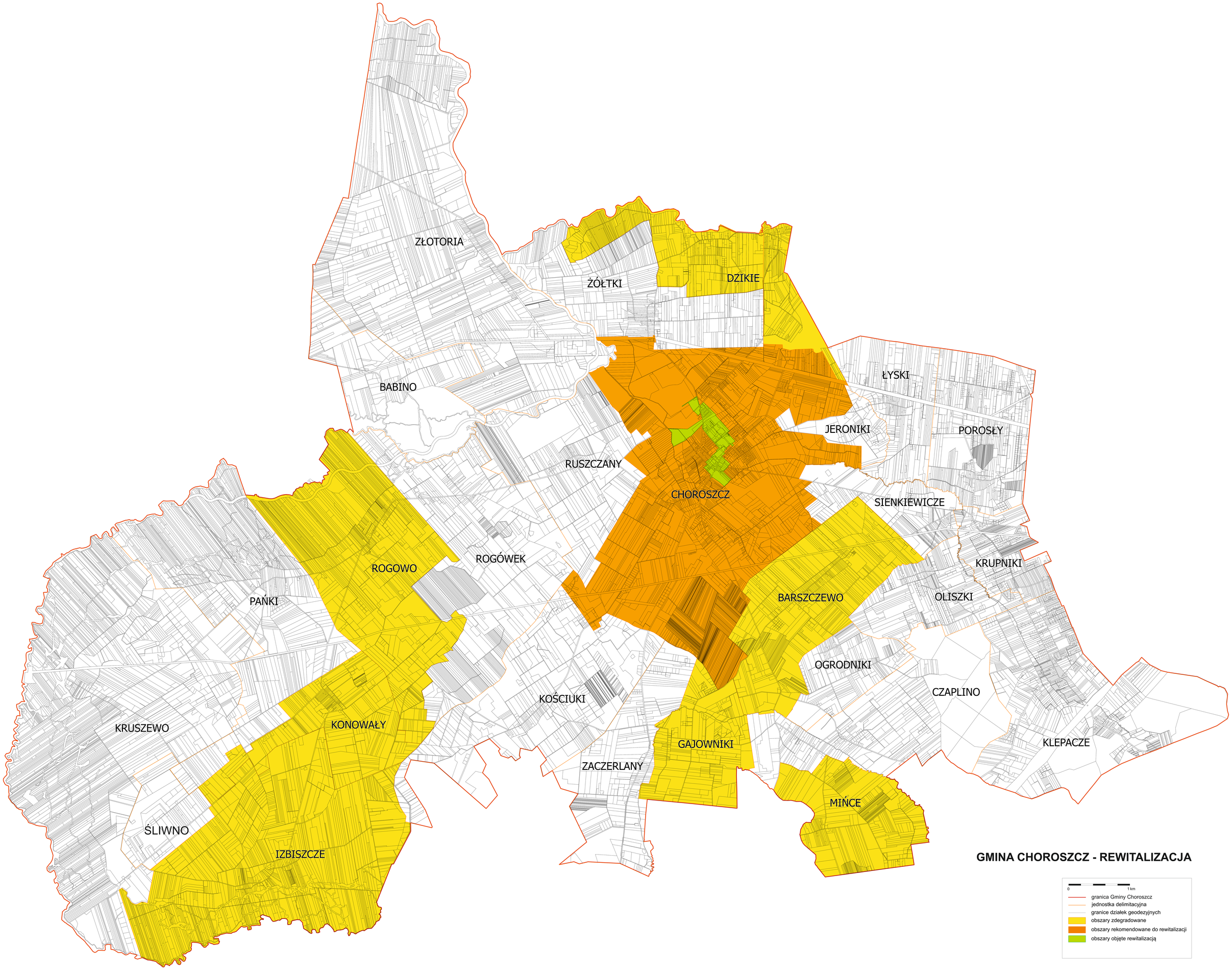
ZŁOTORIA
ŻÓŁTKI
DZIKIE
BABINO
ŁYSKI
JERONIKI
POROSŁY
RUSZCZANY
CHOROSZCZ
SIENKIEWICZE
ROGÓWEK
ROGOWO
KRUPNIKI
PAŃKI
BARSZCZEWO
OLISZKI
OGRODNIKI
CZAPLINO
KOŚCIUKI
KRUSZEWO
KONOWAŁY
GAJOWNIKI
KLEPACZE
ZACZERLANY
MIŃCE
ŚLIWNO
IZBISZCZE
GMINA CHOROSZCZ - REWITALIZACJA
0
1 km
granica Gminy Choroszcz
jednostka delimitacyjna
granice działek geodezyjnych
obszary zdegradowane
obszary rekomendowane do rewitalizacji
obszary objęte rewitalizacją